

TASZ
DROGPOLITIKAI
FÜZETEK
4. SZÁM
2003.

DROG-JOGI ESETEK

TÁRSASÁG A SZABADSÁGJOGOKÉRT
2003. ÁPRILIS

Írta: Pelle Andrea ügyvéd,
a TASZ jogsegélyszolgálatának vezetője

Szerkesztette: Dénes Balázs

Korrektor: Nyizsnyánszki Anna

Az eseteket a TASZ jogsegélyszolgálatának
dokumentációjából Fazekas Tamás gyűjtötte össze.

A kötet megjelenését a Nyílt Társadalom Intézet
Alapítvány tette lehetővé.

ISBN 963 206 903 X

ISSN 1586 – 1147

Kiadja a Társaság a Szabadságjogokért
Tördelés, nyomdai előkészítés: Typo Time Bt.
Nyomta a Beke Print Kft. nyomdája

Tel./fax: 209-0046

E-mail: tasz@tasz.hu

Honlap: <http://www.tasz.hu/>

Adószám: 18067109-1-41

TARTALOM

ELŐSZÓ	7
I. FEJEZET: ELŐSZÓ ELJÁRÁSOK KÁBÍTÓSZER- FÜGGŐ GYANÚSÍTOTTAK ELLEN	11
Vitatható szakvélemények, fogyasztás miatti vádemelések	21
<i>Károly</i>	21
<i>Bence</i>	22
<i>Soma</i>	29
<i>Mariann</i>	33
<i>Gyula</i>	35
Külföldi rehabilitáció, itthoni büntetőügy	38
<i>Tamás</i>	38
<i>Ákos</i>	41
<i>Balázs</i>	43
Az elterelés alkalmazásával kapcsolatos problémák	45
<i>Dénes</i>	45
<i>Róbert</i>	51

<i>Ferenc és Gergely</i>	53	<i>Gábor</i>	132
<i>Gergő</i>	56	<i>Dóra</i>	137
<i>Csongor</i>	57	<i>Döme</i>	140
<i>Tünde</i>	61	<i>Robi</i>	144
Egyéb, függőséggel kapcsolatos esetek	63	<i>Miki</i>	146
<i>Csaba és Sára</i>	63	<i>Krisztián</i>	147
<i>Áron</i>	69	<i>Imre</i>	151
		<i>Péter</i>	155
II. FEJEZET: DROGOS ESETEK		IV. FEJEZET: VEGYES ESETEK	
ÉS AZ ADATVÉDELMI KÉRDÉSEK	81	<i>Tibor</i>	161
Egészségügy és rendőrség	86	<i>Zoltán és Dániel</i>	162
<i>Norbert</i>	88	<i>József</i>	164
<i>Szilvi és Flóra</i>	90	<i>Tünde</i>	171
<i>Gábor</i>	96	<i>Máté és barátai</i>	173
<i>Péter</i>	100	Buliból a rendőrségre	183
Vámtörvények – levélfelbontás	108		
<i>Zoltán</i>	109	UTÓSZÓ	187
<i>Nóra</i>	110		
<i>Ildi</i>	114		
III. FEJEZET: ELJÁRÁSOK FIATALKORÚ			
GYANÚSÍTOTTAK ELLEN	119		
<i>Szandra és társai</i>	125		
<i>Pali</i>	130		

ELŐSZÓ

Jogrendszerünkben a kábítószerrel kapcsolatos első büntetőjogi rendelkezéseket az 1930. évi XXXVII. törvénycikk vezette be, és azóta folyamatosan büntetendő cselekmény a kábítószerrel visszaélés. Magyarországon vagy a fogyasztás miatt, vagy a megszerzésen és a birtoklásán keresztül büntették, büntetik azt, aki drogot használ.

Legutóbb 1993-ban, 1998-ban és 2002-ben módosították a kábítószerrel kapcsolatos büntetőjogi rendelkezéseket. Az európai gyakorlathoz igazítva a hazai szabályozást, 1993-ban bevezették az elterelésnek nevezett intézményt, vagyis megteremtették azt a lehetőséget, hogy a kábítószer-fogyasztók bizonyos esetekben mentesülhessenek a büntetőjogi felelősség alól. Erre az 1993 és 1999 közötti időszakban akkor kerülhetett sor, ha valaki csak csekély mennyiségű kábítószerrel követte el a bűncselekményt, és csak saját használatára tartotta magánál vagy szerezte meg a drogot. A mentesü-

lés feltétele az volt, hogy az elkövető alávesse magát egy féléves folyamatos kábítószer-függőséget gyógyító vagy megelőző kezelésnek. 1999. március 1-jén lépett hatályba a Btk. 1998. decemberében elfogadott módosítása, mely szűkítette ezt a kedvezményt: az elterelést már csak a kábítószerfüggők esetében lehetett alkalmazni, a kipróbálók, alkalmi fogyasztók számára maradt a büntetőeljárás. Sok kritika érte ezt a szigorítást, és a 2002. decemberében az országgyűlés által elfogadott új szabályozás értelmében 2003. március 1-től ismét minden fogyasztó választhat a hat hónapos kezelés és a büntetés között.

A TASZ jogsegélyszolgálatára 1994-ben felvállalta, hogy jogi tanácsadást, esetenként jogi képviseletet biztosít olyan fiatalok számára, akik kábítószer-fogyasztás miatt kerülnek bajba. Évente több százan kérnek segítséget jogászainktól, és 20-25, elsősorban 18 év alatti fiatalnak a védelmét is elvállaljuk. A jogsegélyszolgálat esetein keresztül nyomon tudjuk követni nem csak a jogszabály, hanem a jogalkalmazás és a gyakorlat változását is. Ebben a kiadványban megpróbáltuk azokat az eseteket¹ összegyűjteni, melyek jól jellemzik a kábítószer-fogyasztók elleni jogi fellépést, és azt, hogy pontosan mi is történik embertársainkkal, amikor alkalmi

vagy rendszeres droghasználatuk büntetőjogi kérdéssé válik.

A nemzetközi drogpolitikai példák, valamint a jogsegélyszolgálat több éves munkájának tapasztalatai alapján meggyőződésünk, hogy mind a beteg, drogfüggő emberek, mind pedig a kíváncsi kamaszok ellen indított kábítószeres büntetőeljárások igazságtalan, értelmetlen és nem utolsó sorban igen kevésbé hatékony procedúrák. Egy demokratikus államban a jogalkotóknak és a jogalkalmazóknak nem szabad célul tűzniük drogfogyasztók üldözését – ez a kötet azt próbálja bemutatni, hogy milyen eredménnyel jár, ha a droghasználat elleni fellépésben a Büntető törvénykönyvé a főszerep.

Budapest, 2003. áprilisa

JEGYZET

1. A kötetben szereplő esetekben ügyfeleink nevét és a helyszíneket természetesen megváltoztattuk.

I. fejezet

ELJÁRÁSOK
KÁBÍTÓSZER-
FÜGGŐ
GYANÚSÍTOTTAK
ELLEN

A kábítószer-függőség tulajdonképpen az egyetlen olyan betegség, mely a büntetőjogban különös jelentőséget kap. Egyrészt a drogfogyasztás már önmagában is börtönbüntetéssel fenyegetett cselekmény, másrészt a függőség létén vagy nemlétén hosszú börtönök múlhatnak. Ettől függött 1999. március 1. és 2003. március 1. között, hogy mehetett-e a fogyasztó kezelésre az eljárás helyett.

Az, hogy jogi szempontból ki tekinthető kábítószer-függőnek, a hatóságok által kirendelt igazságügyi elmeorvos-szakértő véleménye alapján dől el. Ez a vélemény a bíróságot formálisan nem köti, azonban az ítélkező bíró nincs abban a helyzetben sem, hogy a véleményt érdemben felülvizsgálja, és a szakértő megállapításait vitassa. Több TASZ-os ügyben is előfordult, hogy a bíró a nyilvánvalóan alaptalan és hibás véleményt fogadta el a vádlottat kezelő addiktológus álláspontjával szemben, arra hivatkozva, hogy a függőség

megállapításához különleges szakértelem szükséges – ezzel a bíróság nem rendelkezik, és éppen ezért van szükség szakértő bevonására.

Már korábban¹ is kiemeltük, hogy a szakértői gyakorlatban nincsenek egységes szempontok arra, ki tekinthető kábítószerfüggőnek. Egy szakértői vélemény elkészítése természetesen igen sokrétű tevékenység, mely a vizsgált személy kikérdezésén és testi vizsgálatán túl magában foglalja az esetlegesen rendelkezésre álló orvosi dokumentáció értékelését is. Tapasztalataink szerint, még ha az elmeorvos-szakértő ismeri is a korábbi kezelések adatait, ez sem jelent garanciát arra, hogy nem fog azokkal homlokegyenest ellenkező következtetésekre jutni.

Amennyiben az elkészült vélemény valamilyen okból kifogásolható, úgy a büntető eljárási szabályok szerint lehetőség van annak kiegészítésének kezdeményezésére, és ha ennek eredménye sem elfogadható, akkor indítványozható új szakértő kirendelése². Amennyiben pedig két ellentétes szakvélemény születik, akkor az ellentmondást az ETT³-nek kell feloldania.

Mindenképpen kívánatos lenne, ha egységes kritériumrendszer alapján dőlne el, hogy a vizsgált személy kábítószer-függő vagy sem. A jelenlegi gyakorlat há-

rom kategóriát (kábitószer-függő, rendszeres kábítószer-fogyasztó, alkalmi fogyasztó) használ, és az ezekbe való „besorolás” nem mentes a szakmai vitáktól sem. Könnyen előfordulhat (és nem egyszer elő is fordul), hogy az adott ügyben eljáró igazságügyi elmeorvos-szakértő a drogbeteg kezelőorvosával ellentétes álláspontra helyezkedik a függőség kérdésében. Volt arra is példa, hogy a gyanúsítottat több addiktológus évekig – gyógyszeres és pszichoterápiás – elvonókezelésben részesítette, ennek ellenére a büntetőeljárásban a szakértő még a rendszeres fogyasztást sem találta megállapíthatónak. A gyakorlatban jellemző probléma az is, hogy a kábítószer-függőséget szinte kizárólag ópiát-dependencia esetében szokták megállapítani (sőt, mint azt látni fogjuk, van, amikor még akkor sem). A Btk. „kábitószer-függőségről” beszél, így nem tesz különbséget pszichikai és fizikai függőség között, ennek ellenére a gyakorlatban például még a naponta több gramm kábítószer-elfogyasztó vádlottaknál sem szokták megállapítani a függőséget.

Az igazságos elbírálás érdekében a drog-dependencia megállapításához szükséges, objektív és kötelező szempontrendszert szakértői módszertani levélben kellene rögzíteni. Magyarországon sok kiválóan képzett, nagy

tapasztalattal rendelkező addiktológus szakember tevékenykedik, akik a nemzetközi szakirodalom és a gyakorlat ismeretében bizonyára képesek összeállítani egy ilyen dokumentumot. A magyar drogpolitikát meghatározó Nemzeti Stratégia⁴ megalkotásakor az illetékes szakemberek is érezték azt, hogy az új, 1999-ben bevezetett rendszerben az igazságügyi orvosszakértők szerepének jelentősége rendkívüli mértékben meg fog nőni. A Stratégia ennek megfelelően az e tevékenységgel kapcsolatos teendőkről a következőket írja: „Az országosan egységes orvosszakértői tevékenység érdekében elsősorban a kábítószer-függőség megállapításának megfelelő szakmai kidolgozása szükséges. Az orvosszakértői munka igazságügyi jelentősége a kábítószerrel összefüggő bűncselekmények megítélésekor növekedni fog. A megfelelő színvonalú, és a megnövekvő igényeknek eleget tevő munka érdekében a következő területek fejlesztésére van szükség: szakemberek számának növelése, képzések számának növelése, nemzetközi együttműködésben történő részvétel további fokozása, laboratóriumi és technikai háttér fejlesztése, decentralizálása, minőségkontrollja.”

Ennek ellenére a szakértői munka egységessé tételét és kiszámíthatóságát elősegítő szabályozás megalkotá-

sára azóta, 2000 decembere óta nem került sor. Az egyetlen ismert elemzés, mely e témában megszületett,⁵ a szakértői vizsgálatokkal kapcsolatban kijelenti: „Az 1999. március 1-én hatályba lépett törvénymódosítás óta a kábítószer-függőség megállapítása igazságügyi elmeszakértő feladata. Sehol, semmilyen rendelet, állásfoglalás nem rögzíti a kábítószer-függőség megállapításának kritériumait, a kábítószer-függőség meghatározásnak alapjait.”

A drogfüggőket egy másik jogalkalmazási probléma is érzékenyen érintette. A kilencvenes évek végén kedvezőtlen fordulatot vett a drogfogyasztók által már elfogyasztott kábítószer jogi sorsának megítélése. Egyszerűen fogalmazva: minél több drogról van szó, annál nagyobb a büntetés. 1989-ben született egy eseti döntés⁶ arról, hogy a kábítószer-fogyasztó által megszerzett drogmennyiségeket nem lehet összegezni, csak az egy időben ténylegesen együttlévő kábítószer képezheti a jogi minősítés alapját. Így a fogyasztókat többnyire csekély mennyiségű kábítószer megszerzésével vagy birtoklásával gyanúsították meg, és ha vállalták a gyógykezelést, nem volt akadálya az eljárás felfüggesztésének. Az ügyészség 1996-tól tért át arra a gyakorlatra, hogy a

gyanúsított vallomása alapján összeadták azt a drogmennyiséget, amit az ügyben szereplő kereskedőtől vettek. Később már azt a drogmennyiséget összegezték, amit a gyanúsított az első kipróbálástól kezdve a lebukásig elfogyasztott, és ez alapján sorolták be a cselekményt. Ha egy kábítószerfüggő nem nyilatkozott arról, hogy mióta és mennyi illegális szert juttatott a szervezetébe, de azt mondta, hogy függő, akkor vélelmezték, hogy az általa megszerzett drog mennyisége meghaladhatta a jelentős mennyiség alsó határát. Így a rendszeres fogyasztók és kábítószerfüggők ellen megszülettek az első jelentős mennyiségű kábítószerrel visszaélésről szóló vádiratok. Ettől kezdve a kábítószerfüggők esetében gyakorlatilag nem lehetett alkalmazni az elterelést, hiszen annak feltétele a csekély mennyiség alatti tartomány volt.

A Legfőbb Ügyészség kezdeményezésére a Legfelsőbb Bíróság 1998-ban újra állást foglalt a visszaélés kábítószerrel bűncselekmény törvényi tényállásának értelmezése körüli kérdésekben, és büntető jogegységi döntésével kötelezővé tette a megszerzett – vagyis elfogyasztott – kábítószer mennyiség összegzését. Nyilvánvalóvá vált, hogy az eredeti, 1993-as törvényalkotói szándék – fogyasztó megkímélése a büntetéstől – többé nem válhat valóra a Btk. rosszul megfogalmazott

szövege miatt. A Btk. 1998-as módosítása az összegzés kérdésében végül pozitív változást hozott. A megoldás az volt, hogy a törvényben a „fogyasztás” szó mellett nem szerepelt mennyiségi határ, és a törvény indokolása is tartalmazta, hogy a törvényhozóknak nem céljuk a fogyasztót súlyosabban büntetni azért, mert „önsértő cselekedetével jobban ártott magának”.

A 2003. március 1-től hatályba lépett szabályozás azonban ismét nem ad megoldást az „összegzés” kérdésre. A „fogyasztás” kifejezés ugyanis újra kikerült a törvényből, a droghasználat így az 1999-et megelőző helyzethez hasonlóan a megszerzésen és a tartáson keresztül büntetendő. A probléma az, hogy a megszerzés és a tartás esetében a privilegizált eset (tehát az egyszerű fogyasztás büntetése) a törvényben a csekély mennyiséghez van kötve. Ha tehát valakit egy gramm droggal a zsebében kapnak el, de a rendőrségen bevallja, hogy a napi adagja egy gramm, és egy éve fogyaszt, akkor őt ez alapján nem egy gramm, hanem mondjuk 365 gramm drog – jelentős mennyiségű – megszerzése miatt fogják elítélni.

A Btk-módosítás első koncepcionális változatában, 2002 augusztusában a törvény javasolt szövege még tartalmazott megoldást erre a problémára, később

azonban az az értelmező rendelkezés, mely a kérdést lett volna hivatott rendezni, kikerült a javaslatból. Sőt, a jogalkotás későbbi fázisában, 2002 novemberében az előterjesztő képviselője nem támogatta azt a képviselői módosító indítványt⁷, melynek célja a problémás jogalkalmazás megakadályozása lett volna. Így 2003. március 1-től ismét előfordulhat, hogy drogfogyasztás miatt jelentős mennyiséggel való visszaélés büntetési tételeivel emelnek majd vádat az ügyészségek. Valószínű, hogy a Legfelsőbb Bíróság egy újabb jogegységi határozatban fog a vitás kérdésekre választ adni, a kézirat lezárásáig azonban ez nem történt meg.

VITATHATÓ SZAKVÉLEMÉNYEK, FOGYASZTÁS MIATTI VÁDEMELESEK

KÁROLY

Károlynak két ügyében is vállalt a TASZ jogi képviseletet. Az első még 1997-ben indult kábítószer megszerzése miatt, és Károlyt jelentős mennyiségű kábítószerrel visszaélés büntettével vádolták meg, mivel összegezték az általa élete során elfogyasztott drog mennyiségét. Amikor a vádirat készült, ennek már nem lett volna jelentősége, mivel időközben hatályba lépett a fogyasztáshoz mennyiségi kereteket nem kapcsoló Btk-módosítás. Ezen kívül, annak ellenére, hogy Károly egy másik eljárásban már drogfüggőnek találtott, mivel öt éve használt heroint, a kirendelt elmeorvos szerint nem volt kábítószerfüggő, mivel – és ez kétségtelenül igaz is – voltak absztinens periódusai is. A szakértő véleményét nem befolyásolta sem a kezelőorvos tanúvallomása, sem az, hogy Károly absztinens időszakai után mindig visszaesett. A bíróság végül sa-

lamoni döntést hozott, ugyan nem alkalmazták a kábítószerfüggőkre vonatkozó kedvezőbb szabályokat, de az igazolt gyógykezelésre tekintettel nem szabtak ki büntetést, csak egy megrovást adtak neki.

2000 márciusában egy este barátjának egy rendőrök ismét elkapták, amint kocsijában heroint szívtak. Ebben az eljárásban már elfogadták az orvosi igazolásokat, a szakvélemény szerint kábítószerfüggő lett, és az elterelésre tekintettel 2001 októberében az eljárást elene meg is szüntették.

BENCE

2001 áprilisának végén a több nyelvet beszélő, diplomás Bence éppen vietnámi díleréhez igyekezett. Már több alkalommal vett tőle heroint, mindig egy fülkéből hívta fel az árus mobilját, és megbeszéltek a találkozót. Ezúttal azonban a rendőrök vették fel a telefont – a díler ekkor már elkapták – és ők hívták Bencét találkozóra, amelyen el is fogták.

A rendőrségen fényképről felismerte a dílerét, és azt mondta, hogy nagyjából 2000 karácsonya óta heroino-

zik, eddig 10-szer fogyasztott összesen, és nem érzi magát drogfüggőnek. Ugyanis éppen elvonási tünetei voltak – ki akart kerülni a rendőrségről, és úgy gondolta, ha ritkább fogyasztást vall be, jobban jár. Azt is elhallgatta, hogy 2000 májusa óta áll orvosi kezelés alatt az anyagozás miatt. Nála egyébként a rendőrök heroint és Depridol⁸ találtak, szervezetében a heroinon kívül THC is volt.

2001 júniusában Bencét elmeorvos szakértő vizsgálta meg. Ekkor már elmondta: kezelésre jár (erről papírt is vitt magával), öt éve heroinozik, három éve napi rendszerességgel – elvonási tünetei vannak, ha nem jut hozzá –, több, mint egy éve pedig szúrja is magát. Ezt megelőzően is füvezett három évig, és kipróbálta már a speedet, az LSD-t, az extasyt is. Az igazságügyi szakértő szerint Bence „rendszeres kábítószer-fogyasztó, de függőségre utaló adatokat vagy tüneteket nem észleltünk”. Szóval nem észleltek – „adatokat” sem, pedig Bence az elvonó kezeléséről szóló orvosi papírt is magával vitte.

Következő kihallgatásán – ahol már védő is jelen volt – beszámolt drogos múltjáról. A szakvéleményt, mely nem nyilvánította őt függőnek, nem fogadta el, és kérte új szakértő kirendelését, újabb orvosi dokumentáció becsatolása után. A rendőrök ekkor még nem rendeltek

ki másik szakértőt, hanem a régit felhívták arra, hogy véleményét egészítse ki. A szakértő változatlanul úgy nyilatkozott, hogy Bence nem kábítószerfüggő. Érdeemes egy kicsit alaposabban szemügyre venni ezt a véleményt, hogy lássuk, milyen érvek szóltak a függőség mellett, avagy ellene.

A szakértő a vizsgálat során az alábbi adatokat rögzíti:

1. Nevezett elmondása szerint „...idén február óta a Jász utcába járok, kb. két hónapja pedig vagy háromszor voltam az OPNI-ban elvonás céljából (...) Heroin: 21 éves koromtól, füvezés után, először csak fóliázva 2-3 havonta, végül hetente, fél éve rendszeresen vénásan napi egy-két pakettot (három szűrásban); kezdetben nagyon könnyű létezést (mint a fű), később kényszert okozott (izzadás, hófehér, karikás szemek, hányinger, székrekedés vagy az ellenkezője, dekoncentrálttság); e hét elején szúrtam utoljára”.
2. Az elvégzett testi vizsgálat szerint a „könyökhajlatokban túszúrásos nyomok, halvány zöldes-sárga bevezéssel...” voltak megfigyelhetők.
3. Az elmegógyászati leletben a következőt olvashatjuk: „Ösztönkór: előzményben több éves kábítószerrezések”.

24

4. A szakértőnek véleménye elkészítésekor, illetve annak kiegészítésekor nevezett elvonó kezeléseiről az alábbi orvosi dokumentáció állt rendelkezésére:

- 2001. 06. 05.: Fővárosi Önkormányzat Nyírő Gyula Kórháza, Drogambulancia és Prevenációs Központ: „Anamnézisben öt éve kezdett el heroint használni. Másfél éve rendszeresen iv. módon napi 0,2-0,5 grammot. Több alkalommal próbálkoztunk ambuláns detoxikációs kezeléssel, de mindig visszaesés történt. Dg.: F 11.2 *Ópiát (heroin) dependencia.*”
- 2001. 09. 17.–10. 02.: Dr. Kenessy Albert Kórház, Balassagyarmat: „*Diagnózis: drogdependentia (heroin).* (...) Előzményi adatok szerint 5 éve kezdett el heroint fogyasztani, 1 éve iv., 3 és fél éve vannak megvonásos tünetei. Eddigi ambuláns detoxikációs próbálkozásai sikertelenek voltak.”
- 2001. 10. 12.: Fővárosi Önkormányzat Nyírő Gyula Kórház., Drogambulancia és Prevenációs Központ: „2000. 05. 06. óta áll központunk kezelése alatt drogproblémái miatt. Kezelésben együttműködő, rendszeresen jár. *Kórházi kezelésben is részesült.* Jelenleg drogmentes.”

25

– 2001. 10. 29. Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet: „Ez év áprilistól ambuláns kezelésem alatt áll kábítószer-függősége miatt. Kb. 5 évre visszanyúló heroin iv. fogyasztás, három és fél éve függő. Eddig több próbálkozás történt, de az absztinencia tartása sikertelen volt. *Dg.: Ópiátok okozta mentális és viselkedészavar F11.2. (Heroin-függőség)*”

5. A szakértő mindezek felül még értékelte a gyanúsított rendőrségen tett vallomásainak azon részét, mely drogfogyasztására vonatkozott.

A szakértő véleményében a feltett kérdésre azt a választ adta, hogy a gyanúsított „rendszeres kábítószer-fogyasztó, de függőségre utaló adatokat vagy tüneteket nem észleltünk.” Kiegészítő szakvéleményében pedig azzal tartja fenn eredeti álláspontját, hogy a „csatolt orvosi leletek egymásnak is ellentmondóak (Bence) kábítószeres múltját illetően, akárcsak nevezett különböző időpontokban és helyeken tett vallomásai e témában. Az idézett orvosi leletek nem bizonyítják a nevezett kábítószer függő voltát a (012345/2001) sz.⁹ véleményünkben történt vizsgálatot megelőzően fél évvel, ezért az abban kifejtetteket változatlanul fenntartjuk.”

Vagyis a szakértő a gyanúsított által elmondottakat teljes mértékben figyelmen kívül hagyta, azonban ennek indokát nem jelölte meg. Nem nyilatkozott továbbá arról sem, hogy a – véleményben is – rögzített adatok közül melyeket vette figyelembe, illetve hagyta figyelmen kívül és miért. Megállapítható, hogy a becsatolt orvosi dokumentációt szintén nem vette figyelembe. Nem indokolta meg, hogy az általa is megállapított rendszeres kábítószer-használat a konkrét esetben véleménye szerint miért nem éri el a dependencia szintjét (a csatolt szakorvosi igazolásokkal ellentétben).

Végül a szakértő nem válaszolt világosan arra a kérdésre, hogy a vizsgált személy a bűncselekmény elkövetéskor, illetve a vizsgálat időpontjában miért nem tekinthető kábítószerfüggőnek.

A gyanúsított saját drogfogyasztására vonatkozóan sem köteles igazat mondani kihallgatásán. A szakértőnek a vizsgálat során éppen az a feladata, hogy a függőség vonatkozásában orvosként döntsön, és semmiképp nem az, hogy az eljárás során felmerült bizonyítékokról állást foglaljon, ez ugyanis a Magyar Köztársaság Bíróságának a feladata. Egyébként pedig Bence valós drogfogyasztási szokásairól első – védő nélkül tett – vallomását leszámítva koherensen és világosan számolt be,

ezt orvosi igazolásokkal is alá tudta támasztani, valamint a rendőrségen megindokolta azt is, hogy miért tett kezdetben ettől eltérő vallomást.

A kiegészített szakvélemény ismeretében ismét kértük új szakértő kirendelését, aminek ekkor már a rendőrség eleget is tett. Az új szakértő szerint Bence „az iratok, a vizsgált, a fogyasztott drogok fajtái és rendszeresége, továbbá a klinikai jelek alapján kábítószer-függő, drogfüggőséget gyógyító kezelése (...) indokolt”.

A két szakértő álláspontja közötti ellentétet az ETT oldotta fel, Bence elfogása után egy évvel. Eszerint a második szakértő „véleményét tartják megalapozottnak”, Bence „8 éve fogyaszt különböző kábítószereket (...) három év után rendszeresen heroin fogyasztásra tért át (...) Kezelése során megvonási tünetek jelentkeztek. (...) a gyanúsított kábítószer-függő”.

A Bence ellen indult büntetőeljárást a 2002 nyarán megszüntették, mivel folyamatos gyógykezeléséről szóló orvosi papírjait ezek után a rendőrség el tudta fogadni. Bence azóta egy külvilágtól elzárt, bentlakásos intézetben több hónapos terápiában vesz részt, hogy leszokjon a heroinról.

SOMA

Soma egyike a TASZ hosszú drogos múlttal rendelkező ügyfeleinek. Az anyagozást közel húsz éve kezdte, és mindenféle drogot kipróbált, a kilencvenes években jellemzően mákteát fogyasztott egészen 2002 tavaszáig. Jó néhány rendőrségi eljárás indult ellene visszaélés kábítószerrel bűncselekmény elkövetése miatt, de előfordult az is, hogy lopáson vagy recepthamisításon kapták. Soma számtalan kórházban és ambulancián megfordult, és majd két évig részt vett metadon-programban is. Soma életútja sokat elárul arról, hogy milyen visszatartó erőt gyakorol egy drogfüggőre a törvényi tiltás, egy, vagy akár ötven ellene indított büntetőeljárás.

A TASZ jelenleg egy olyan ügyben látja el Soma képviselést, melyet 2000 júniusában egy budapesti rendőri igazoltatás után indítottak – zsebében Noxyront¹⁰ és füvet, szervezetében ópiátot találtak. A rendőrségen és a kirendelt elmeorvos-szakértőnél is beszámolt arról, hogy milyen drogokat fogyasztott élete során, és hogy hol kezelték emiatt. Az orvosnak novemberben azt is elmondta, hogy éppen methadon-kezelésben vett részt. A program alatt rendszeresen, naponta

ivott mákteát és szedte a Noxyront is, de ezt a szakértő elől a vizsgálaton elhallgatta, mert ha ez az információ kezelőorvosa tudomására jutott volna, akkor egyből kicsapták volna a programból. Mindezek ellenére az igazságügyi-szakértő szerint „a vizsgálat alkalmával a kábítószer-függőség tünetei nem voltak fellelhetőek, nevezett többféle kábítószerrel, időszakosan-tartósan is, rendszeresen visszaélő személy, tehát rendszeres kábítószer fogyasztó”. A szakértő tehát amellett, hogy nem mondta ki világosan, hogy Soma drogfüggő-e, vagy sem, nem válaszolt arra a kérdésre sem, hogy az igazoltatáskor, az elkövetés idején annak volt-e tekinthető. Egyébként Soma elmondta, hogy Depridolt (ami egy kábítószernek minősülő gyógyszer) szed, és nyilván ez eredményezhette azt, hogy nem produkált aktuális, függőségre utaló tüneteket. Mivel Soma a szakértő szerint nem volt kábítószerfüggő, nem lehetett alkalmazni az elterelést.

A tárgyaláson a bíró nem volt könnyű helyzetben, hiszen – saját bevallása szerint – jogász lévén nem érezte magát arra hivatottnak, hogy állást foglaljon a szakvéleményről. Nem fogadta el Soma és a TASZ jogászának érvelését, hogy a vélemény szakmai képtelenség, emellett hiányos és megalapozatlan. Soma a tárgyaláson az-

30

zal érvelt, hogy ő a szakvélemény megállapítása ellenére függőnek érzi magát, mire a bíró kérdőre vonta őt, hogy van-e neki orvosi diplomája? A bíró szerint az „öreg” drogosoknak is el kell fogadniuk, hogy ha leállnak, akkor már nem függők. Persze nem erről volt szó, Soma a cselekmény elkövetésekor egyáltalán nem állt még le, csak később. Aki tiszta, akár hosszabb ideje is, adott esetben lehet drogfüggő, mint ahogy Soma is az volt. Végül a bíró csak azért rendelt ki új elmeorvos-szakértőt, mert erre egy büntetőeljárás-jogi szabály kötelezte – azonban nem rejtette véka alá meggyőződését, miszerint a védői indítvány csak az eljárás felesleges elhúzását szolgálja. Az elsőfokú eljárás így még nem fejeződhetett be. Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy a bíró által kirendelt új elmeorvosnak gyakorlatilag egy szobával arrébb dolgozó kollégája véleményére kellett reagálnia, hiszen a bíró ugyanazt az intézményt jelölte ki a vizsgálat lefolytatására. Más intézetet is megkereshetett volna, a jogszabály erre indokolt esetben lehetőséget biztosít¹¹.

2000 decemberében, tehát ugyanebben az időszakban Soma ellen két újabb büntetőeljárás indult kábítószer-fogyasztás miatt. Az egyiket azóta már megszüntették, mivel egy másik szakértő szerint drogfüggő

31

volt, és igazolta a gyógykezelést – itt azért kapták el a rendőrök, mert éppen vidéken vásárolt magának mákot. A másik ügyében az igazságügyi elmeorvos-szakértő szerint szintén drogfüggőnek bizonyult – budapesti XVII. kerületi lakásába a szomszédok hívták ki a rendőröket, mert kigyulladt valami a máktea főzésekor, borzasztó nagy volt a füst és a bűz – ezt az eljárást is felüggesztették az elterelés miatt.

Bírósági ügyében az új szakértő négy hónap múlva készítette el véleményét. Ebben megállapította, hogy a metadon-kezelés „nem befolyásolta kábítószer-függőség tekintetében a szakértői véleményt”(!), továbbá „nem találtunk kábítószer-függőségre utaló adatokat”. A szakértő annak ellenére helyezkedett erre az álláspont-ra, hogy a metadon-kezelést ellenőrző addiktológus főorvos átiratából szintén a drogfüggőség következett. A toxikológiai vizsgálat máktea-fogyasztást valószínűsít, és Soma is beszámolt arról, hogy 2001. június 21-ig mákteázott (és mellé Noxyront szedett). Ezen adatok egy része akár önmagában is – de összességükben mindenképpen – nemhogy egyszerűen utal rá, hanem egyértelműen bizonyítja a drogfüggőséget.

Az utolsó pillanatban előkerült Soma egy másik régi ügye is – itt próbára bocsátást kapott annak idején,

amit most tehát ide egyesítettek. A próbát megszüntették (mert Soma bűncselekményt követett el a próba-idő alatt: drogot fogyasztott), Soma halmazati büntetésként pénzbüntetést kapott, jövedelme egyébként éppen hogy az élelemre elég az albérleten felül. Ha nem fizet, a büntetést átváltoztatják szabadságvesztésre.

Soma már jó ideje nem drogozik – ahogy ő mondja, ő egy olyan drogfüggő, aki egy ideje nem fogyaszt kábítószer. Vidékre költözött, munkát talált, dolgozik, és próbál normális életet élni, segítségre nem nagyon szorul.

MARIANN

Mariann még az 1999-es Btk-szigorítás előtt, 1998-ban kereste fel férjével egy kórházban fekvő ismerősüket, mert az a rendőrség elől menekülve kiugrott lakása ablakán, megszökni persze nem tudott, csak lábát törte. Ettől az ismerősüktől korábban rendszeresen vásároltak úgynevezett kompót¹² (más néven „jugoszláv puding”), kezdetben csak havonta, aztán amikor a máshonnan beszerzett heroin már túl drága lett számukra, kb. 10 hónapra keresztül napi rendszerességgel. Az is-

merős egy külföldi férfi volt, aki saját maga állította elő és árulta az anyagot.

Mariann a TASZ jogsegély-szolgálatán jelentkezésekor elmondta, hogy a rendőrök először tanúként hallgatták ki őket, és ő ekkor részletesen be is számolt kábítószer-fogyasztási szokásairól, vagyis arról is, hogy honnan, miként szerezte be a drogot. Mindezt egy másik, immár gyanúsított kihallgatásán is megerősítette. Férje azóta kábítószer-túladagolásban meghalt. Azt is megemlíttette a TASZ-ban, hogy 1997 óta több helyen is kezelik drogfüggősége miatt, erről igazolásai is voltak. Készült azonban egy vegyészszakértői vélemény, mely összegezte a Mariann által elfogyasztott és megvásárolt drogok mennyiségét, és mivel ez csekély mennyiségnél több volt, az akkori joggyakorlat szerint Mariann hiába kezelte magát, nem lehetett elterelni. Időközben azonban hatályba lépett a Btk. 1999-es módosítása, a Mariann ellen indított büntetőeljárást ez alapján meg kellett volna szüntetni, hiszen ekkor már a megszerzett kábítószer-mennyiségétől függetlenül, az elvonó kezelés igazolása büntethetőséget megszüntető ok volt. Ennek ellenére az ügyészség az eljárás megszüntetése helyett vádat emelt Mariann ellen, és neki hónapokon keresztül több napot kellett bírósági tár-

gyaláson töltenie azok társaságában, akiktől annak idején vásárolta a drogot, és akik terhelő vallomása miatt többször is megfenyegették őt.

Az első fokú bíróság végül megszüntette ellene az eljárást. Mariann absztinens, dolgozik, és kislányát neveli.

GYULA

Gyula egy Magyarországon javarészt hamis útlevéllel tartózkodó albán drogdílerrek elleni akció során került először a rendőrségre. Egyikükkel munkájával kapcsolatban ismerkedett meg – egy cégnél külsős újságíróként dolgozott – mert tolmácsra volt szüksége; hamar kiderült az is, hogy a férfi tud heroint szerezni, Gyula vásárolt is tőle 4-5 alkalommal. 1994 júniusában a BRFK beosztottai rajtaütöttek a díler lakásán, bevitték Gyulát is, aki éppen napi adagjáért ment fel hozzá. A rendőrségen elmondta, hogy 1993. óta fogyaszt heroint, és azt barátnőjével kezdetben araboktól, majd az albánoktól vásárolta. A lakáson az albán férfi barátnőjét is elfogták, aki egyébként jóban volt Gyulával; sokszor nem is anyagért mentek fel hozzájuk, hanem a fia-

tal, tizenhét éves lányt és gyermekét meglátogatni. A lány egyébként letartóztatása alatt a fogda fürdőjében talált pengével felvágta az ereit. Az eseményről szóló jelentés a következőket tartalmazta: „szándékos egészségrontást követett el. (...) feszült idegállapotára hivatkozva öngyilkossági szándékáról nem mondott le, ezért megbilincselve megnyugvásig üres zárkába helyeztük el, ezután úgy nyilatkozott, hogy a pengedarabot lenyelte és ki kellett szállítani röntgen vizsgálatra kórházba. A negatív röntgen lelet után visszaszállítás után zárkájába visszahelyeztük. A kísérési költség megtérítése indokolt.” Az összeg, amiről határoztak, és a lánytól öngyilkossági kísérlete miatt követeltek, 250 forint volt.

Gyula ügyét a dílerekétől elkülönítve, a Btk. módosítása után fejezték be, mert nem jelent meg az utolsó két tárgyaláson. Mivel időközben az a gyakorlat vált uralkodóvá, hogy a megszerzett kábítószer mennyiségeket összegezni kell, hiába volt gyógykezelésről szóló igazolása, az eljárást tovább folytatták. Az első fokú ítéletet a Btk. szigorítás után hozták meg, és mivel ekkor már az elfogyasztott kábítószer-mennyiségétől függetlenül elterelhető volt a függő fogyasztó, az eljárást meg kellett volna szüntetni. Azonban Gyulát a bíróságon

36

csekély mennyiségnél több kábítószer megszerzéséért tizenötezer forint pénzbüntetés megfizetésére kötelezték.

A fellebbezést követő másodfokú ítélet szerint az elsőfokú bíróság tévesen összegezte a megvásárolt drogmennyiségeket, mivel az erről szóló Jogegységi döntés¹³ a korábbi szabályozáshoz kapcsolódott, amikor a fogyasztás még nem szerepelt önálló elkövetési magatartásként a törvényben.

Az orvosi igazolásokat elfogadhatónak tartották, mivel Gyula teljesítette a hat hónapos kezelést. Gyula 1996 óta nem használ heroint, dolgozik, és összeházasodott barátnőjével.

37

KÜLFÖLDI REHABILITÁCIÓ, ITTHONI BÜNTETŐÜGY

Egy olasz vallási közösség, a Comunità Cenacolo külföldön több olyan rehabilitációs házat működtet, ahová magyar drogos fiatalok is bekerülhetnek. Aki végigcsinálja a hároméves programot, jó eséllyel örökre szakít a kábítószerrel. A kikerülő fiatal emberek szülei tartják egymással a kapcsolatot, segítik a hazaérkezőket, és igyekeznek megoldást találni a „hátrahagyott” büntetőügyek lezárására. Ebből a csoportból három fiú ügyében vállalta el a TASZ jogsegélyszolgálat a védelmet.

TAMÁS

Tamás először 1994-ben került összeütközésbe a törvénnyel, ekkor egy ügyészi megrovást kapott kábítószerrel visszaélés, vagyis mákteázás miatt. Másodszor a rendőrség 1995-ben kapta el, mert speedet vásárolt magának. Amikor kihallgatták, elismerte, hogy drogo-

kat használ, és már hat éve mákteázik. Ennek ellenére nem küldték el elmeorvos-szakértői vizsgálatra, illetve nem tájékoztatták arról, hogy ha elmegy egy hat hónapos gyógykezelésre, akkor nem lehet megbüntetni. A rendőrségnek kötelessége lett volna erre kioktatni őt, és ha vállalja a kezelést, az eljárást fel kellett volna függeszteni. Erre nem került sor, az ügyészség vádat emelt ellene, ügye a bíróság elé került.

Közben 1996-ban újabb eljárás indult Tamás ellen, ezúttal azért, mert többedmagával – tizenketten voltak – orvosi vényeket hamisított, és ezekkel egy budapesti gyógyszerárban Noxyron tablettákat váltottak ki. Tamás öt receptet „gyártott” és így tíz doboz tablettához tudott hozzájutni. A rendőrségen ekkor nem beszélt arról, hogy kábítószer-fogyasztó, csak annyit említett, hogy a tablettákat nyugtatási céllal szedte. Ennek az volt az oka, hogy nem akart egy olyan bűncselekményt is bevállalni, amivel nem gyanúsították meg. Nem tudta, hogy ha drogozásához kapcsolódóan hamisít receptet, akkor ezért sem büntethetik meg, ha kezelgeti magát¹⁴. A rendőrök feltehetően nem akartak bajlódni a kábítószeres „mellékszállal”, pedig nyilván ők is tudták, hogy a tizenkét gyanúsított a Noxyront miért nem orvossal íratta fel, és nyilván azt is tudták, hogy fecskendővel

nem szoktak tablettát bevenni. Elmeorvosi szakvélemény itt sem készült. Az ügyészség Tamás ellen ezúttal is vádat emelt, magánokirat-hamisítás miatt – ugyanaz az ügyészség, amely Tamás korábbi ügyében járt el, tehát elvileg tudták, hogy a vádlott hat éve mákteázik.

Tamás 1997-ben elhagyta az országot. Ekkorra már lelkileg és testileg teljesen leépült, emberi kapcsolatai szinte kizárólag a kábítószerrel születtek. Olaszországba utazott, és segítséget kért egy nagy hírű intézménytől, a „Communita Cenacolo”-tól. Ilyen intézmények Magyarországon is működnek – sajnos, nem elegendő számban.

Tamást közben többször idézték tárgyalásokra, de mivel nem találták, elfogatóparancsot adtak ki ellene. Ekkor kereste fel édesanyja a TASZ-t, és segítséget kért a büntetőügyek rendezésében. A külföldi tartózkodási hely bejelentése és a rehabilitációról szóló igazolás benyújtása után a körözést visszavonták, Tamás hazautazott a tárgyalásokra, és az eljárásokat megszüntették ellene. A bíróság álláspontja is az volt, hogy ezekben az ügyekben helye van az elterelésnek, és a kezelésről szóló igazolás büntethetőséget megszüntető okot jelent. Tamás azóta ismét Magyarországon él, dolgozik, családot alapított.

ÁKOS

Ákos sok éves heroinista múltat, és több büntetőeljárást tudhat maga mögött. Ezek az eljárások részben drogfogyasztás, részben pedig az azzal összekapcsolható lopások miatt indultak ellene. Tamáshoz hasonlóan végül ő is a Communita Cenacolótól kért segítséget.

Számára az okozott nehézséget, hogy az utolsó két ügyében nem tudott végig részt venni az eljárásban, mert Olaszországból nem engedték el a terápia miatt. Mivel nem vette át az idézéseket, mindkét bíróság elfogatóparancsot adott ki ellene. A büntetőügyekről egyébként is csak homályos emlékei voltak, az adatokat a TASZ munkatársainak kellett „összeszedgetniük”. Időközben a munkaterápia alatt megsérült, és egy darabig úgy tűnt, hogy vissza kell térnie Magyarországra, ahol természetesen a kiadott elfogatóparancsok miatt nem kórházba, hanem őrizetbe és előzetes letartóztatásba került volna, s csak ezután – rabkórházba. Azért kellett tehát megkeresni a bíróságokat, hogy ha lehet, ne börtönbe kerüljön, amikor hazajön a műtétre.

Szerencsére Ákos sérülését Olaszországban valamennyire ellátták. Nem a Communita orvosai, ott ugyanis szigorúan tilos bármilyen gyógyszer – például

fájdalomcsillapító – használata, hanem édesanyja intézett számára egy külön biztosítást. Kiderült, hogy egyelőre nincs olyan súlyos baja – „csak” hasizom-szakadás, és így kötöttség és favágás helyett a terápia végéig, vagy gyógyulásáig még tud kapálni és gyümölcsöt szedni a földeken. Az első ügyében a család kifizette a pénzbüntetést. A másikban pedig a bíróval történt megállapodás szerint 2002 őszén hazautazott, és átvette a vádiratot, hogy megtarthassák a tárgyalást, s hogy múltjának ezt a részét végre lezárhassa. Olaszországból csak úgy engedték el, hogy garanciát láttak arra, Ákos nem fogják letartóztatni, kizárólag a műtetre és a tárgyalásra jön haza – és vissza is utazik. Meg kellett azt is oldani, hogy Ákos semmiképpen ne találkozzon a régi – heroinista – ismerőseivel, mert ebben az esetben sajnos teljesen az sem zárható ki, hogy visszaesik, és újra anyagozni kezd, vagyis egy hónapon keresztül valahogy el kellett szeparálni.

Magyarországra érve kiderült, hogy mégiscsak sérve van. Ezen kívül hetente háromszor-négyszer kellett kórházba mennie, mivel a mája és a gyomra is leromlott állapotban volt a sok éves drogozástól.

A tárgyaláson mellőztük a drogos múltra való hivatkozást, és Ákos így egy év próbára bocsátást kapott,

pártfogó felügyelet nélkül. Ennek az volt az oka, hogy bár minden esélye meg lett volna az elterelésre, ehhez szakértői véleményt kellett volna beszerezni, így legalább egy új tárgyalást is kellett volna tartani, amire visszautazni újabb tortúrát jelentett volna. Az első tárgyalás napján valószínűsíthető volt, hogy Ákos rövidebb tartamú próbára bocsátást fog kapni, és ez, mire a terápia kint befejeződik, már le is telik. A pártfogó felügyelet mellőzését pedig arra való hivatkozással lehetett kérni, hogy Ákos a kezelés alatt amúgy is szigorú ellenőrzés mellett dolgozik.

Ákos új életet akar kezdeni, s talán ez az utolsó esélye. Azóta a közösség felkérte őt az egyik rehabilitációs ház vezetésére, ami eddigi munkájának komoly elismerését jelenti.

BALÁZS

Balázs, aki több évig heroinozott, már Olaszországban döntötte el, hogy korábbi ügyeit rendezze, és ezért fordult a TASZ-hoz. Ellene lopás és rablás miatt indult büntetőeljárás. Kértük a Bíróságot, hogy ügyeit egyesse, és soron kívül tárgyalja őket, hogy ezek minél ha-

marabb le is záródjanak. Azt is indítványoztuk, hogy az elfogatóparancsot vonják vissza, mert Balázs nem akarta magát kivonni az eljárás alól és kész volt megjelenni a bíróságon – ha időben tudomást szerez a kitűzött tárgyalási napról, akkor kimenőt kér a Communitából, és hazautazik.

Miután a bíróság mindegyik kérésünket teljesítette, az 1993-as és 1997-es ügyeket sikerült 2001 novemberének közepén lezárni. Balázs tulajdonképpen szerencsés, amiért két év, végrehajtásában három évre felfüggesztett börtönbüntetéssel „megúsza”, mert egy rablás, négy lopás – a parfümtől a rekeszig bezárólag – és egy közokirattal visszaélés (gyakorlatilag: személyi-lopás) bűncselekmény elkövetésében mondták ki bűnösnek. A bíróság, tekintettel a vádlott megváltozott életvitelére, előzetesen mentesítette a büntetett előlethez fűződő hátrányos jogkövetkezmények alól. Balázs családi okok miatt a terápiás programot félbeszakította, és hazaköltözött..

AZ ELTERELÉS ALKALMAZÁSÁVAL KAPCSOLATOS PROBLÉMÁK

DÉNES

Dénes lakásán a rendőrök 1994 márciusában házkutatást tartottak és a tűzhelyen lévő lábosban két mákfjet, és a kamrában egy zsák mákgubót találtak. Lefoglaltak ezen kívül kb. ötven kannabisz-magot, két sodort cigarettát, illetve hat, indigóval készített bélyegző-lenyomatot és ugyanennyi, szemmel láthatóan manipulált orvosi vényet. Dénest ezután négyszer hallgatták ki. Már az első alkalommal elmondta, 20 éves korában próbálta ki a mákteát, és öt-hat éve napi rendszerességgel fogyasztja. Kezdetben napi 5-6 fejből, majd 10-15 fejből főzött teát, mellé Noxyront szedett. Különféle gyógyszereket egyébként már 13 éves kora óta fogyaszt, alkohollal kombinálva. A vényeket egy patika hulladékgyűjtőjéből szedte ki, majd otthon restaurálta ezeket, és így pár alkalommal Noxyront váltott ki, összesen kb. 20 doboznyit. Többször próbálkozott leszokással, de

sosem tudott sokáig tiszta maradni. Augusztusban kórházba feküdt be elvonóra, majd orvosi ellenőrzés mellett Depridolt (metadont) kezdett szedni – mindenképpen le akart szokni, mert élettársával gyereket vártak.

Az eset idején általános, a drogosokhoz való hozzáállás mibenlétét híven tükrözi az a cikk, ami Dénes esetről megjelent egy napilapban „Pechje volt a mákkal” címmel, és a következő alcímekkel: „Ne igyon ópiát” „Önmaga nagyapja”. „...a nyomozók az általuk is ismert józsefvárosi lakásból magukhoz invitálták” ... „a zsaruk kezében jó pár bizonyíték – többek között egy zsáknyi mák – összegyűlt” „személye már régen ismert volt a narkósbűnüldözők előtt” „barátai helyett a rendőrök kopogtattak nála, és vetettek véget egy drogos – elsősorban saját magát – pusztító karrierjének”.

A nyomozást 1994. októberében zárták le. Az eljárás során kirendelt vegyészszakértő azt állapította meg, hogy a mákgubókból kinyerhető vegyületek és az elkészített főzet kodein és morfium összes hatóanyag-tartalma büntetőjogi értelemben meghaladja a csekély mennyiség felső határát. Ezért Dénest már nem vétség, hanem büntett elkövetésével vádolták, ami miatt akár öt évig terjedő szabadságvesztéssel lehet sújtani az elkövetőt.

46

A védelem álláspontja a következő volt:

1. A lefoglalt mákgubók megszerzése és tartása csak ún. előkészületi cselekménynek minősül¹⁵. Ugyan a mákfejek tartalmaznak tiltott vegyületeket, de maga a növény nem minősül kábítószernek. A száraz mákgubó eredeti formájában fogyasztásra nem alkalmas, abból valamilyen módon ki kell nyerni a hatóanyagokat.
2. Dénes nem egyszerre akarta az egész zsákot lefőzni, hanem mindig csak a napi adagját készítette el. Ez adagonként csekély mennyiséget jelent (a 10 mákfejes főzettel számolva). Ez pedig a kábítószerral visszaélés vétségét, tehát nem büntettét valósítja meg.¹⁶ Egyébként sem lehet otthon, lábasban kifőzni egy mákfej összes morfintartalmát – mint utóbb kiderült, ennek csak kb. 30%-a nyerhető ki házilag.
3. Egyértelmű, hogy a recepthamisítás összefüggött Dénes drogfogyasztásával, hiszen a Noxyron tipikusan az ópiátok mellé használható gyógyszer.
4. Mivel a csekély mennyiségű kábítószer előállításának előkészületét nem rendeli büntetni a törvény, így a mákgubó birtoklása nem minősülhet bűncselekménynek. A napi adag előállítása, és a Noxyron tabletták hamis recepttel kiváltása miatt pedig az elterelés szabályait kell alkalmazni, a kezelésről szóló

47

igazolást Dénes benyújtotta, így az eljárást meg kell szüntetni.

A tárgyalások alatt sor került az elmeorvosi vizsgálatra, mely megállapította Dénes drogfüggőségét, és azt is, hogy a gyerekkorban elkezdődött gyógyszer- és a hosszú ideje tartó súlyos drogabúzus olyan mértékű volt, mely már korlátozta Dénes beszámítási képességét. A vegyészszakértő megállapította, hogy a lefoglalt mákgubókból azok teljes morfin tartalma főzéssel nem nyerhető ki.

Az első fokú bíróság Dénest 1996 decemberében három évre próbára bocsátotta: egy rendbeli kábítószerrel visszaélés büntette és három rendbeli magánokirat-hamisítás vétsége miatt. Az indokolás szerint a lefoglalt mák drogtartalma alapeseti mennyiség, még akkor is, ha csak házi módszerrel nyeri ki annak tartalmát. Figyelemmel voltak arra, hogy Dénes a tárgyalásokon egyre rendezettebben jelent meg, és a bíróság megítélése szerint is sikereket könyvelhet el a leszokásban, valamint kiskorú gyermeke van, továbbá, hogy a beszámítási képessége enyhe fokban korlátozott volt.

Azonban a bíróság álláspontja szerint mivel a vádlott egy vásárlással szerezte meg kéthavi adagját, így egy-

szerre nyert felette rendelkezési jogot, ha akarja, az egészre egyszerre elkészíthette volna, ezért magatartása nem csekély mennyiségekre elkövetett vétség. A lefoglalt drog megszerzésének pillanatában a vádlott elkövette a bűncselekményt („megszerez”, majd „tart” elkövetési magatartások), ehhez kapcsolódott a későbbi fogyasztás; vagyis a megszerzés már önmagában befejezett bűncselekmény, és nem lehet az előállítás előkészülete. „Az, hogy a mákgubót ki kell főzni, s így válik alkalmassá közvetlenül a morfin és a kodein kinyerésére, nem több, mint például amikor a heroin port alkalmassá teszik a közvetlen bevitelre, sőt ahhoz eszközt is kell beszerezni”.

A bíróság ezen kívül megjegyezte, hogy egyébként is mindegy, hogy házi módszerrel általában csak a 30% hatóanyag nyerhető ki, mivel „az elkövetőnek hatalmában állt a maximális mennyiség előállítása, s az nem mértékadó, hogy eszköz vagy tudás híján a valóságban ebből mennyit koncentrált”.

Ez az érvelés álláspontunk szerint téves és életszerűtlen. A bíróság jogi érveléséből az következik, hogy nem kizárt, hogy Dénes a megszerzett mák összes drogtartalmát ipari módszerekkel kinyerhette, és akár egyszerre el is fogyaszthatta volna, igaz, akkor nem indul elle-

ne büntetőeljárás, mert túlradagolja magát és meghal. Ez olyan, mintha a bolti tolvajra azt mondanánk, hogy ha akar, bemehetett volna a szomszéd ékszerüzletbe is rabolni, ezért cselekménye súlyosabban minősül. Megítélésünk szerint az indokolás ott is hibás, hogy nem tekintik előkészületnek a mák megszerzését. A mák egész egyszerűen nem kábítószer. A növény megszerzésére csak akkor terjed ki a büntetőjog fennhatósága, ha drog előállítás céljából történik a vásárlás, viszont amíg nem kezdődik meg a hatóanyag kivonása, addig csak előkészület valósul meg. A heroinnal való összehasonlítás sem következetes, mert azt – ugyan ritkábban, mint intravénásan – por formájában is fogyasztják, végül nem mellékes az sem, hogy a heroin nem terem a szántóföldön.

A másodfokú bíróság részben megváltoztatta az elsőfokú bíróság ítéletét: Dénes cselekménye egyrendbeli kábítószerrel visszaélés előkészülete büntettének, és egyrendbeli kábítószerrel visszaélés vétségének minősül – az elsőfokú ítéletet egyebekben helyben hagyta. Részben elfogadták az előkészületre vonatkozó érvelést; a mák nem drog, megszerzése, tartása önmagában nem bűncselekmény. Osztották viszont azt a nézetet, hogy a rendelkezési jog az egész megvásárolt mennyiségre ki-

terjedt. Az alkalmazott intézkedést ugyanakkor megfelelőnek és szükségesnek találták.

Ma már Dénest ugyanezen cselekmény miatt nem lehetne felelőségre vonni, mert a gyógykezelés ilyen esetben is elegendő az eljárás megszüntetéséhez. Dénesről évek óta nem hallottunk, de ha ismét gondja lett volna a hatóságokkal, feltehetően megjelent volna jogsegélyszolgálatunkon.

RÓBERT

Róbert 1988-ban, húsz évesen kezdett el mákteázní – elmondása szerint egy rádióban hallott riport adta neki az ötletet – előtte két-három évig elég sokat ivott. Több-ször próbálkozott a leszokással, és volt olyan is, hogy fél évig gyakorlatilag alig fogyasztott. Egyik kezelése például azért hiúsult meg, mert 1994-ben az egészségügyi kártyáját arra hivatkozással nem pecsételték le, hogy nem dolgozik. Nem is szívesen járt elvonóra – amúgy igen sok ambulancián megfordult az idők során – mert az elvonási tüneteket nagyon nehezen viselte. Márpedig ha reggel nem itta meg a teáját, akkor jött a hányinger, depresszió, izom- és csontfájdalom, hasmenés.

Róbert virágpiacokon és vidéken szerezte be a mákfejeket. A szükséges vényeket hamisította – a nagymamájától elemelt recepteket használta fel ehhez, arról a felírtakat leradírozta, és indigóval felírta a helyükre a nyugtatót. Egy lakossági bejelentés nyomán a rendőrség 1994 szeptemberében Róbert lakásán házkutatás tartott, és az ott talált fél kiló mákgubót, valamint az egy lábasnyi kifőzött, kb. négy deci mákteát lefoglalta. A mákot – háromzsáknyi mennyiséget – egy pár nappal azelőtt ismerőseivel vásárolták vidéken.

Már folyamatban volt az eljárás, amikor Róbertnek sikerült végre befeküdni egy kórházba, ahol három hetes kezelés után a fizikai elvonás megtörtént. 1995 februárjában azonban nem sikerült megszereznie a szükséges gyógyszereit, mert azok éppen elfogytak, és nem találta a klinikán a kezelőorvosát. Ezért az egyik nővérnek szólt, aki nem tudott neki megfelelő gyógyszert adni, de megengedte, hogy a lakásán egy nagyon gyenge teát főzzön magának, mondván, hogy ez még mindig jobb, mintha nem tudna róla. Csakhogy a nővér éppen rosszban volt a férjével, a lakáson vitakoztak, ezért férje feljelentette, így Róbert újra a rendőrségen találta magát. Az iratismertetéskor a védelem jelezte, hogy a lefoglalt mákfejekből még nem kezdődött el a morfin-

tartalmú tea kifőzése, így azok birtoklása csak előkészület, ezért Róbert cselekményének minősítésére csak az szolgálhat alapul, amennyi drogot egy-egy alkalommal elfogyaszt. Az ügyészség nem ezen az állásponton volt, és kábítószerrel visszaélés büntette miatt emelt ellene vádat.

2000 júniusának közepén született meg az a bírósági határozat, melyben az ellene indított eljárást megszüntették. Erre az biztosított lehetőséget, hogy kábítószerfüggőként már más szabályok vonatkoztak rá, és Róbert bemutatta a féléves kezeléssel szembeni igazolását.

Róbert ügye nagyon hasonlít Dénes esetéhez, azonban az eljárás elhúzódása neki kedvezett, és végül ügyében alkalmazható volt az elterelés.

FERENC ÉS GERGELY

Ferenc és Gergely 1996. szeptemberében egy este besöröztek, és különféle kábítószerket is fogyasztottak. Ezután egy budapesti lépcsőházban hangoskodtak és egy lakás ajtaját összerugdosták, majd visszaültek kocsijukba, mely a ház előtt állt, és tovább söröztek. Itt bukkantak rájuk a lakók által riasztott rendőrök, akik a ko-

csit átkutatva marihuánát és olyan gyógyszereket (Dep-ridol, Rivoltril) találtak, amelyeket drogfüggőknek szoktak felírni. A rendőrségen mindketten elismerték a történeteket, sőt másnap felkeresték azt az embert, akinek a lépcsőházban kárt okoztak, és bocsánatkérés után minden kárát kifizették.

Az orvos-szakértő mindkettőjük szervezetéből kokaint, Gergelyéből heroint is kimutatott. Gyanúsítottként mindketten elmondták, hogy drogfogyasztók, sőt Gergely arról is beszámolt, hogy minden pénzét kábítószerre, mákgubóra költi, és legutóbb két hete jött ki az elvonóról. Az eljárást a bíróságon Ferenc egy másik ügyével egyesítették. Itt azért emeltek ellene vádat magánokirat-hamisítás miatt, mert 1995-ben több hónap keresztül Noxyron tablettákat vett saját maga által hamisított receptek felhasználásával. Ebben a vádindítványban is szerepelt, hogy „a vádlott évek óta kábítószert fogyaszt”.

Az első fokú bíróság 1999 szeptemberében mindkettőjüket pénzbüntetés megfizetésére kötelezte, az elbíráláskor hatályos Btk. szerint. Mivel mindkét ügy (a rongálás és a magánokirat-hamisítás is) a vádlottak kábítószert-fogyasztásával függött össze, és két évnél nem súlyosabban büntetendő cselekményekről volt szó, így ha

igazolják, hogy részt vettek egy féléves kezelésen, nem lettek volna büntethetők. Tény: sem Gergely, sem Ferenc nem tudott hat hónapos folyamatos kezelést igazolni. Ferenc orvosi papírjait a bíróság mégis elfogadta, mert ezek szerint Ferenc, bár nem járt rendszeresen orvoshoz, két éve absztinens volt, ezért alkalmazták az elterelést, ám csak az első vádiratban szereplő rongálás és kábítószerrel visszaélés miatt indult eljárást szüntették meg. Akkor lett volna következetes a bíróság, ha a recepthamisítás ügyet is megszüntetik, viszont emiatt büntetést szabtak ki. Az ítélet ellen mindkét vádlott fellebbezett.

2001 tavaszán született meg a másodfokú döntés, és tekintettel az eltelt igen hosszú időre és a bűncselekmények csekély társadalomra való veszélyességére, pénzbüntetés helyett mindkettejüket megrovásban részesítették.

Gergelynek azóta megint volt egy drogos időszaka, de ismét sikerült leállnia, segítőként dolgozik egy terápiás intézménynél. Ferencről semmit sem tudunk.

GERGŐ

Gergőt 2001 júliusában egy vidéki városban az utcán igazoltatták a rendőrök, és táskájából „kábitószer-gyanús anyagmaradványok” kerültek elő, ez másfél liter máktea volt egy befőttes üvegben. Gergőtől vizeletmintát is vettek, mind az anyag, mind a testfolyadék természetesen kábítószeret tartalmazott, s Gergő beismerő vallomást is tett. Az elemorvos-szakértő Gergőt drogfüggőnek minősítette. Azonban az elterelés lehetőségéről nem oktatták ki, az eljárást nem függesztették fel, sőt, a városi ügyészség vádat is emelt ellene drogfüggőként elkövetett kábítószer-fogyasztás miatt, melyben egyebek mellett indítványozta, hogy „a vádlottat kötelezze (...) a nyomozás során felmerült 160 030 Ft és a jövőben esetleg felmerülő bűnügyi költség megfizetésére”.

A kábítószer-fogyasztás miatt indult büntetőeljárást nyomozati szakban egy évre fel kell függeszteni, és amennyiben a terhelt igazolja a kábítószer-függőséget gyógyító kezelésen való hat hónapos részvételt, úgy az eljárást meg kell szüntetni. Minthogy ezt sem a nyomozó hatóság, sem az ügyészség nem tette meg, így ez már a bíróság feladata lesz. Gergő az eljárás során vál-

ta a gyógykezelésben való részvételt, illetve azt meg is kezdte. Az elsőfokú bíróság ügyében még nem tűzött ki tárgyalást.

CSONGOR

Csongor gyerek volt még, amikor először szipuzott, 16 évesen kipróbálta a speedet is, majd a heroin következett. Ezt egyből intravénásan adta be magának – megmutatták neki, hogyan kell – s egy hónap után már jelentkeztek az elvonási tünetek, így tizenhét évesen már nem is tudott leállni, és mindennap szúrt.

Egy Örs nevű ismerősét, aki szintén heroinista volt, és zsebelésből szedte össze az anyagra a pénzt, 1997 júliusának elején lekapcsolták a rendőrök. Örs kihallgatásán elmondta, hogy Csongorral együtt vettek heroint összesen körülbelül huszonötezer forint értékben, az anyagot persze együtt el is fogyasztották. Másnap, július 5-én előállították Csongort is, aki megnevezett három dílert, akiknél a vásárlásokat bonyolították. Az ekkor 17 éves Csongort drogkereskedelem alapos gyanújával őrizetbe vették, majd a bíróság elrendelte az előzetes letartóztatását. Csongor egyébként éppen a javító-

56

57

intézetből szökött meg, ellene előállításakor más büntetőeljárás is folyamatban volt. Előzetes letartóztatása egy évig tartott.

Miért tartották indokoltnak a bíróságok egy fiatalkorú gyanúsított egyéves letartóztatását, egy nem különösebben súlyos ügyben? Örs azt vallotta, hogy együtt vettek és fogyasztottak heroint, illetve pár – négy-öt – esetben Csongor kisegítette az anyaggal. Csongor maga is beismerte, hogy mikortól és milyen drogot fogyasztott, és hogy Örssel hogyan anyagoztak együtt.

Mindezek alapján a Csongor által elkövetett bűncselekmény sem a régi, sem az 1999-es szigorított Btk. szerint nem minősülhet vétségnél súlyosabban. Vagy csekély mennyiségű kábítószer megszerzéséről – a „rég” törvényi rendelkezés szerint –, vagy kábítószer-függőként elkövetett fogyasztásról és csekély mennyiségű átadásról lehet szó az 1999-ben bevezetett szabályok alapján. Hozzá kell persze ehhez tenni, hogy Csongor az elmeorvos-szakértő kábítószer-függőnek minősítette. Ez azt jelenti, hogy a kiszabható maximális büntetés két év szabadságvesztés, még a szigorítás előtti szabályozás szerint is¹⁷. Egy fiatalkorú esetében pedig általában sosem szabnak ki olyan mértékű büntetést, mintha felnőttként állna bíróság elé. Egy ilyen csekély

58

tárgyi súlyú bűncselekmény esetén, különösen tizen-nyolc év alattiak esetében semmiképpen sem volt indokolt az ilyen hosszú előzetes letartóztatás.

A kerületi bíróság és a Fővárosi Bíróság az eljárás kezdetén, de még az előzetes elrendelése után fél évvel is elsősorban azzal érvelt, hogy „a nyomozás során megállapítható volt a kereskedés alapos gyanúja”, és mivel ez egy súlyos bűncselekmény, tartani lehet attól, hogy Csongor megszökik a hatóságok elől, félve a komoly büntetéstől. Ilyen érveket csak azért írhattak le, mert a nyomozás lassan haladt előre, és csak fokozatosan vált egyértelművé, hogy Csongor nem adott el senkinek drogot. Örst például összesen háromszor hallgatták ki, és mindháromszor ugyanazt mondta, csak mindig egy apró részlettel többet és többet. Örssel Csongort valamilyen oknál fogva nem sikerült szembesíteni az eljárás során, annak ellenére, hogy még 1997 augusztusában Csongor védője ezt indítványozta.

Közben eltelt egy év, és Csongor előzetes letartóztatását ekkor a Legfelsőbb Bíróság további egy évvel meghosszabbította. Mivel a legfőbb bírói fórum döntése ellen a magyar büntetőeljárásrendszerben további jogorvoslat nincs, a TASZ ügyvédje 1998. augusztus 15-én az Alkotmánybírósághoz fordult. Az Alkot-

59

mánybíróság az alkotmányjogi panaszra azóta érdemben nem reagált. Legutóbb érdeklődésünkre az Igazságügy Minisztériumból válaszoltak: a jogorvoslati lehetőség hiánya miatti alkotmányjogi panaszunk valós problémával foglalkozik, de a 2003. július 1-jén hatályba lépő új büntetőeljárás törvény¹⁸ már ilyen esetekben is biztosítani fogja a fellebbezés jogát.

Csongort végül mégis kiengedték, a vádemelés után benyújtott szabadlábra helyezés iránti kérelmet elfogadta a bíróság.

Az ügyészség az enyhébb szabályok szerint minősülő, csekély mennyiségű drog kábítószer-függőként elkövetett átadásával vádolta Csongort. A bíróság három hónap fogházat szabott ki, a büntetés végrehajtását egy évre felfüggesztve, mely idő alatt pártfogó felügyelet alatt áll. A fiú a kiszabható büntetés maximumát előzetes letartóztatásban előre „leülte”. Csongor sajnos azóta is többször bajba keveredett, jelenleg vagyon elleni bűncselekmények miatt börtönbüntetését tölti.

TÜNDE

Tünde több éve használt már heroint, amikor egy 2001 tavaszán elkövetett cselekménye (lopás vétsége, drogfogyasztás) ügyében a kerületi rendőrkapitányság főhadnagya arról tájékoztatta, hogy az ellene indult büntetőeljárást befejezték, és jöhet iratismertetésre. Felvilágosította továbbá arról is, hogy elkészült az igazságügyi elmeorvos-szakértő véleménye is, amelyben a következőket rögzítik: „2001. májusáig kábítószerfüggő volt, elmondása szerint azóta absztinens. Kezelése nem szükséges.” Mindezek alapján az előadó úgy vélte, hogy vádemelési javaslattal továbbítja az ügyet, mert „a fentiek alapján a kezelés (...) nem szükséges, így a (...) meghatározott feltételek hiányában a nyomozás felfüggesztésnek és esetleges megszüntetésének nincs helye. (...) Kérem a fentiek tudomásulvételét.”

Tünde a TASZ-hoz fordult, és az eljárás felfüggesztését indítványoztuk. Tényként megállapítható ugyanis, hogy a cselekmények elkövetésének időpontjában Tünde kábítószer-függő volt. Sem a Be., sem pedig a Btk. nem utal arra, hogy a drog-dependencia állapotának az elmeorvos-szakértői vizsgálat időpontjában, aktuálisan is fenn kell állnia. A büntethetőség szempontjából a lé-

nyeg az, hogy a cselekmény elkövetésekor drogfüggő volt-e az illető vagy sem. Ha a szakértő szerint függő volt, és vállalja a gyógykezelésen való részvételt, akkor az eljárást fel kell függeszteni. Tündétől a szükséges nyilatkozatot (a kezelés vállalására vonatkozóan) be sem szerezték – természetesen hajlandó lett volna közreműködni a kezelésben.

Az elmeorvosnak a kezelés szükségességéről vagy szükségtelenségéről tett nyilatkozata nem befolyásolja az eljárás felfüggesztéséről szóló kötelező eljárásjogi rendelkezést. Addiktológus szakemberek véleménye szerint ópiátfüggők esetében egyébként is csak több éves absztinencia után lehet sikeresnek tekinteni a kezelést, és absztinens drogbeteg számára is több terápiás lehetőség létezik – az eljárás elhúzódása semmiképpen nem eredményezheti azt, hogy a gyanúsított ezeket ne vehesse igénybe.

Az ügyészség az elkövetett eljárási szabálysértés miatt pótnyomozást rendelt el és a rendőrség végül – helyesen – felfüggesztette az eljárást.

EGYÉB, FÜGGŐSÉGGEL KAPCSOLATOS ESETEK

CSABA ÉS SÁRA

Csaba 19 éves korában, édesanyja halála után kezdett el komolyabban heroint és ritkábban máketeát fogyasztani. 1995 telén kezdett kitisztulni és leállt az anyagról, annak is köszönhetően, hogy az elvonókezelés részeként többször vett részt egy pszichodráma foglalkozáson. Itt ismerkedett össze novemberben a végzős gimnazista Sárával, aki érdeklődőként jött el a foglalkozásokra – ugyanis gyógypedagógusnak készült. A következő év márciusában, egy közös kirándulás után kezdtek el járni. Március utolsó hetében Csaba megingott; bár négy hónapja tiszta volt, nem nagyon bírta már anyag nélkül. Először máketeát főzött magának – ebből Sára is kért magának, de nem kapott, mert Csaba nem akarta, hogy rászokjon bármilyen ópiátra. 1996. március 30-án, szombaton már heroint vett egy arab dílertől.

A vásárlásra a pénzt Sárától kapta, cserébe ekkor már engedte, hogy az anyagból ő is fogyasszon egy keveset – erre a lány apjának lakásán került sor. A körülbelül fél gramm heroin háromnegyed részét Csaba először magának szúrta, aztán egy kicsit lepihent, zenét hallgatott. Pár perc múlva Sárának is beadta az injekciót, egész pontosan a lány könyökhajlatába. A lány egyébként kérés nélkül, magától hozta szobájába a citromlét és a kanalat – valahonnan tudta, hogy mire van szükség, erről nem kellett külön felvilágosítani. Csaba az anyag hatásából egyébként nem érzett semmit, mivel annak minden bizonnyal rossz volt a minősége. Majd elmentek sétálni, s ezután ki-ki otthon lefeküdt aludni. Csaba másnap elmondta apjának, hogy újra drogozott.

Hétfőn dél körül újra találkoztak Sáránál. Csaba elég feszült volt, ezért bevett 6-7 szem nyugtatót, de ez nem sokat használt – megint pénzt kért hát barátnőjétől anyagra, aki a már ismert „feltételekkel” bele is ment a dologba. Ugyanattól az arabtól vettek, mint az előző alkalommal, és szintén Sárához mentek este beadni a heroint. A lakásban találkoztak Sára apjával is, de nem beszélgettek, csak köszöntek egymásnak. Este Csaba édesapja is telefonált, aki a fiát előző napi visszaesése miatt megpróbálta rábeszélni arra, hogy jöjjön haza –

64

sikertelenül; a fiatalok egyikét sem tudta meggyőzni, tulajdonképpen lerázták azzal, hogy tudnak ők magukra vigyázni.

Csaba most is beadta magának az anyagot, és mint az előző alkalommal, bekapcsolta a magnót és lepihent az ágyon. Csakhogy ez a heroin már valamivel jobb minőségű lehetett, mert ettől el is aludt. Másnap reggel Csaba csak az óra csörgésére ébredt fel. Ekkor Sára furcsán viselkedett, nyöszörgött, és nem tért magához, ezért bevitte a fürdőszobába, ahol pár percig hideg vizet engedett rá, majd visszatárogatta a szobába, és lefektette az ágyába, elköszönt tőle, és elment. Elmenőben még szólt az apának, hogy Sárával este sokáig voltak fent, úgyhogy tovább fog aludni, de ha felkelt, akkor mindenképp hívja fel őt. Csaba ezt követően elment édesapjának segíteni, majd munka után otthon beadta magának a maradék anyagot. Először a mentősök, és este már a rendőrség keltette fel. Később több mint kilenc hónapra át különféle büntetés-végrehajtási intézményekben éjszakázott. Ugyanis Sára többé nem tért magához.

A lakásba dél körül érkezett meg Sára egy barátnője, és miután hiába keltegette, szólt a papának, hogy valami gond van a lánnyal. Az apa bement a szobába, mivel azonban a lány aludt, és bár kicsit furcsán, de lélegzett,

65

így nem gondolt semmi rosszra. Kettő után telefonált Csaba édesapja is, és kérdezte, hogy mit szedtek be a fiatalok az este, mert a fia nagyon mélyen alszik, és szólt, hogy vigyázzon a lányára, mert Csaba drogos volt, és szerinte visszaesett. Ezután azonnal hívták a mentőket.

Este a rendőrök tartottak helyszíni szemlét Sárának-nál, majd kihallgatták Csabát. Ő ekkor elmondta, hogy kétszer használtak együtt heroint. Ezután Csabát őrizetbe vették.

Április 3-án délután negyed hét tájban Sára a kórházban meghalt. A halál elsődleges okát az orvosok heveny ópiát-mérgezés – vagyis túladagolás – miatt kialakult szövődmények okozta „sokszervi elégtelenség”-ben jelelték meg.

Április negyedikén Csabát gondatlanságból elkövetett emberöléssel is meggyanúsították.

Az ügyben tanúként hallgatták ki a két édesapát és Sára barátnőjét. Meghallgatták Csaba egy barátját is, akit az egyik rehabilitációs programban ismert meg. Ez a nő számolt be arról, hogy Csaba elmesélte neki: Sára már használt különböző drogokat – fűvet, speedet – és többször mondta neki, hogy szívesen kipróbálná a mákteaát, vagy a heroint is. Sára feltehetően időnként különféle nyugtatókat is szedett, nem véletlenül volt

66

nála több levél Eunoctin. Valamint az is kiderült, hogy Sára 1995-ben, egy rövid ideig járt már Csaba előtt egy heroinista fiúval.

Az ügyben készült elmeorvos-szakértői vélemény is, a függőségre és a beszámítási képességre vonatkozóan. Eszerint Csaba heroin-függő, továbbá „egyértelműen tartani lehet attól, hogy a jövőben hasonló bűncselekményt követ el, ezért feltétlenül szükséges a gyógykezelésének elrendelése...”. Csakhogy ebben az ügyben gondatlanságból elkövetett emberölésről is szó volt, erre pedig aligha vonatkozhat egy elmeorvos megállapítása, akinek egyébként sem feladata a bűnisméltés veszélyére vonatkozó állásfoglalás. Ha pedig a mondatot akként értelmezzük, hogy a további drogfogyasztás valószínűsíthető, ez az érv is kétséges, hiszen Csaba elég hosszú ideig absztinens volt a cselekmény elkövetését megelőzően. Nem is beszélve arról, hogy „kezelésre” csak önként kerülhet sor, a kábítószerfüggők kényszergyógykezelését a magyar jog szerencsére nem ismeri, s így a szakértő állásfoglalása jogi tévedésen alapul.

Természetesen a lényeges kérdés továbbra is az, hogy pontosan mi volt a halál oka – és ez elsősorban orvosi kérdésként vetődött fel. Az ügyben készült első orvosi véleményben, a kórházi és mentős orvosi adatokkal is

67

összevetve több furcsaság volt megfigyelhető. Ezt a szakvéleményt – mely a heroin túladagolást jelöli meg a halál elsődleges okaként – később többször kiegészítették és pontosították. A szakértők annak ellenére ragaszkodtak álláspontjukhoz, hogy maguk is leszögezik: „a vélhetően ópiát tartalmú kábítószer bevitelének időpontja és mennyisége ismeretlen volt”.

Sáránál a kikerülő mentők klinikai halált állapítottak meg és a tünetek alapján elsősorban gyógyszer-mérgezésre gyanakodtak. Az újraélesztés után már a kórházban – az intenzív kezelés során – összesen háromszor vettek le vizeletmintát Sárától, de azok eredményei nem ópiát-mérgezést, csupán ópiát-positivitást bizonyítottak. A lány karján több helyen találtak tűszúrásnyomokat, a bőrmintákat elküldték szövettani vizsgálatra, melyek eredménye negatív lett. A heroin természetesen nem mindenkinél hat egyformán, de az irodalmi adatok szerint a letális¹⁹ dózis legfeljebb egy órán belül halálhoz vezet: a beadást követő 10-15 óra múlva már ez kizárható.

A védelem által felkért igazságügyi orvos-szakértő megállapítása szerint nem igazolható, hogy az este beadott heroin vezetett Sára másnap délután bekövetkezett halálához.

Az ellentétes szakértő vélemények miatt az első fokú bíróság az ETT-t kérte fel, hogy az adjon magyarázatot Sára halálának orvosiilag ellenőrizhető körülményeire. A Tanács is arra a következtetésre jutott, hogy a halál oka nem kábítószer-túladagolás volt. Ennek alapján az ügyészség ejtette a gondatlanságból elkövetett emberölés vádját. Csabát 10 hónap után kiengedték az előzetesből, és a bíróság – a visszaélés kábítószerrel bűncselekménye miatt fél év, egy évre felfüggesztett szabadságvesztésre ítélte.

ÁRON

1995 elején több heroin-mérgezéses halálesetet regisztráltak Budapesten; az árusított drogot állítólag patkányméreggel „ütötték fel”. Áprilisban egy túlélő elmondta, hogy hol és kiktől szokott vásárolni. Egy nagyobb szabású akció keretében – egyszerre tizennégy feltételezett elkövető ellen intézkedtek, s előtte egy adásvételt még kamerával is rögzítettek – több külföldi és magyar, kábítószer-kereskedelemmel alaposan gyanúsítható személyt vett őrizetbe a rendőrség.

Áront feleségének lakásán hajnali negyed négykor fogták el a rendőrök, május elején. Nem sokkal az előállítás előtt nagyobb mennyiségű, kb. 0,7-0,8 gramm heroinot lőtt be magának (az orvosszakértő vizeletében később „jelentős ópíát-pozitivitást” regisztrált), aznap pedig összesen hat pakettot, vagyis nagyjából három grammnyit fogyasztott. Amikor a rendőrök kijöttek, arra sem volt ideje, hogy saját nadrágját felhúzza, ehelyett egy ott éjszakázó barátjának ruháját rángatta magára. A nadrág zsebében kb. 3 gramm heroinot találtak. Áron az első kihallgatáson, tehát hajnalban magára terhelő vallomást tett, elismerte, hogy 1987 óta kábítószer fogyasztó, és kb. három hónapja szorult pénzügyi helyzete miatt már árulni is kényszerült az anyagot. Elmondása szerint Budapest egy forgalmas, belvárosi terén, illetve a Városligetben adott el ismeretlen személyeknek heroinot; összesen kb. 50 gramm forgalmazásában vett részt. Vallomástételkor egyébként olyan állapotban volt, hogy a kihallgatáson többször is elaludt. Ezután őrizetbe vették, majd előzetes letartóztatásba került. Az előzetes letartóztatást elrendelő bíró előtt annyira zavart volt, hogy az viselkedését furcsállva meg is kérdezte tőle, hogy „hülye maga?”. Másra a bírói meghallgatásból nem is emlékezett

70

– az elvonási tünetek és az azokra a fogdán adott gyógyszerek miatt.

A rendőrök Áron részére pár hónapig nem, majd később is csak nagyon rövid időre engedélyeztek beszélőt feleségével; és egy levele, melyet ügyvédje írt számára, „elveszett” a rendőrségen. Egyébként több, a részére érkezett más levelet sem adtak át neki. Áron elmondása szerint az ügyében eljáró előadó kilátásba helyezte, hogy ha nem működik együtt, akkor a feleségét is le fogják csukni. A lány ekkor még csak elvétve ugyan, de kétségtelenül fogyasztott heroinot, ám őrizetbe vételére „egyszerű” fogyasztó lévén semmi ok nem lett volna.

Ezek után Áron egyik este a zárkájában kétségbeesésben pengét és rugókat nyelt, majd erre nikotint ivott. Ezután a következő kezelésben részesült: a kórházban este hozzábilincseltek az ágyhoz, másnap megkérdezték, hogy jól van-e; mondta, hogy nem, mert elvonása van. Gyógyszert adtak neki, és harmadnap átszállították a rabkórházba, ahol tíz percet tartózkodott – megvizsgálták („megnyomkodták a hasát”), majd visszavitték a fogdába. Végül is életben maradt.

Május végén újra kihallgatták. Ekkor a kábítószer-eladások lebonyolításáról azt vallotta, hogy az anyagosok

71

odajöttek hozzá heroinért (mivel „köztudott volt, hogy engem ismernek az albán kábítószer-terjesztők”), és együtt mentek egy általa ismert jugoszláv-albán, vagy magyar dílerhez (utóbbi szintén az albánoknak dolgozott), akinél megvették az anyagot. A heroinisták azért nem mehettek közvetlenül az árusokhoz, mert azok nem bíztak meg akárkiben és így állandó mozgásban voltak. Ennek az volt az oka, hogy gyakran rabolták ki ügyfeleik, vagy „egyéb” bűnözők őket, mert a közhi-delemmel – és a mozifilmekkel – ellentétben az adag-jukért forgalmazó utcai kereskedőket nem védik gép-pisztolyos testőrök. A leszervezett pakettből Áron a fo-gyasztóktól az „üzletért” cserébe kapott egy szúráásra elég heroint, de volt olyan is, aki átverte, tehát amikor megkapta az anyagot, akkor mondta, hogy ez nagyon kevés, nem tud belőle adni – vallotta ekkor. Olyan is előfordult, hogy Depridolra talált vevőt egy ismerősé-nek, egyszer pénzért, egyszer heroinért.

A két vallomás közötti ellentmondásokat – 50 gramm eladása, vagy legfeljebb négy vevő néhány alkal-mal való kiszolgálása (közvetítés); illetve egyéb el-terések – a rendőrök nem tartották fontosnak tisztázni.

Áron harmadik kihallgatásán, augusztus elején már ügyvédje is jelen volt. Itt elmondta, hogy második val-

lomását fenntartja, de az elsőt nem – annyira be volt akkor állva, hogy nem is emlékszik belőle egy szóra sem.

Áron előzetes fogvatartását a Fővárosi Főügyészség több mint 10 hónap után, 1996 márciusának végén szüntette meg. Előtte fél évig már ki sem hallgatták, nem szembesítették. A bíróság többször is azzal az in-dokolással tartotta fenn az előzetest, hogy alaposan gya-núsítható jelentős mennyiségre, üzletszerűen elkövetett kábítószerrel visszaélés büntettségével. Ilyen gyanúsítást a nyomozó hatóság Áronnal egyszer sem közölt. A bíró-sági eljárásba a negyvenegy gyanúsítottból huszonnyolc került vádlottként; a többi vagy eltűnt, vagy az eltere-lést választhatta.

A több mint egy évig húzódó, 1997 februárjában in-dult, huszonöt tárgyalási napon keresztül tartó „mara-toni” első fokú bírósági eljárás eredménye egy nyolcvan oldalas ítélet lett. A háromtagú tanács elnökének azon túl, hogy természetesen tisztáznia kellett, hogy pontosan ki, kinek, mikor és mennyi heroint adott el, két fontos kérdésben is állást kellett foglalnia. Nevezete-sen, egyrészt hogy történt-e kényszervallatás, illetve, hogy a heroin hatása alatt álló, vagy elvonási tünetek-kel küszködő gyanúsított vallomása értékelhető-e bizo-

nyítékként, hiszen sokan így tettek beismerő vallomást a terjesztéssel kapcsolatban.

1. Ami a kényszervallatást illeti, volt olyan gyanúsított, aki az eljárás során tett első három vallomásában meg sem említi Áron nevét, ám egy éjszaka, pár órával az előtt, hogy Áront behozták, hirtelen önmagát tovább terhelő, részletes beismerő vallomást tett, s azt is megemlítette, hogy Árontól is vett anyagot, mert ő amúgy másnak is ad el – heroint. Mindenki ítélje meg maga, hogy befolyásmentesen tette-e ezt a vallomást, amit egyébként még aznap, délután negyed négykor vissza is vont. Az egyik gyanúsított azt állította, hogy a kihallgatást vezető főhadnagy figyelmeztette, hogy ha nem üti meg gyanúsított-társát a szembesítéskor, akkor mindkettőjüket személyesen fogja összeverni, és higgye el, akkor rosszabbul járnak. Elhitte. Egy másik gyanúsítottat a tolmács csapott pofon, ugyan-ezen a személyen, egy orvosi láttelelet szerint a „nyakon 7×2 cm-es vöröses bőrelváltozás” volt megfigyelhető, „jobb térdét fájlalja”, azon a vizsgálatot megelőzően 7-8 órával tompa erőbehatásra keletkezett „4×3 cm-es, vöröses hámszázlóval szegett bőrelszíneződés”. Előző nap gyanúsított ki hallgatása volt...

74

A kihallgatást végző rendőrök a bíróságon tanúként azt vallották, hogy az eljárás során nem alkalmaztak sem erőszakot, sem fenyegetést. A bíróság nem látta megalapozottnak a vádlottak kényszervallatásra való hivatkozását. A bíróság utalt arra, hogy semelyik terhelte nem tett panaszt az erőszak állítólagos alkalmazásakor. Nos, ez tény. De a rendőrségi fogdáról kiküldött levelek keresztül mennek az ügy előadó-jának kezén, és ezt a gyanúsítottak is nagyon jól tudják. Sajnos a bíróság csak nagyon ritkán van abban a helyzetben, hogy teljes bizonyossággal állást foglaljon az előzetes letartóztatásban lévő terheltek bán-talmazásával kapcsolatban.

2. A nyomozati iratok szerint több gyanúsított esetében lehetett orvosilag is dokumentálni, hogy elfogásuk után elvonási tünetek voltak. Izzadás, remegés, elváltozott, rendkívül fényérzékeny pupilla, csont- és izomfájdalmak, zavart tudat, letargia és ájulások rosszullétek. A vizeletvizsgálat a vádlottak többségénél a kihallgatás előtt legfeljebb pár órával elfogyasztott heroinra utalt. Áron a fogdán például másnap délután Haloperidol-Seduxen injekciót kapott, annyira rosszul volt.

75

A tárgyaláson tanúként kihallgatott elmeorvos-szakértő kifejtette: általános jelleggel nem lehet kijelenteni, hogy az elvonási tünetek jelentkezése, vagy a drog aktuálisan fennálló hatása alatt kihallgatott személy beszámítási képessége akár korlátozott is lenne. Ilyenkor mindig csak az egyedi esetben lehet állást foglalni. Különbözik pedig a drogfüggő éppen akkor van „eszénél”, akkor „van jól” (sic!), ha már elfogyasztotta az adagját. Mindennek ugyan ellentmond az az általa felhozott példa, mely szerint a részeg ember – típusos – ittassága sem értékelhető korlátozott beszámítási képességnek, akkor sem, ha nyilván nem viselkedik „normálisan”. A szakértő azt is említette, hogy még a megvonásos tünetek alatt tett vallomás is lehet elfogadható, szerinte a bíróságnak kell vizsgálnia, hogy a vallomás kellően koherens és logikus-e, mert ez a ténykérdés. Ha a vallomás világos, akkor beszámítható volt a terhelt. A szakértő álláspontja szerint a drogfüggőség egyébként is csak az anyag beszerzésével kapcsolatban lehet befolyásoló tényező, a terjesztéssel nem.

Ez a szakértői nyilatkozat több ponton ellentmondásos. Nem veszi figyelembe, hogy a heroinnak tudatmódosító hatása van, sőt azt sem, hogy az ópiát-

elvonás alatt részben a fizikai fájdalmak hatására a beteg tudata beszűkül, hangulatvilága jelentős mértékben torzul, nagy mértékben feszültté válik, nem ritkán lépnek fel szuicid készletések. Tehát sem a drog hatása, sem az elvonási tünetek alatt nincs „jól” a heroinot használó személy.

Az előállítás-kori állapotra nézve a rendőröket is meghallgatták, természetesen szerintük egytől-egyig mindenki kihallgatható volt. Természetesen látták volna, ha valaki nincs jól, és ezt le is írták volna a jegyzőkönyvben. A bíró a szakértő és a rendőrök véleményét fogadta el.

Áron első fokon három és fél év börtönt kapott, amit másodfokon három évre enyhítettek 1998 decemberében. Büntetését letöltötte, de azóta újabb eljárások indultak ellene vagyon elleni bűncselekmények miatt. Felesége kábítószer-túladagolásban meghalt.

JEGYZETEK

1. L. a TASZ „A szigorítás útján” c. kiadványát, TASZ Drogpolitikai füzetek, 1. szám, Bp. 2000. TASZ

2. Határidőn belül, kérés esetén a bíróságnak kötelező új szakértőt kirendelnie (Be. 77. § (4) bekezdés).
3. L. fogalommagyarázat.
4. Nemzeti Stratégia a kábítószer-fogyasztás visszaszorítására, 2000.
5. L. Ritter Ildikó későbbiekben idézett kutatási beszámolóját.
6. 1989.évi 304.sz. bírósági határozat.
7. Fodor Gábor és Gusztos Péter SZDSZ-es országgyűlési képviselők 1218/63-as számú módosító javaslata.
8. A Depridol Magyarországon metadont tartalmazó gyógyszerként vált ismertté.
9. Természetesen ez nem az igazi szám.
10. Ezt a gyógyszert a máktea hatásának erősítése céljából szokták használni.
11. 2/1998. (V. 19.) IM rendelet 12. §.
12. Házilag előállított, intravénásan fogyasztható opiát-szár-mazék.
13. 5/1998-as LB Jogegységi Határozat.
14. Az akkori Btk. a büntethetőség kizárását nemcsak a csekély mennyiségű, saját célú megszerzés, tartás, előállítás vagy termesztés esetében biztosította, amennyiben a terhelt elvégezte a hat hónapos, folyamatos gyógykezelést, hanem „kábítószer-fogyasztással kapcsolatos egyéb, két évnél nem súlyosabb büntetendő bűncselekmény” eseteire is. A bírói gyakorlat a drog megszerzése érdekében elkövetett kisebb lopásokat, recepthamisításokat következésetesen ilyenként értékelte.
15. A LB 155-ös Büntető Kollégiumi állásfoglalásának megfelelően.
16. BH. 1989/8, 304. sz. eset.
17. A kábítószer-függők tekintetében az 1999. előtti szabályok általában szigorúbbak voltak, mint a '99-es módosítással bevezetett rendelkezések.
18. 1998. évi XIX. tv.
19. Halálos.

II. fejezet

DROGOS ESETEK

ÉS AZ

ADATVÉDELMI

KÉRDÉSEK

Amennyiben a kábítószer-fogyasztást illetően nem az állam büntetőjogi igényének érvényesítése áll a prioritások élén, akkor az adatvédelem szabályainak rendezése és betartása lehet az egyik garancia arra, hogy a kompetenciával rendelkező szakmák képviselői hatékonyan tudjanak beavatkozni, illetve segítséget nyújtani kábítószer-fogyasztás esetén. Az adatvédelem fontosságát azért kell hangsúlyozni, mert aki segítséget kér, az óhatatlanul olyan adatot közöl magáról, ami alapján büntetőeljárás is indítható ellene.

Az adatkezelési szabályok és a gyakorlatban felmerülő problémák megértéséhez szükséges előzetesen áttekinteni az egészségügyi adatvédelmi előírásokat, és – tekintettel a kábítószer-fogyasztás kriminalizáltságára – a bűnmegelőzési és büntildözési adatkezelésre vonatkozó előírásokat.

A Magyar Köztársaság Alkotmánya szerint¹ mindenkit megillet a magántitok és a személyes adatok

védelméhez való jog. A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény az egészségi állapotra, a kóros szenvedélyre², szexuális életre vonatkozó személyes adatokat *különleges adatnak* tekinti. Személyes adat a meghatározott természetes személlyel kapcsolatba hozható adat, az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés. Az egészségügyben, így a drogbetegeket kezelő, a fogyasztóknak segítséget nyújtó intézmények esetében a kliensek neve és lakcíme is a különleges adatok körébe tartozik, mivel az adatkezelés helyszínéből az érintettnek az egészségi állapotára vonatkozó következtetés vonható le. Különleges adat akkor kezelhető, ha az adatkezeléshez az érintett írásban hozzájárult, vagy az Alkotmányban biztosított alapvető jog érvényesítése, továbbá a nemzetbiztonság, a bűnmegelőzés vagy a bűnüldözés érdekében azt törvény elrendeli.

Az adatkezelés során minden esetben be kell tartani a szükségesség és arányosság elvét. Eszerint személyes adatot kezelni csak meghatározott célból, jog gyakorlása és kötelezettség teljesítése érdekében lehet, és csak olyan személyes adat kezelhető, amely az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlen, a cél eléré-

sére alkalmas, és az adatkezelés csak a cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig tarthat. Kötelező adatszolgáltatáson alapuló adatkezelést közérdekből lehet elrendelni.

EGÉSZSÉGÜGY ÉS RENDŐRSÉG

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 25. § (1) bekezdése szerint a beteg jogosult arra, hogy az egészségügyi ellátásban részt vevő személyek az ellátása során tudomásukra jutott egészségügyi és személyes adatait (*orvosi titok*) csak az arra jogosulttal közöljék, és azokat bizalmasan kezeljék.

Az egészségügy területén külön törvény, az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről szóló 1997. évi XLVII. törvény részletesen szabályozza azt, hogy kik és milyen feltételek mellett rögzíthetnek, használhatnak fel és továbbíthatnak adatokat. A rendelkezéseket alkalmazni kell mindazokra az egészségügyi és nem egészségügyi szolgáltatást (hanem pl. szociális ellátást) nyújtó szervezetre és személyekre, melyek az érintettek egészségügyi adatait kezelik, úgyszintén azokra is, akik például egy egészségügyi szolgáltatónál nem a kezeléssel össze-

függésben, hanem munkakörükből adódóan jutnak személyes adatok birtokába³.

Az egészségügyi adatvédelmi törvény is előírja, hogy adatkezelési célokra csak annyi és csak olyan egészségügyi, illetve személyazonosító adat kezelhető, amely az adatkezelési cél megvalósításához elengedhetetlenül szükséges. Egészségügyi ellátóhálózaton kívüli szerv írásbeli megkeresésére az orvos az érintett egészségügyi adatait átadja a megkereső szervnek. A megkeresésben az adatkezelés pontos célját és a kért adatok körét meg kell jelölni. A nyomozó hatóság, az ügyészség, a bíróság és az igazságügyi orvosszakértő az adatkérésre feljogosított szervek közé tartozik. *Megkeresés nélkül* is jelenteni kell azt az esetet, amikor az orvos az első ellátás során olyan nyolc napon túl gyógyuló sérülést észlel, amely feltehetően bűncselekmény következménye⁴.

A Rendőrségi törvény is foglalkozik a különleges adatok kezelésekor betartandó szabályokkal. Eszerint a rendőrség különleges adatot kizárólag a rendőrségi törvényben felsorolt bűncselekmények⁵ elkövetésével gyanúsított személy esetében kezelhet, és különleges adat csak a konkrét cselekménnyel közvetlenül összefüggően kezelhető. 1999-ben bővítették a rendőrség adatkezelési jogosítványait. Míg korábban a rendőrség csak a

már meggyanúsított személyre vonatkozóan kérhetett a kezelőhelytől egészségügyi adatokat, 1999. szeptember 1-től a felderítés során titkos információgyűjtés keretében is kérdezősködhettek az orvostól betegek felől. Ehhez főszabályként előzetes ügyészi jóváhagyás kell, de ha az ügy kábítószer-kereskedelemmel függ össze, az adatigénylést haladéktalanul teljesíteni kell, és az ügyész csak utólag dönt a kérés jogosságáról. E jogszabályhellyel kapcsolatos pozitív változás, hogy 2003. március 1-től az egyszerű kábítószer-fogyasztás a korábbi gyakorlattal ellentétben már nem minősül automatikusan kábítószer-kereskedelemmel összefüggőnek, így tehát csak akkor lehet drogfogyasztókról adatot kérni egy egészségügyi szervtől, ha már gyanúsítottként folyik ellenük eljárás: a célhoz kötöttség, valamint a szükségesség és arányosság elvét azonban ilyenkor is be kell tartani.

NORBERT

1995 júliusában házibuli volt az egyetemista Norbert barátjánőjénél. Öten-hatan beszélgettek, videóztak. Norbert és egy házaspár hasist fogyasztottak, forró kávéban

88

feloldva. Ettől később a lány rosszul lett, fulladni kezdett, begörcsölt – itattak vele kalciumos pezsgőtablettát, de az nem segített rajta. Mentőt hívtak, s meg is mondták telefonon, hogy drogfogyasztásról van szó. A helyszínre kiszálló rohamkocsi után egy perccel a lakásba a rendőrök is megérkeztek. Mivel a mentőorvos is csodálkozott a rendőrök megjelenésén, feltehetően a mentőszolgálat ügyeletesétől származott az információ. A mentőtiszt meg is próbálta elküldeni őket – sikertelenül. A lányt kórházba szállították, férje elkísérte, Norbertet a rendőrségre szállították. Itt egy meghallgatási jegyzőkönyvet vettek fel, melyben Norbert mint „eljárást kezdeményező, sértett” szerepelt. Ekkor vizeletmintát vettek tőle és elmondta, hogy életében körülbelül tízszer használt drogot; mindegyik alkalommal hasist vagy marihuánát, amit különböző ismerősöktől kapott ingyen. Ezt a vallomást, mely a házaspár vallomásával egybecsengett, szeptemberi kihallgatásán is elismételte.

Norbert vizeletében a THC-t találtak. Csakúgy, mint a feleség szervezetében, tőle vér- és vizeletmintához a rendőrség a kórháztól jutott. A férjtől csak októberi gyanúsított ki hallgatásán tudtak mintát biztosítani, a feltételezett fogyasztás után bő két hónappal; amiben

89

semmit nem találtak – ő egyébként azt nyilatkozta, hogy tartott az anyagtól, és azt a többiek tudta nélkül kávéjával együtt kiöntötte a vécébe.

Norbert végül a 1997 februárjában a bíróságon egy év próbára bocsátást kapott, a házaspár ellen indított büntetőeljárást pedig megszüntették.

SZILVI ÉS FLÓRA

Szilvi és Flóra 1997 májusában, az érettségi szünetben két fiú ismerősükkel elindultak kocsival Balatonra, hogy ott töltsék a hétvégét egy osztálytársuknál. Az autóban a srácok mondták nekik, hogy van náluk fű, és ez jobb, mint az alkohol, ki kellene próbálni. Amikor a nyaralóba érkeztek, a lányok kértek a marihuánás cigarettából.

Csak hogy Flórának és Szilvinek elsőre túl soknak bizonyult a fű. Mindketten elkezdtek szédülni, úgy érezték, mintha az álom és az ébrenlét váltogatná egymást, kicsit homályosan láttak, majd rosszul is lettek.⁶

A lányok kérésére egyik barátnőjük mentőt hívott, a telefonban azt is elmondta, hogy marihuána fogyasztása miatt lettek rosszul. Amikor a fiúk ezt meghallották,

azonnal kocsiba vágták magukat és elhajtottak, mondván; ha a mentő jön, jönnek a rendőrök is.

A feltevés beigazolódtott: a helyszínre érkező mentős rohamkocsit követve egy rendőrautó is a nyaraló elé kayarodott. A helyszínen a két lányt különösebb ellátásban nem kellett részesíteni, csak Flóra kapott egy spray-ből a nyelve alá, mert magas volt a vérnyomása – aztán irány a kórház. A nyaralóban maradt barátokat a rendőrök kihallgatták, a házat átkutatták, de semmit nem találtak; ekkor azt közölték a többiekkel, hogy az ügyről értesíteniük kell az iskolát. Aztán a mentő után hajtottak.

A kórházban Szilviéktől vért vettek külön a kórház, külön a rendőrség számára, illetve vizeletmintát a rendőrség számára, bár ez utóbbit is egy nővérnek kellett odaadniuk. Még szintén a kórházban, mivel úgy látszik, ezzel semmiképp sem lehetett késlekedni, a rendőrök kihallgatták őket. A lányok elmondása szerint mindenféle papírt aláírtak velük, és ők semmilyen jogokra történő kioktatásra nem emlékeznek. Idézet az orvosi iratokból: „OMSZ hozza Balaton...-ról, OMSZ értesítette a rendőrséget.”

A TASZ a rendőrség értesítése miatt panaszt tett az Országos Mentőszolgálat főigazgatójánál. Eszerint az a

munkatárs, aki a segélyhívás felvétele után értesítette a rendőrséget, megsértette az adatvédelmi törvényt, és az egészségügyi adatkezelésről szóló törvényt. Hiszen az adatvédelmi törvény szerint az egészségügyi állapotra vonatkozó adatok (a segélyhívás és az elvégzett tesztek eredményei is) olyan különleges, más néven szenzitív adatnak minősülnek, melyek csak a törvény külön felhatalmazása alapján, vagy az érintett írásbeli hozzájárulásával kezelhetők; természetesen ebbe a körbe tartozik az adatok bárki részére történő kiszolgáltatása is. A törvényben a konkrét esetre alkalmazható felhatalmazás nem volt, és sem a Szilvi, sem Flóra nem adott arra engedélyt, hogy tudassák a rendőrséggel rosszulletük okát. Az egészségügyi adatkezelésről szóló törvény szerint a főszabály pedig az, hogy az orvos – illetve más, a gyógykezelésben valamilyen formában közreműködő, egészségügyi dolgozó egészségügyi adatot csak a betegnek, vagy hozzátartozójának adhat ki. Így tehát a rosszullet jelzése a rendőrség felé törvénysértő volt.

A TASZ tapasztalatai szerint a kérdéses időszakban a mentősök nem egy esetben érkeztek rendőri kísérettel a drogos bejelentésekhez. A fenti példa tehát nem egyedi eset, és félő volt, hogy ez a jogsértő gyakorlat ahhoz a nyilván senki által nem kívánt helyzethez vezet, amikor

92

a kábítószeres rosszulletekhez nem mernek mentőt hívni, tartva az esetleges rendőri jelenléttől.

Az OMSZ igazgatója a panaszt megvizsgálva a következőket állapította meg: a szolgálatvezető értesítette a rendőrséget is a soros mentőegység mellett, „mert a mentőegység helyszíni ténykedését – esetleges agresszív támadás esetére is – mind a betegek, mind a mentőegység érdekében biztosítani akarta.” A mentőegység az illetékes kórházi osztályra „kábítószer-mérgezés gyanújával beszállította a két személyt”. „Munkatársainkat évente több alkalommal éri támadás közfeladataik teljesítése során, a beteg, vagy környezete részéről. A támadások megelőzése érdekében a bejelentés alapján bűncselekményi helyszínnek ítélt (sic!) címekre a költséges és hosszadalmas büntetőeljárások megelőzése valamint a betegellátás és munkatársaink biztonsága érdekében riasztjuk a rendőrséget is. A rendőrség riasztása nem jelenti a beteg feljelentését, tehát az esetleges büntetőeljárást csak a Btk. 230. §-ában foglalt tényállás megvalósulásának alapos gyanúja, a konkrét támadás megvalósulása esetén kezdeményezzük.”

Álláspontunk szerint az esetleges agresszió sem indokolja, hogy általában, a helyszín és a körülmények

93

konkrét és pontos ismerete nélkül automatikusan értesítsék a rendőrséget. Ezt csak akkor tehetik indokkal, ha a mentősök testi épségének közvetlen veszélye áll fenn, azonban erről egyértelműen meg kell győződni – a helyszínen, vagy legalább telefonon, de még ez utóbbi sem történt meg a konkrét ügyben. Statisztikai adatok nem igazolják, hogy a mentősöket „kábitószeres” riasztások esetén több támadás érné, mint pl. az alkohalmérgezéses eseteknél. Megítélésünk szerint a szolgálatvezető jelzése nyilvánvalóan nem a támadások megelőzésére irányult.

Ha egyértelműen behatárolható a feltételezett elkövető, az általa elkövetett bűncselekmény, van tanú is (pl.: betelefonáló) és ismert a bűncselekmény helyszíne is, akkor minderről a rendőrség értesítése azzal jár, hogy büntetőeljárás indul az érintett ellen. Ebben a konkrét ügyben minden adott volt e feltételek közül, és meg is indult a büntetőeljárás a lányok ellen. A rendőrség riasztása tehát ebben az esetben feljelentéssel volt egyenértékű.

A kábítószer-fogyasztók esetén különösen indokolt az adatvédelmi normák betartása, ez a társadalmi csoport ugyanis több szempontból is hátrányos helyzetben van. Ezért, mivel az OMSZ főigazgatójának válaszát

nem tartottuk elfogadhatónak, az adatvédelmi biztostól kértük az ügy kivizsgálását. Az adatvédelmi biztos 1998. február 27-én kelt ajánlásában⁷ leszögezte, hogy *a mentőszervezet feladata a gyógyítás és nem pedig a feljelentés*. Egy esetleges, a helyszínen tapasztalható támadás, fenyegetettség észlelésekor a mentősöknek módjuk van testi épségük védelme érdekében rendőri segítséget kérni. Az OMSZ nem bűnüldöző hatóság, hanem a mentésügy állami országos intézménye, feljelentési kötelezettségük nincsen. Ugyanakkor az egészségügyi törvény számukra is titoktartási kötelezettséget ír elő, így a betegek előzetes írásbeli hozzájárulása nélkül személyes adataik nem adhatók tovább, a rendőrség részére sem. Törvény nem teszi lehetővé, hogy ilyen esetben az érintett hozzájárulása nélkül továbbítsák adatait az egészségügyi ellátóhálózaton kívüli szervhez. Tehát megállapítható, hogy a veszprémi mentőállomás szolgálatvezetője jogellenesen járt el, és ezzel megsértette mind az adatvédelmi törvény, mind az egészségügyi törvény adatkezelési szabályait. Ezen túlmenően az adatvédelmi biztos ajánlásában kifejtette, hogy a drogfogyasztók adatai más egészségügyi adatokhoz képest is kiemelt védelmet igényelnek. Ezt a velük kapcsolatos előítélet is indokolja, mely szerint a drogosokat még

ma is inkább bűnözőnek, mint betegnek tekinti a társadalom. Emellett az sem hagyható figyelmen kívül, hogy az ilyen betegek időlegesen, vagy tartósan csak korlátozottan képesek érdekeik megvédésére és érvényesítésére.

A TASZ jogsegélyszolgálatához az adatvédelmi biztos ajánlást követően mentőszolgálattal kapcsolatos panasszal senki nem fordult, vélhetően a jogsértő gyakorlat ezen a területen megszűnt.

A büntetőeljárást 1998 szeptemberében végül mindkét lány vonatkozásában megszüntették, mivel részt vettek egy féléves megelőző kezelésen, ekkor a Btk. még az 1999-es szigorítás előtt az alkalmi fogyasztóknak is lehetőséget adott az elterelésre.

GÁBOR

Gábor 2001. június 10-én, vasárnap jelentkezett egy vidéki klinika sebészeti ambulanciáján, mert az intravénás heroinhasználat miatt tályog keletkezett a karján. Ott kapott egy beutalót a körzeti sebészeti szakrendelésre, melyben az állt, hogy ópiát beszúrása miatt lett sérülése. A sebész jelentkezésekor értesítette a rendőr-

séget. Amikor három nap múlva visszautalták a kórházba és bement az operációra, a beutalót elvették tőle. A műtét előtt összetalálkozott azzal az orvossal, aki először ellátta (nevét csak a papírokból lehetett megtudni, mert a vizitek alkalmával, de egyébként sem viselt névtáblát) – a doktor úr ekkor a beteg előtt újra felhívta a rendőrséget, hogy Gábor „újra itt van”, és megtalálják a negyedik emeleten. Még ugyanezen a napon vizeletmintát vettek tőle, de nem mondták meg, milyen célból. Másnap, csütörtökön, a kórteremben két nyomozó hallgatta ki, anélkül, hogy Gáborral ismertették volna a jogait, majd magukhoz vették a vizeletmintát és távoztak. Gábor ekkor tagadta az ópiát-fogyasztást, és azt mondta, hogy az orvosokat droghasználatáról egészségügyi okokból tájékoztatta.

Gábor képviselőjében panaszeljárást indítottunk a klinika vezetőjénél, mivel egy törvény sem ír elő az orvos számára feljelentési kötelezettséget drogfogyasztás esetére, és az egészségügyi dolgozókat a tudomásukra jutott egészségügyi adatokra vonatkozóan titoktartási kötelezettség terheli. Az igazgató kikérte az adatvédelmi biztos ajánlását, aki megerősítve álláspontunkat leszögezte, hogy csak konkrét büntetőügy gyanúsítottja esetében biztosít jogszabály az adattovábbításra lehető-

seget, de ekkor is csak a rendőrség megkeresésére, meghatározott célból, és csak a szükséges mértékben. Ezen kívül, ha nincs megkeresés, csak abban az esetben lehet az adatot kiszolgáltatni, ha a beteg ehhez előzetesen írásban hozzájárul.

Az igazgató válaszában leírta, hogy a kezelőorvos tájékoztatása szerint június 10-én nem tett bejelentést a rendőrségen. Csak amikor Gábor 13-án, csütörtökön, állapotrosszabbodás miatt újból megjelent a klinikán, akkor ő tájékoztatta a beteget arról, hogy a kábítószerfogyasztás törvénybe ütközik, és arról is, hogy a rendőrséget felhívja azért, hogy jelenteni kell-e, avagy sem, részükről az esetet. A telefonvonal végén lévő rendőr igenlő válaszára a kolléga jóhiszeműen bejelentette az eseményt. A ténykedése – elmondása szerint – nem a beteg személye ellen, hanem az illegális drogbeszerzési forrás felkutatására, illetve megszüntetésére irányult.

Kétségtelen, hogy Dr. X. Y. vétett az orvosi titoktartás szabályi ellen, azonban szándéka nem arra irányult, hogy bármiféle hátrányt okozzon – zárult az igazgató válasza.

Sajnos a fenti, egyébként udvarias levélnek ellentmondott az, hogy Gábor és barátnője a szakrendelőből kifelé menet láttak két rendőrt, aki nyilvánvalóan őket

figyelte – így a bejelentés feltehetően még vasárnap megtörtént, csak akkor még nem volt meg semmilyen vizeletminta, így nem volt bizonyíték sem. A levélnek ellentmond az a telefonbeszélgetés is, amelyet Gábor füle hallatára folytatott a rendőrséggel az orvos – a fiú ekkor semmi olyasmit nem hallott, ami a fenti tájékoztatás-kérésre utalt volna, sőt egyértelmű volt, hogy az orvos nem először telefonál ezügyben.

Elfogadhatatlan az a jogszabálysértő és etikátlan magatartás, ha a beteg orvosi ellátásra jelentkezésekor a kórház munkatársa betelefonál a rendőrségre, jelzi az esetet, vagyis feljelenti a betegét. Az egészségügyre vonatkozó jogszabályok teljesen világosan rögzítik azokat a feltételeket, melyek a nyomozó hatóság értesítését lehetővé teszik, ezen kívül az egészségügyi dolgozók, nővérek nem értesíthetik a rendőrséget. És semmiképpen nem jelenthetik fel a betegeiket, ezzel egyébként azon túl, hogy megszegik az orvosi titoktartást, törvényt sértenek és eljátsszák a beléjük vetett bizalmat, miközben igen nagy valószínűséggel egy drogdíler börtönbe juttatásához sem járulnak hozzá – ilyenkor csak mindössze az biztos, hogy a beteg ellen büntetőeljárás fog indulni. Végül, de nem utolsó sorban az orvosoktól elvárható, hogy az orvosi titoktartással kapcsolatos jogi szabá-

lyozással tisztában legyenek, ha ez még sincs így, akkor a kórház adatvédelmi felelősétől kell érdeklődni, és nem a rendőrségtől.

Gáborral a kapcsolatunk megszakadt, ezért az ellene indult büntetőeljárásról nem tudunk semmit.

PÉTER

Péter 2000 decemberében egy munkahelyi bulin, szokásától eltérően sok alkoholt fogyasztott, s mivel szervezete sosem bírta a sok italt, hányt, majd eszméletét is veszítette. Kollégái próbálták élesztgetni, adtak neki kávé, a tus alá is tették, de nem tért magához. Még eszméletlen, s mint utólag kiderült, életveszélyes állapotban munkatársai kocsival bevitték egy dunaújvárosi kórházba. Itt először nem akarták ellátni, azt mondták az őt beszállítóknak, hogy vigyék inkább a detoxikálóba. A munkatársak azonban ragaszkodtak ahhoz, hogy nézze meg valaki azonnal, mert nincs magánál, nem reagál semmire. Erre egy orvos megvizsgálta, és azonnal az intenzív osztályra vitték. A kollégák még egy másik orvosnak is elmondták, hogy mi történt, azután elmentek. A zárójelentés szerint „jelen felvételére

eszméletlen, hypotensív állapotban került sor, melynek hátterében acut alkohol intoxicatiót feltételeztünk”. A laborvizsgálatok során drogtesztet is alkalmaztak, mely kannabisz-fogyasztást valószínűsített. A drogteszt eredménye miatt a kórház értesítette a rendőrséget, s ezt a zárójelentésben is egyértelműen rögzítették: „vizetlet gyors-drogteszt THC pozitivitást mutatott, mely miatt a rendőrséget értesítettük”.

Amikor Péter magához tért, egy ápolónő odahajolt hozzá: Péter, maga drogot fogyasztott, mindjárt jönnek a rendőrök. Még a kihallgatás előtt egy orvosnő is szólt Péternek, hogy ha a rendőrök kérdeznek, mondja azt, hogy nem emlékszik semmire. Reggel 7 óra körül valóban meg is érkeztek a rendőrök (mivel a kórházból „bejelentést tettek, miszerint az éjszaka folyamán egy férfi személyt szállítottak be kábítószer-fogyasztás gyanújával”, „Dr. X. Y. bejelentette Rendőrkapitányságunkra, hogy az intenzív osztályra felszállították ... Pétert ..., aki társasági összejövetel során – ismeretlen helyen és időpontban – cannabis kábítószerrel fogyasztott és emiatt rosszul lett ... cannabis-mérgezése van”), és az orvos ismételtén tájékoztatta őket a drogteszt eredményéről, megerősítve a bejelentést. A rendőrök az intenzív osztályon kikérdezték Pétert, aki egy szót sem mon-

dott arról, hogy fogyasztott volna drogot. A kórházban levett vizeletmintát a rendőrök elvitték. Aztán Pétert átszállították a belgyógyászatra, ahol a betegársai már úgy köszöntek neki, hogy „na, itt a drogos”.

A rendőrség büntetőeljárást indított a fiú ellen kábítószer-fogyasztás alapos gyanúja miatt. Ezt az eljárást megszüntették, mivel nem volt megállapítható, hogy szándékosan fogyasztott volna marihuánát.

A fiatalember segítségünkkel panaszt tett az orvosi kamaránál, etikai eljárást kezdeményezett az ellen az orvos ellen, aki a rendőröket másnap az osztályon tájékoztatta. Az csak később derült ki, hogy a rendőrséget valójában egy másik – az intenzív osztályon ügyeletesként dolgozó – orvos értesítette, nem sokkal a beszállítás után. Az etikai eljárást az a megyei orvosi kamara folytatta le, ahol a kórház is található, bár kértük, hogy egy másik megyei kamara járjon el helyette, hogy az elfogult döntéshozás gyanújának árnyéka se vetülhessen a bizottságra.

Az ügyben három tárgyalás is volt. Az etikai bizottság menet közben beszerezte a Magyar Orvosi Kamara Etikai Kollégiumának véleményét, melyet a kollégiumi elnök írt alá. Eszerint „az ismételt vizeletvizsgálat droghasználat alapos gyanúját vetette fel, ami jelenlegi

jogszabályok értelmében bűncselekménynek minősül, rendőrségi bejelentése kötelező”. Tehát az Etikai Kollégium álláspontja 2001 júniusában az volt, hogy bűncselekmény alapos gyanúja esetén bejelentést kell tenni, és a konkrét esetben az orvos kötelessége volt a rendőrség által ezután kért adatokat és vizsgálati anyagot is a nyomozás rendelkezésére bocsátani.

Az etikai bizottság jogásza pedig a második tárgyaláson a panaszt kommentálva megjegyezte, hogy jelen esetben egy olyan ügygel állunk szemben, amikor az „erkölcs erősebb a jognál”.

Az intenzív osztály főorvosa a tárgyaláson azt mondta, hogy náluk nem gyakorlat a drogosok bejelentése (itt is csak a „mérgezés” miatt telefonáltak). Mint altatóorvos többször fordult elő a praxisában, hogy a paciens közölte vele, hogy heroinista, és ezért nehéz lesz rajta ép vénát találni, s ekkor sosem értesítette a hatóságot, hanem csupán a közlést tudomásul véve másként oldotta meg orvosi feladatát.

Az etikai tárgyaláson a panaszolt orvos végig azzal védekezett, hogy az alkohol és a kannabisz nem indokolta azokat a súlyos tüneteket, melyeket észleltek, így ismeretlen eredetű szerre gyanakodtak, a rendőrséget pedig azért értesítették, hogy másokat megóvjanak az

esetleges mérgezésről. A Pétert vizsgáló orvosi konzílium tagjai is ezt a verziót erősítették meg, ugyanakkor tény, hogy az orvosi dokumentációban ennek a feltevésnek semmilyen nyoma nincs.

Egyébként a tárgyalásokon volt olyan bizottsági tag, aki többször azért méltatlankodott, hogy egy életmentő kollégáját akarják meghurcolni, ahelyett, hogy köszönetet mondana a panaszos neki. Például az egyik bizottsági tag megkérdezte, hogy „annak ismeretében, hogy pozitív volt a drog-teszt és nem fogyasztott kábítószer, halálózása esetén (!) jogosnak tartotta-e volna azt, hogy a rendőrséghez fordul a kórház”, illetve, hogy „nem tartja-e furcsának, hogy akik megmentették az életét, azokat panaszolja”.

Az etikai bizottság végül azt állapította meg, hogy etikai vétség nem történt. Úgy ítélték meg, hogy a bejelentés pillanatában az eset kimerítette a nyolc napon túl gyógyuló sérülés fogalmát, így az egészségügyi adatvédelmi törvény értelmében bejelentési kötelezettség vonatkozott rá. Ezen kívül véleményük szerint fennállt mások testi épségének veszélyeztetése is, mivel ismeretlen eredetű szer okozta mérgezés (és „idegenkezűség”) lehetősége is felmerült. Ez az érvelés nem fogadható el, hiszen ilyen irányú laborvizsgálatokat do-

kumentálhatóan nem is végeztek, és ez a körülmény, mint a bejelentés oka csak az etikai eljárás megindítása után vált hivatkozási alappá, a zárójelentésben nem szerepel. Sőt, abban kifejezetten az alkohalmérgezést említik.

A mérgezés nyolc napon túl gyógyuló sérülésként megítélése újra és újra felmerülő vitatéma és hivatkozási alap azok számára, akik drogfogyasztó betegeiket bejelentik a rendőrségen, illetve egyetértenek ezzel a gyakorlattal. Nyilvánvaló, hogy ez a bejelentési kötelezettség csak azokra az esetekre vonatkozik, amikor élet- vagy testi épség elleni bűncselekmény gyanúja merül fel, és nem arra, amikor valaki öngyilkossági szándékkal, vagy a tudatállapot megváltoztatása céljából maga juttatja szervezetébe a kábítószer vagy a gyógyszert.

Csúsztatás az a magyarázat, hogy mivel jelen esetben a beteg tagadta orvosának, hogy marihuánát szívott volna, ezért idegenkezűségre gyanakodva jogos volt a rendőrségi bejelentés. Ugyanis a „fogyasztott-e valamilyen kábítószer” kérdés az orvos részéről akkor hangzott el, amikor már értesítették a rendőrséget, amit a beteggel is közöltek. Másrészt így aligha várhatunk el Pétertől őszinte választ, ha az orvos mögött, aki a gyakorlatilag a feljelentést tette, ott áll a rendőr is. Az sem

indokolta az idegenkezűség gyanúját, hogy a Pétert beszállító kollégák nem maradtak ott hajnalig, viszont két orvossal is beszéltek a kórházban, elmondták, hogyan lett rosszul Péter, és hogyan próbáltak neki segíteni. Nem arról van szó tehát, hogy kirakták az árokpártra, és kihívták a mentőket.

A megyei etikai bizottság döntése ellen a Magyar Orvosi Kamarához fordultunk, ez a szervezet jogosult ugyanis a fellebbezés elbírálására.

Leszögeztük, hogy Péter – és a TASZ – nem az adat-
szolgáltató orvos megbüntetése céljából indított etikai
eljárást (ha ez lett volna a célunk, akkor büntetőeljárást
kezdeményezünk az orvos ellen, ugyanis tette nem egy-
szerűen orvosi titoksértés, hanem büntetendő cselek-
mény⁸), hanem azért, hogy a jogsértő gyakorlat meg-
szüntethető legyen. Az adatvédelmi biztos számos eset-
ben foglalkozott már az orvosi titoktartás kérdésével,
ennek ellenére a jogsértések nem szűntek meg, ezért
más eszközt kellett keresni.

Az adatvédelmi ombudsman határozott és egyértel-
mű álláspontja szerint minden ilyen „bejelentés” tilos
és jogsértő. Hozzátehetnénk: bűncselekmény – külön-
leges személyes adatokkal visszaélés büntette. Persze
nem célja senkinek sem, hogy az adott esetben élet-

mentő orvosok ellen eljárás induljon azért, mert nem
tudták, hogy törvénybe ütközik a drogfogyasztás jelen-
tése a rendőrség felé. Még akkor sem, ha a törvény nem
ismerete nem mentesít a felelősség alól. De itt már nem
is erről van szó. Más nem tudni valamit, és megint más
tisztában lenni a tényekkel, de makacsul nem tudomá-
sul venni ezeket.

Mindezek ellenére a Magyar Orvosi Kamara Ország-
gos Etikai Bizottsága a megyei bizottság határozatát
helybenhagyta, szerintük is jogszerű volt a kórház eljá-
rása.

Az eset kapcsán a fiatalembert a büntetőeljárásról kí-
vül az a kár érte, hogy a kórháztól munkáltatója is tu-
domást szerzett a vizeletteszt eredményéről, és felkérte
a fiút, hogy csendben távozzon munkahelyéről.

VÁMTÖRVÉNYEK – LEVÉLFELBONTÁS

A vámtörvénynek (Vt.)⁹ is vannak adatkezeléssel kapcsolatos szabályai, melyek közül több a TASZ álláspontja szerint aggályos. A TASZ 1998 májusában beadvánnyal fordult az adatvédelmi biztoshoz, melyben indítványozta a vámtörvény egyes rendelkezéseinek¹⁰ vizsgálatát.

A Vt. kifogásolt szabályai nem voltak elfogadhatóak a levélpostai küldeményekre vonatkozóan, mivel nem egyértelműek és nem garantálják a levéltitok sérthetlenségét. A Vt. ezen, problémás szabálya a jogalkalmazó – vámos – belátására, mérlegelésére bízta a döntést, vagyis, hogy vámkezelet, azaz felbontja-e a levelet, vagy sem. A szakasz továbbá úgy rendelkezett, hogy a „kábitószer-felderítés érdekében” a leveleket is vámvizsgálat alá lehet vonni. Nem rendezte a jogszabály azt az eljárást sem, amikor felbontják a gyanús küldeményt, de nem találhatnak benne semmi törvénybe ütköző dolgot.

A Vt. ezen rendelkezései nem feleltek meg sem a szükségesség, sem az arányosság alkotmányjogi követelményének, melyek az alapjog korlátozásánál alkalmazott esetben megfogalmazott feltételek. Vagyis a magántitokhoz fűződő jog lényeges tartalmát érinti a Vt. anélkül, hogy kellő garanciákat tartalmazna az alapjog védelme érdekében. E rendelkezéseket az Országgyűlés 2000-ben egy törvénnyel hatályon kívül helyezte¹¹.

ZOLTÁN

Zoltán nevére 1996 szeptemberében egy feladó nélküli levél jött Hollandiából, mely azonban nem jutott tovább a repülőtérenél. Itt ugyanis a vizsgálatot végző pénzügyőr tapintásra gyanúsnak találta a boríték tartalmát, és azt „belső áruvizsgálat” keretében kibontotta, benne nem egészen fél gramm fűvet talált. Ezután a vámhivatal parancsnoka levelet írt a kerületi ügyészségnek, s kérte, hogy foglalják le a küldeményt, mivel a „Merck-teszt Cannabisként pozitívan reagált” az anyagra. Aznap dátumú határozatával az ügyészség ezt meg is tette, tárgyi bizonyítási eszközként lefoglalta a

levelet. A határozatot Zoltán szeptember 20-án vette át.

Zoltánt a levél miatt először ismeretlen tettes ellen indult eljárásban tanúként hallgatták meg. Ekkor elmondta, hogy nem tud semmi anyagról, ő maga nem fogyaszt kábítószert, és sosem járt Hollandiában, ott olyan ismeretsége nincs, aki viccből, vagy más okból neki marihuánát küldött volna. Ekkor vettek tőle vizeletmintát is, ami THC-pozitívnek bizonyult, Zoltánból ezért gyanúsított lett. Az ügyben kifogásoltuk a vizeletminta adására kötelezést, mivel tanútól nem lehet olyan bizonyítékot beszerezni, melynek egyetlen célja az, hogy saját maga ellen „valljon”. Zoltánt nem oktatták ki arra, hogy nem köteles a droguesztnek alávetni magát. A panaszra válasz nem érkezett, Zoltánt nem hallgatták ki többet, az ügy azóta elévült¹².

NÓRA

Nóra címére szintén 1996 szeptemberében egy kb. 4,5 gramm tömegű kannabiszt tartalmazó levél érkezett Amszterdamból, a ferihegyi repülőtéren a vámosság ezt a küldeményt is felnyitották. A Vámhivatal rendőrségi

110

feljelentést tett. Az ismeretlen tettes (a levél feladója) ellen indult nyomozás során a BRFK Kábítószert Bűnözés Elleni Alosztálya októberben Nóráat tanúként hallgatta ki; ő elmondta, hogy egy cégnél, melynek beltagja, modellként dolgozik és munkája során sokfelé utazik Európában és máshol is. 1996 szeptemberében turistaként valóban volt Hollandiában. Azt is elmondta, hogy a levélen szereplő feladó címe még csak nem is ismerős neki, fogalma sincs, hogy a küldemény kitől származhat és nem hiszi, hogy valamilyen haragosa, vagy mókás kedvű ismerőse küldte volna. Nem is Amszterdamban volt, hanem egy kisvárosban. Kábítószert soha nem fogyasztott, és nem érti, miért jött neki ez a levél. Ekkor írásmintát és vizeletmintát vettek tőle. Nóra szervezetében nem volt semmilyen kábítószert.

Az írásmintákat és a személyi igazolvány igényléséhez mellékelt 1989-es és 1992-es adatlapját elküldték igazságügy írásszakértőnek, aki a vizsgálandó anyagot kevésnek találta. Ekkor a rendőrök megjelentek Nóra lakásán – amikor épp külföldön tartózkodott, és egy barátja volt csak otthon – és újabb „spontán kézírás-mintát” szereztek be, vagyis lefoglalták Nóra cégének iratait. Arról, hogy elvitték ezeket, ekkor nem készült lefoglalási határozat, hatósági tanúk sem voltak jelen.

111

A szakértő mindezek alapján is csak valószínűsítő véleményt tudott adni, amelyben arra utal, hogy a „kézírásos minta”, amit a rendőrségen adott illetve ami a levélen szerepel, Nóráról származik, aki írását szándékosan eltorzította. Tényként nem lehetett megállapítani, hogy Nóra saját magának adta volna fel a kábítószer tartalmazó levelet.

A védelem több panasszal élt a törvénysértő lefoglalás miatt. A tanú nem köteles olyan szakértői vizsgálatban közreműködni, melynek eredményét ellene terhelő bizonyítékként lehet felhasználni (mint ahogy megtagadhatja az olyan kérdésre való válaszadást, amellyel önmagát – vagy hozzátartozóját – bűncselekmény elkövetésével vádolná). Összefoglalva: bizonyos mentesség illeti meg. Erre figyelmeztetni kell, és a figyelmeztést, valamint az erre adott választ jegyzőkönyvbe kell venni. Ilyen jegyzőkönyv nem készült az írásminta októberi rögzítésekor, és természetesen nem készülhetett akkor sem, amikor januárban a rendőrök „beszerezték”, Nóra kamarai cégiratait. Márpedig ebben az esetben Nóra ellen semmilyen törvényes bizonyíték nincs.

1997 áprilisának elején Nóra – akit az írásszakértői vélemény alapján már gyanúsítottként hallgattak ki – vallomást nem tett, a gyanúsítás ellen panasszal élt. Ek-

kor adták át részére a cégiratok lefoglalásról szóló határozatot, amelyben az szerepel, hogy Nóra barátja – aki élettársának adta ki magát – önként adta ki a papírokat.

A Fővárosi Főügyészség (s álláspontját a Legfőbb Ügyészség is osztotta) a panaszokat elutasította. Indokolásuk szerint a tanú a szakértői vizsgálatban köteles részt venni, mentessége kizárólag abban nyilvánul meg, hogy a vizsgálaton túl a mentességi körbe tartozó kérdésekre nem köteles válaszolni. Továbbá házkutatás az ügyész szerint eleve azért nem volt, mert a papírokat Nóra barátja átadta a rendőröknek, ő egyben „képviselője” mert magát „élettársának adta ki” Az az apró eljárási jogsértés, hogy a „képviselőnek” nem adták át a lefoglaló határozatot, még „nem teszi törvénysértővé a beszerzés módját”.

Az érvelésnek az volt a szépséghibája, hogy Nóranak a barátja sem élettársa, sem képviselője nem volt. A papírokat a fiatalember pedig nem önként adta oda, hanem a rendőrök elvették, mondván, hogy Nóra eltorzította az írását a tanúkihallgatáson, ezért ezekre szükségük van és elviszik ezeket.

A védelem álláspontja az volt, hogy az áprilisi kihallgatáson átadott határozat a lefoglaláskor még nem létezett, azt csak utólag készítették el. A januári dátumo-

zású lefoglalási határozatot egy lapra nyomtatták a határozat átvételéről szóló elismervénnyel, ami viszont áprilisi keltezésű, tehát nyilvánvaló, hogy csak áprilisban született meg a lefoglaló határozat is. A panasz nyomán büntetőeljárás indult ismeretlen rendőrök ellen, közokirat-hamisítás miatt, de a Fővárosi Ügyészségi Nyomozó Hivatal bűncselekmény alapos gyanújának hiányában megtagadta a nyomozást. Érvelése szerint a rendőrségen „feltételezhetően a programban tárolták a különböző szövegrészeket, és amikor aktuális lett (sic!), akkor nyomtatták ki az egészet. Nem merült fel adat arra vonatkozóan, hogy a határozatot csak – utólag – áprilisban készítették volna el...”

A Nóra ellen indított büntetőeljárást 1997 augusztusában megszüntették, mert a nyomozás adatai (ide értve az írásszakértő véleményét is) alapján nem volt megállapítható, hogy a bűncselekményt ő követte volna el.

ILDI

1999. január 21-én Ildi levelet kapott Amszterdamból, amelyben egy hollandul írt képeslapon túl 6,15 gramm fű lapult, de a reptéren dolgozó pénzügyőr belső áru-

114

vizsgálat alapján kiszúrta a levelet. Február másodikán Ildit tanúként hallgatták ki és tőle is jogellenesen vizet mintát biztosítottak. Mivel szervezetéből THC volt kimutatható, március 23-án meggyanúsították. Ildi elmondta, hogy sokszor volt már Hollandiában, ott rengeteg ismerőse van, fiúk-lányok vegyesen, és több városban is megfordult. Sok embernek megadta a címét, azért, hogy ha Magyarországon vannak, akkor aludhatnak nála. Még soha nem kapott Hollandiából levelet, hollandul nem tud és nem érti az egészet. A lefoglalt képeslapot nem volt hajlandó átvenni a rendőrtől, mondván, hogy ahhoz neki semmi köze. Marihuána fogyasztására vonatkozóan pedig megtagadta a választást.

Az eljárást ekkor fel kellett volna függeszteni, hiszen az 1999-es szigorítás szabályai még nem léptek hatályba, és az alkalmi fogyasztók számára is lehetőség volt az elterelésre. Erre azonban nem került sor.

Ezután elmeorvos-szakértői vizsgálatra idézték, de Ildi már elhagyta az országot, Hollandiába utazott, és onnan nem is tért vissza három évig, amíg az általa elkövetett „bűncselekmény” el nem évült, és az ellene indított eljárást meg nem szüntették, a kiadott elfogatóparancsot vissza nem vonták.

115

Ildi nem a könnyebb megoldást választotta, de fel volt háborodva azon, hogy marihuána-fogyasztás miatt rendőrségre kellett járnia. Semmilyen elmeorvosi vizsgálatra nem volt hajlandó, nem ment volna el semmiféle „kábitószer-függőséget megelőző” kezelésre; közölte, hogy ő se nem hibbant, se nem bűnöző, és nem narokos, és egyébként is, hagyják őt szépen békén. Véleménye szerint vérlázító, hogy olyan cselekményért vonták felelősségre, ami „normális” helyeken nem bűncselekmény, és azóta sem érti, hogy ha valaki vedelhet pálinkát kedvére, akkor mi a baj egyáltalán a fűszívással.

JEGYZETEK

1. Alkotmány 59. § (1) bekezdése.
2. Megjegyezzük, hogy az adatvédelmi törvény olyan terminológiát (kóros szenvedély) használ, mely a szenvedélybetegekkel foglalkozó modern addiktológia szótárában már nem található meg.
3. Ilyen helyzetben van például a kórházi takarító, ha munkája során személyes adatokat ismer meg.
4. Ez az eset azonban nyilvánvalóan arra vonatkozik, amikor az orvos egy esetleges – bűncselekmény következtében 8 napon túl gyógyuló – sértettet lát el.

5. A felsorolásban a kábítószerrel vagy kábítószernek minősülő anyaggal kapcsolatos bűncselekmények is szerepelnek, vagyis a kábítószer-fogyasztás miatt indult ügyekre is kiterjed a különleges adat kezelésének jogosítványa.
6. A THC hasonló esetekben sem okoz (bár a pánik miatt az egyszerre túl sok marihuána fogyasztása a tapasztalatlan használókra nem veszélytelen) semmilyen testi károsodást – halálos dózist pedig csak patkánykísérletekben, laboratóriumi körülmények között sikerült eddig kimutatni.
7. 522/A/1997. sz. adatvédelmi biztosi ajánlás.
8. Btk. 177/B §: Különleges személyes adattal való visszaélés büntette.
9. 1995. C. törvény a vámjogról, vámigazgatásról valamint a vámeljárásról.
10. A Vt. 199. § (2) és (3) bekezdései. Tekintettel arra is, hogy a Btk szerint aki megismeri – bárhogyan is – a másnak közlést tartalmazó zárt küldeményének tartalmát, az levéltitkot sért.
11. Végül: korábban (1997-ben) már hatályon kívül helyezték a Vt. azon szakaszát, amely a vámeljárásban lehetővé tette a bírói engedélyhez nem kötött titkosszolgálati eszközök alkalmazását. A Rtv is bírói engedélyt ír elő a levél tartalmának megismeréséhez.
12. Amennyiben egy kábítószer-fogyasztás miatti eljárásban több, mint 3 évig nem történik semmilyen eljárási cselekmény, az ügy elévüléssel megszűnik.

III. fejezet

ELJÁRÁSOK
FIATALKORÚ
GYANÚSÍTOTTAK
ELLEN

Hogy 15-16 éves fiatalok elleni büntetőeljárások mennyiben segítenek a kábítószer-probléma megoldásában, ki-ki döntse el maga az itt következő esetek ismeretében. Az mindenesetre tény, hogy egy 2002 januárjában napvilágot látott vizsgálat¹ tanulmányai szerint az összes drog miatti eljáráson belül a fiatalkorú gyanúsítottak aránya évek óta folyamatosan növekszik, sőt a fiatalkorúak részvételi aránya több mint kétszerese az összes drogos büntetőeljárás számának növekedési üteméhez képest. Tény az is, hogy a fiatalkorúak kiváló gyanúsítottak, legalábbis rendőri szempontból: kevés gyerek van, aki nem ismer be mindent az első, rendőrségen töltött óra után.

Azt, hogy az 1999-es drog-jogi szigorítás fiatalkorúakkal, és különösen az iskolai drog-esetekkel kapcsolatos összefüggései tagadhatatlanok, kiválóan bizonyítja a következő adat. A drogos ügyekben történő „bejelentések” (tehát nem felfedezések) aránya az eljárás-kezdeményezési okok körében a szigorítást követően 2%-ról 19%-ra emelkedett² – márpedig

a vizsgált időszakban az összes bejelentés több mint fele valamilyen oktatási intézményből érkezett a rendőrségre.

A magyar büntetőjog szerint fiatalkorú az, ki a cselekménye elkövetésekor már betöltötte a 14. életévét, de még nincs 18 éves. Aki ennél fiatalabb (gyerekkorú), azt nem lehet büntetőjogilag felelősségre vonni, sőt a 14 év alattiakat tanúként is csak akkor lehet kihallgatni, ha a vallomásától várható bizonyíték másként nem szerezhető be. A fiatalkorúak ellen indított büntetőeljárások során, így természetesen a drogos bűncselekmények alapos gyanúja esetén is fokozott figyelemmel kell eljárni a hatóságoknak, illetve az alkalmazható büntetőjogi szankciók is enyhébbek. A Büntetőeljárás törvény általános jelleggel kimondja, hogy a büntetőeljárást úgy kell lefolytatni, hogy az előmozdítsa a fiatalkorú helyes irányú fejlődését – ez a rendelkezés talán nem szorul különösebb magyarázatra. Ennek betartása a hatóságok részéről rugalmas és toleráns hozzáállást igényel, mind a terhelt, mind pedig a családja irányában. A Be. azt is tartalmazza, hogy a fiatalkorú előzetes letartóztatását csak akkor lehet elrendelni, ha a bűncselekmény különösen nagy tárgyi súlya ezt indokolja. Az előzetes letartóztatást a nagykorúaktól elkü-

122

lönítve kell végrehajtani – a gyakorlatban ez külön zárkát jelent³.

A fiatalkorú ellen indított büntetőeljárásban védő részvétele kötelező, s ha nincs meghatalmazott ügyvéd, akkor a gyanúsítás közlésekor azonnal ki kell rendelni számára egyet. A rendőrség köteles az ügyvédet a kihallgatás időpontjáról értesíteni. A kötelező védői részvétel azonban az ügyvéd részéről nem jelent megjelenési kötelezettséget – ha a kirendelt védő nem ér rá, akkor a nyomozás során védő nélkül is ki lehet hallgatni a fiatalkorút, amennyiben ő ehhez hozzájárul. A bírósági tárgyalás ezzel szemben nem tartható meg a védő távollétében.

Speciális, csak a fiatalkorúakra érvényes szabály, hogy a büntetőeljárásban be kell szerezni a terhelt iskolai jellemzését. Ebben az iskolának a tanuló magatartását, beilleszkedését, tanulmányi eredményeit, szorgalmát kell értékelnie, és nem kell nyilatkozni a bűncselekménnyel kapcsolatban. Nincs előírva a Be.-ben, és más törvényben sem, hogy a jellemzést milyen módon kell beszerezni. Ez történhet úgy, hogy a szülők kérik ki a jellemzést, de természetesen a hatóság hivatalos megkereséssel is biztosíthatja ezt a kötelezettséget.

123

A fiatalkorú terhelt esetén fontos szerep jut a törvényes képviselőnek. Törvényes képviselő elsősorban a nagykorú hozzátartozó, jellemzően a szülő. A kihallgatásokról őt is értesíteni kell, joga van azokon jelen lenni, még akkor is, ha a gyereket csupán tanúként akarják meghallgatni. A törvényes képviselőnek tanúként nyilatkoznia kell a fiatalkorú neveltetésére vonatkozóan, ekkor sem köteles azonban hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolni – azaz nem kell beszámolnia a gyerek drogfogyasztásáról.

Korábban sok problémát okozott az az általános tévhit, hogy a pedagógusnak kötelessége a rendőrség felé jelenteni az iskolában tudomására jutott drogfogyasztást. Természetesen semmilyen jogszabály nem írja elő a tanárok számára, hogy bejelentést vagy feljelentést kellene tenniük az ilyen esetekről. A Btk. csak a súlyos, jellemzően államellenes bűncselekményeknél írja elő a feljelentési kötelezettséget, még az emberölésnél is az emberek belátására bízzák, hogy értesítik-e a hatóságot, vagy sem. A kézirat lezárásakor készül az Oktatási Minisztériumban a Közoktatási törvény módosítása: ennek értelmében a pedagógusoknak titoktartási kötelezettségük állna fenn a tanulók drogfogyasztásával kapcsolatban⁴. A TASZ álláspontja szerint feltétlenül fon-

tos, hogy a pedagógusok (például az ügyvédekhez vagy az orvosokhoz hasonlóan) jogszabályban rögzített módon tudjanak viszonyulni az ilyen esetekhez.

A Btk. 1999. március 1-i szigorítása után a középiskolákban bejelentési hullám indult. Az iskolaigazgatók sorozatban értesítették a rendőrséget arról, hogy diákjaik közül kik fogyasztanak kábítószerrel. Információink szerint néhány hónap alatt csak a fővárosban 15 középiskola tett ilyen bejelentést, melyek nyomán rendőrségi eljárás indult.

SZANDRA ÉS TÁRSAI

A tizenhét éves Szandra és társainak esete magán viseli az iskolai drog-fogyasztás miatt kirobbant „botrányok” sok jellegzetességét. Szülői bejelentés, ijedt, vagy túlbuzgó tanárok, rendőrök az iskolában, egyre több gyanús gyerek – végül az eredmény: drogfogyasztás miatti büntetőeljárások gyerekek ellen.

Az ügy iskolai bejelentés miatt indult el. Egy budapesti gimnázium igazgatója levelet juttatott el 1995 márciusában a BRFK-ra, miszerint: „hivatali kötelességemnek kívánok eleget tenni, amikor értésükre

adom, hogy sok információval megalapozott gyanúnk szerint tanulóink közül többen különböző kábítószereket fogyasztanak több-kevesebb rendszerességgel, és minden bizonnyal terjesztők/viszonteladók (sic!) is vannak köztük.” Az igazgató megnevezte F. Tamást („biztosan” terjesztő is), T. Andreát, G. Ferencet („valószínűleg” terjesztő), D. Áront, illetve utalt arra, hogy az egyik osztályban többen is fogyasztanak drogot. Mindezt „több tanuló és szülői bejelentés és vélekedés alapján nagy bizonyossággal” állította. „Alaposabb és szakszerű vizsgálat minden bizonnyal szélesebb körben tárná fel az iskolai kábítószer-fogyasztással és terjesztéssel kapcsolatos összefüggéseket, ám saját lehetőségeink e tekintetben korlátozottak, ezért kérem a BRFK illetékeseinek segítségét” – zárult az igazgató „bejelentése”.

Tanúvallomásában (melynek helyszíne az igazgatói iroda volt) az igazgató másnap újabb neveket sorolt fel, U. Rita, R. Tamara, G. Tamás, S. Zoltán tanulóékét, információforrásként megnevezte az egyik második osztályfőnököt. A srácok egy része önként ment a tanárokhoz, és a rendőrségi eljárás előtt saját maguk is beszámoltak nekik a drogfogyasztásukról. Feltehetően ezek hatására döntött úgy az igazgató, hogy a rendőrség

126

a legilletékesebb a további beszélgetések lebonyolítására. A direktor ekkor átadott egy tablettát a rendőröknek (utóbb LSD-t találnak benne), melyet U. Ritától kapott.

1995 márciusában és májusában a II/c osztályfőnöke tanúvallomást tett a rendőrségen. Elmondta, hogy március közepén pár szülő betelefonált neki, hogy néhány diákja tudomásuk szerint kábítószerrel foglalkozt. Ekkor órán, nem személyre szólóan felhívta a gyerekek figyelmét a kábítószer-fogyasztás veszélyeire. Óra után két diákja megkereste, U. Rita elmondta neki, hogy F. Tamás „bármikor, bármilyen és bármennyi kábítószerrel tud szerezni, tudomása szerint F. Tamás fogyasztja is a kábítószerrel, injekciózza magát. (...) A tanárnő vallomásában az is szerepelt, hogy „G. Ferenc II/d osztályos tanuló (...) maga is kábítószerrel foglalkozt, és együtt bonyolítják F. Tamással a kábítószerrel kapcsolatos üzleteket.” Elmondta, hogy U. Rita hengegett többször az osztályban egy kapszulával, és ez jutott a szülők fülébe. A diáklány említette ekkor azt is, hogy a tablettákat egy ismeretlen személy adta neki (ingyen, összesen 3-4 darabot) a sulival szembeni villamosmegállóban.

Az osztályfőnök arról is beszámolt, hogy D. Áron is megkereste és elmondta, hogy 1-2 alkalommal fogyaszt-

127

tott LSD-t, melyet a II/g osztály néhány tanulójától szerzett be. A pedagógus a rendőrségen azt is elmondta, hogy egy évvel ezelőtt az igazgató kérésére egy pszichológiai felmérést készítettek az iskolában, ami arra irányult, hogy „kiszűrjék a kábítószer-fogyasztó fiatalokat, illetve azokat, akik kapcsolatba kerültek a kábítószerrel, továbbá a veszélyeztetett fiatalokat. Az erről készült írásos dokumentáció az osztályfőnöknél van. ... több fiatal sikerült kiszűrni, mint veszélyeztetett fiatal, és ezek között élenjárt F. Tamás.” Az apuka, akit az eredményről értesítettek, bement az iskolába, és felháborodva tette szóvá, hogy hagyják békén a fiát, mert ő nem kábítószeres.

Az iskolaigazgató május elején újabb tanúvallomásaiban elmondta, hogy annak idején F. Tamás elment hozzá, és beszámolt neki arról, hogy tudja, hogy a neve droggal kapcsolatba került. Néhány hónapja kapott először egy iskolához közeli sörözőben füvet, egy-két alkalommal az iskolában tanulóknak ingyen adott belőle. Csak füvet, és csak ingyen, nem mondta hogy kiknek. Más anyagot nem tud, soha nem is tudott szerezni, ilyet csak nagyzólságból mondott a suliban, továbbá fogyasztóként megnevezett két diákot is neki: G. Tamást és S. Zoltánt.

128

A rendőrség kihallgatta a diákokat, akik elismerték a drogfogyasztást, ám egyikük vizeletéből sem lehetett kábítószer kimutatni. Viszont újabb diákokat neveztek meg, akikről úgy tudták, kipróbálták már a füvet, vagy az LSD-t. Ők is kaptak idézést a rendőrségre.

Az eljárás során összesen két tucat fiatal neve merült fel. Védőügyvéd a rendőrségi szakban egyetlen egy alkalommal volt jelen a kihallgatásokon. Az ügyészség az igazgató, a tanár, és a diákok saját vallomásai alapján megállapította a bűncselekmény elkövetését, és a fiatalokkal szemben megrovást alkalmazott csekély mennyiségű kábítószer megszerzése miatt. Az eljárás több mint egy évig tartott.

Emlékezzünk vissza: az igazgató elsősorban azért fordult a rendőrséghez, mert úgy gondolta, hogy csak egy büntetőeljárás képes részletesen feltárni a tanintézményben történő drogkereskedelem és fogyasztás „összefüggéseit”; s erre neki nincsenek megfelelő eszközei. Kétségtelenül igaza van abban, hogy az iskola nem bűnüldöző hatóság.

A konkrét esettel kapcsolatban azonban megállapíthatjuk, hogy a büntetőeljárás nem derítette (nem is de-

129

ríthette) fel az iskola összes drogfogyasztóját, hiszen csak az osztályok töredékét érintette, sőt, zömmel csak a másodikos osztályokat. Az eljárás során egyetlen drogdíler nem fülelt le, vagy hallgattak ki gyanúsítottként. Mindezek miatt – és az iskolai drogfogyasztással kapcsolatban készült átfogó, tudományos kutatások eredményeinek ismeretében – joggal feltételezhetjük, hogy az eljárás semmit sem változtatott a tanulók drogfogyasztási szokásain. A rendőrség erre egyébként nem is képes, ilyen eszközei nincsenek.

A drogprobléma ártalmainak csökkentését mindekelőtt prevencióval – és sok türelemmel, toleranciával – lehet megoldani, nem feljelentésekkel. Az iskola feladata éppen az lenne, hogy a drogfogyasztó diákoknak a lehető legkevesebb hátrányos egészségügyi és jogi következménnyel kelljen szembesülniük.

PALI

Pali szülei hároméves korában elváltak. Tizenkét évesen elveszítette édesanyját, tizenhárom évesen pedig édesapját is, 1998 februárja óta hetente járt pszichológushoz. Az eset idején egy szakközépiskolában volt el-

130

ső éves, annak kollégiumában lakott, és neveléséről az iskolán kívül nyugdíjas nagyszülei gondoskodtak.

Ügye a kollégiumban kezdődött, ahol egy barátjával 1998-ban egy márciusi estén, fél tíz körül marihuánát akartak szívni a vécében. Ezt azonban megneszelte két nevelőtanár, s miután „tettenérték őket”, nem volt apelláta; irány a kerületi rendőrkapitányság. Itt „meghallgatottként” beismerő vallomást tettek. Pali elmondta, hogy előző nap este egy mozi előtt egy gramm marihuánát vásárolt egy általa azelőtt sosem látott fiattól, aki „Dió”-ként mutatkozott be. („Dió”-t mondani sem kell, sosem találták meg.) Barátjánál, akivel a kollégiumban találkozott, szintén volt fél gramm fű, ezt akarták elszívni.

A 15 éves fiú meghallgatásán törvényes képviselő helyett az a nevelőtanár volt jelen, aki habozás nélkül a rendőrségre vitte őt. A meghallgatáson Palit figyelmeztették arra, hogy a hamis vádat és a hatóság félrevezetését a törvény bünteti. Arra azonban nem, hogy önmagára nézve nem köteles semmi terhelőt mondani.

Pali kollégiumi tagságát az igazgató még aznap felfüggesztette. Az indoklás szerint „nála az ügyeletes nevelőtanárok kábítószerez cigarettát találtak”. A felfüg-

131

gesztés tartama: „a fegyelmi kizárás jogerőre emelkedéséig, azonnali hatállyal”.

Pali gyanúsított kihallgatására már ügyvédjével ment, elmondta, hogy ez lett volna a második alkalom, hogy füvezik, illetve beszámolt arról is, hogy jár pszichológushoz. Az eljárást végül a rendőrség 1999. április közepén, a sikeres elterelésre tekintettel megszüntetette.

GÁBOR

Gábor problémás gyerek volt, szülei elváltak, családjában nem érezte jól magát, vérszerinti édesapjával, aki külföldön él, nem tartotta a kapcsolatot. Nem igazán tudott otthon megmaradni, gyakran lógott iskola helyett lakótelepi haverjaival. Tizenhárom évesen immár a negyedik, ezúttal alapítványi általános iskolába került, ahol bevallottan problémás gyerekekkel foglalkoznak, nem csekély tandíj ellenében. Három hete járt az új iskolába, amikor az édesanyját és élettársát hívták, és minden előzmény nélkül közölték velük, hogy Gábort kirúgják az iskolából. Egy hét múlva az iskola Gábort a rendőrségen is feljelentette. Míg Gábor az iskola diákja volt, kizárólag egy tanár kereste meg az anyukát

egyetlen problémával, hogy ti. ne spirál-, hanem „normál” füzetet adjon a gyerekeknek.

Mivel később bebizonyosodott, hogy Gábor nem követett el semmilyen droggal kapcsolatos bűncselekményt, az ellene indult eljárást a rendőrség megszüntette. Az iskola az előre befizetett tandíjat csak hosszas huzavona után volt hajlandó visszatéríteni.

A kérdés csak az, miért távolították el Gábort az iskolából, és mi állt a feljelentésben?

A kirúgáskor „összeférhetetlenségre” hivatkoztak, arra, hogy Gábor az udvaron köpköd és onnan egy ízben a kerítésen átmászva kilógott és amúgy iskolaidőben dohányzott. Még valami volt a rovásán: „társait veszélyeztető, deviáns magatartás, durva viselkedés a tanárokkal”. Ezután készült egy feljegyzés, melyben az igazgató rögzítette, hogy feljelentést fog tenni. Ezt „bejelentés” címen meg is tette, a kerületi rendőrkapitányság életvédelmi osztályához címezve, az alábbi indokokkal: Gábor az iskolából való „távoztatás bejelentése” óta az „iskola környékén meg-megjelenik. Késsel fenyegette meg egy kisebb tanulónkat. A gyermek elmondása alapján egy szkinhed csoport tagja, és kábító-

szert is mutatott és adott társainak”. Egy másik társa elmondása alapján Gábor és egy Török becenevű 14-15 éves fiú, illetve egy „kisebb cigány származású barátja is terjesztik a kábítószer por formájában” egy VII. kerületi kutyafuttatóban.

Ez azért kevés volt egy büntetőeljáráshoz, így a rendőrség a feljelentés kiegészítés keretében meghallgatta az igazgatónőt, aki elmondta, hogy egy diákja egyszer több társával együtt Gábortól a kutyafuttatónál valamilyen tablettát kapott, aminek „citrompótló íze volt, de annak elfogyasztása után semmit nem érzett”. Hát, ez így még mindig nem volt sok, a rendőr ezért berendelte Gábort egy „meghallgatásra”.

A rendőrségen Gábor elmondta, hogy semmilyen kábítószer nem fogyasztott, nem is árusított, az egész csak hazugság. Egyszer valóban volt egy szóváltása valamelyik iskolatársával a buszon, de azért, mert utálják egymást. Elismerte, hogy amikor kisebb volt, egy szkinhed bandával is lógott együtt, de otthagya őket, mert „az az egész hülyeség”. És tényleg találkozott pár-szor néhány barátjával egy kutyafuttatónál, de nem csináltak semmit, csak cigiztek és beszélgettek, tessék őket megkérdezni. Ezután önként vizeletmintát adott a rendőrségen, hogy vége legyen ennek az egész ügynek.

134

Ám Gábor pechjére vizeletéből az amfetamin bomlástermékét mutatták ki. Az amfetamin a speed néven ismert drog egyik fő hatóanyaga, s mint ilyen, természetesen fogyasztása illegális. Ezután már gyanúsítottként idézték Gábort, aki nem tett vallomást, mondván, „nem csináltam semmit”. A rendőr jegyzőkönyvön kívül közölte Gábor anyjával, hogy a teszt szerint a fia heti két-három alkalommal speedezik, már régebb óta, és azért vannak vele bajok. Majd a pszichológus is meg fogja vizsgálni, és eldöntik, hogy szükség van-e „zárt intézeti kezelésre, vagy elég lesz egy ambulancia”. Megjegyzendő, hogy a tudomány mai (és akkori) állása szerint egyetlen pozitív tesztből lehetetlen megállapítani, hogy valaki mióta kábítószerzik, és a magyar jogszabályok szerint se pszichológus, se más nem hozhat olyan döntést, hogy a gyanúsítottat zárt intézetben kell kezelni. Gáborék ekkor már jogi segítséget kértek.

Az édesanya gondozói tanúvallomásakor a rendőrségen később elmondta, hogy Gábor a vizeletvétel előtt különféle gyógyszereket szedett, amit a körzeti orvos írt fel neki, mert lázas beteg volt, és köhögött. A TASZ ügyvédje ekkor azonnal indítványozta, hogy a rendőrség keresse meg az Országos Igazságügyi Toxikológiai

135

Intézetet, mert az alkalmazott vizelet gyorsteszt bizonyos anyagokra könnyen jelezhet álpozitív eredményt. A konkrét esetben Gábor a Calciphedrin gyógyszert is szedte, mely ephedrint is tartalmaz, és a gyorsteszt mellékelt hivatalos, gyári termékleírása is említi, hogy ephedrin esetében előfordulhat téves eredmény.

Gábor vizeletmintájából még maradt annyi, hogy azon az OITI minden részletes vizsgálatot el tudjon végezni. Megállapították, hogy abból amfetamin és származékai, ópiát típusú vegyületek, kokain, stb., tehát illegális drogok bomlástermékei nem mutathatók ki; azaz a gyorsteszt eredménye téves volt. A rendőrség egyébként hónapokat várt azzal, hogy elrendelje a lefagyasztott vizelet szakértői vizsgálatát, ez alatt az idő alatt többször nekiszögezték Gábornak a kérdést: „ha nem fogyasztottál kábítószert, hogy került az amfetamin a vizeletedbe?”

Közben tanúként kihallgatták Gábor barátait. Mindegyik egybehangzóan állította, hogy sosem kaptak tőle semmilyen port, vagy tablettát, és nem látták soha drogozni. Egyébként elég nagy szájú gyerek, állandóan felvág, amolyan hangember típus. Egyszer mondta régebben, hogy neki „van otthon kábítószere, extasy, három kamionnyi”. Egy lány azt is elmondta, hallotta a bu-

szon az ominózus veszekedés-fenyegetést, de semmilyen kést nem látott.

Gábor ellen a rendőrség végül megszüntette az eljárást. Már csak magántanulónak vették fel más iskolába, ami annyit jelentett, hogy napközben a haverjaival az utcán csavargott. Később a Gyorskocsi utcai fogdán találkoztunk vele, vagyon elleni bűncselekmény miatt volt előzetes letartóztatásban.

DÓRA

1997 márciusában, 14. születésnapja után az általános iskolás, osztályelső Dóra kíváncsiságból kipróbálta a speedet – eredetileg az LSD-t akarta volna, mert érdekelték a „színes hallucinációk”, de „csak ez volt”. Az anyagot egy évfolyamtársától, Marcitól vette az iskolában, kissé borsos áron, fél grammot 4500 forintért. A hatodik óra után szívta fel egy részét, majd másnap még egy keveset, de nem az általa várt hatásban volt része. Mivel egy kicsit furcsán viselkedett az iskolában, ezért az osztályfőnöke kérdőre vonta a lányt, aki – mivel bízott a tanárban –, elmondta neki, hogy drogot fogyasztott, és hogy kitől vette azt. A tanárnő megígérte

Dórának, hogy „nem fogja belekeverni” az ügybe. Majd miután „próbáltunk lépéseket tenni, hogy az eset az iskolában többé ne ismétlődhessék meg”, szólta az igazgatónak, akivel egyetértésben értesítették a rendőrséget. Az iskolához azonnal kivonult a rendőrfőnök, és részletes adatokat szerzett be (részben az osztálykönyvből) az ügyben érintett nyolcadikos tanulókról, valamint az eset körülményeiről általában. Az igazgató elmondta, hogy Marci és Dóra az iskolán kívül is sokat találkoznak. Elmondása szerint továbbá Marci az „üzletet” az iskolában szervezi meg, és tanítási időn kívül, a lakótelep különböző pontjain bonyolítja le. Ezt az igazgató Marci egy osztálytársától tudta meg.

Marci osztálytársát kétszer hallgatták ki tanúként. Ő elmondta, hogy konkrétan nem látta, hogy Marci drogot adott volna át Dórának, és egyébként arról sem tud, hogy maga Marci fogyasztana, csak úgy tudja, hogy „tud szerezni”, így amikor az iskolaigazgató behívatta egy szünetben, akkor ezek alapján mondta, hogy Dóra valószínűleg tőle kaphatott anyagot.

Dórát háromszor hallgatták ki a rendőrségen, az eljárásban saját tanúvallomása alapján lett gyanúsított. Bevallotta, hogy tényleg fogyasztott speedet, amit Marcitől vett, akihez azért fordult, mert többen az iskolában

mondták neki, hogy a fiú tud anyagot szerezni. A maradék speedet át is adta a rendőröknek. Marci is elismerte, hogy adott el drogot Dórának, erre vallomása szerint a lány kérésére került sor, a port egy diszkóban vette. Azért fordulhatott hozzá Dóra, mert előzőleg már nagyképzésből mondta a suliban, hogy bármilyen szerhez hozzá tud jutni, de egyébként ő maga soha sem fogyasztott, és Dórán kívül nem is adott el senkinek drogot.

Amikor Dóra osztályfőnökét tanúként hallgatták ki, ő döbbenetben látta, hogy az eljárásban tanítványa gyanúsított. Ő ugyanis nem a lányt akarta meghurcoltatni, de mielőtt az igazgatóval bejelentésüket megtették, a jogi következményekről nem tájékozódtak.

Az ügyben Dórától vizeletminta vételét nem tartották szükségesnek, de sor került az elmeorvosi vizsgálatára. Az orvos-szakértő leírta azt a rutinkérdésre adott választ is, hogy Dórának 13 évesen volt már szexuális kapcsolata. Ezért a drogos ügyben nyomozó rendőri egység vezetője az iratokat megküldte egy másik nyomozó hatósághoz, megrontás büntettének gyanúja miatt. A megrontás egyébként magánindítványra büntetendő, tehát ha a sértett, vagy törvényes képviselője nem kívánja az eljárást, akkor nem lehet a partnert fe-

lelősségre vonni. Kivéve akkor, ha a gyámhatóság a szülők helyett megteszi a feljelentést. Dórának így el kellett mennie egy másik rendőrségre, utána a gyámhatóságra. Ekkor már nem hitt abban, hogy csak az igazmondás segíthet rajta, hiszen tapasztalatai szerint pontosan őszintesége keverte bajba: tanárához őszinte volt, erre gyanúsított lett belőle. Az elmeorvosnál is nyíltan válaszolt a kérdésekre, ennek következtében – bár sértettként, de – rendőrök faggatták, hogy kivel feküdt le 13 évesen. Így most már azt mondta, hogy akkor ő még csak csókolózott, és erre értette azt, hogy szexuális kapcsolat. Így a megrontás kapcsán indult eljárásban, mivel a „feljelentett cselekmény nem bűncselekmény”, a nyomozást megtagadták. A kábítószerelés miatt Dóra megrovást kapott.

DÖME

2001 tavaszán egy, a fővároshoz közeli kisvárosban két civil ruhás rendőr tért be az egyik általános iskolába. „Drogosokat” kerestek, név szerint. Akciójuk során a nyolcadikos Dömét és két osztálytársát a hatodik óra előtt az aulából begyűjtötték, és az igazgatói irodába

140

kísérték őket. Az irodában – tanár jelenléte nélkül – egyenként kihallgatták a fiúkat, utoljára Dömét, a „kár hazudni, úgyis tudunk mindent” főmotívumra épülő, és 14 éves gyerekekkel szemben még kétségtelenül igen hatékony kihallgatási taktika alkalmazásával. Döme így elmondta, hogy mikor füvezett utoljára. Ekkor meg is motozták, és ellenőrizték a holmiját. Majd behozták az egyik barátját, nekilökték a falnak, és újra a „ne hazudj”, „kár hazudni” módszert beverve próbáltak meg további információkhoz jutni.

A három fiút ezután bevitték a rendőrségre, egymással a szállítás során nem beszélhettek, amikor mégis megszólaltak, akkor a nyomozók figyelmeztették őket, hogy „bilincsbe lesznek verve”, ha nem hallgatnak el. Útközben a rendőrök csevegő hangon érdeklődtek, hogy ugyan tudják-e, hogy hol van a fiatalkorúak börtöne. A rendőrség elé kanyarodva az épületnél parkoló Blikk – feliratos kocsit látván pedig azon tréfálkoztak, hogy „benne lesztek az újságban, híresek lesztek”. A szülők egyikét sem értesítették a gyerekek előállításáról.

A rendőrségen Döme – törvényes képviselő és védő jelenléte nélkül – vallomást tett, és itt már jegyzőkönyvbe is elmondta, hogy mikor, hogyan és hányszor

141

füvezett eddig (az utóbbi hónapban és életében összesen háromszor, barátaival, cigiben szívta). Döme ezután vizeletmintát adott – mely utóbb THC-pozitívnak bizonyult –, majd délután fél öt tájban elengedték. A fiú nem mert egyenesen hazamenni, ezért még több mint három óra hosszáig a folyóparton csatangolt, a történeten rágódva. Este kilenc után ért haza.

A szülők délután öt körül érthetően már egyre idegebbek lettek: hol lehet a gyerek? Felhívták az osztályfőnököt, aki elárulta, hogy a rendőrség ebéd előtt két osztálytársával együtt elvitte az iskolából a városi rendőrkapitányságra. Betelefontak a rendőrkapitányságra ahol az ügyeletes tiszt nem tudott semmiről. Ezután hívták a megyei rendőr-főkapitányságot is, eredmény nélkül. Újabb telefon az osztályfőnöknek, aki nem tudott további információval szolgálni. Tovább érdeklődtek a városi rendőrkapitányságon, ahol az ügyeleti naplóban és a beléptető naplóban állítólag nem volt nyomuk a gyerekeknek. Többszöri, egyre feszültebb telefonok után a városi kapitányság ügyeletes tisztje közölte, hogy lehet, hogy mégis csak volt ott a fiú, mert beszélt a kollégájával, aki szerint a fiuk – „ha ő az” (az apa és a fia neve teljesen megegyezik, mellesleg korántsem hétköznapi névről van szó) – fél öt felé ment el tőlük.

142

A keresésben csak akkor tud segíteni, ha személyesen tesznek bejelentést; kiküldi két alárendeltjét. A rendőrkapitányság beosztottai – akiknek csak Döme előállítás volt sürgős; a tizennégy éves, a motozás, kétszeri kihallgatás és vizeletminta-vétel után nyilván zavarodott, félig sokkos állapotban lévő srác előkerítése már kevésbé – Dömével egy időben érkeztek meg a szülői házhoz.

A később meghatalmazott védő és Döme édesapja a törvénysértő kihallgatás ellen panasszal élt, aminek helyt adtak, azaz az első kihallgatáson tett vallomást nem lehet bizonyítékként felhasználni, mivel elmulasztották a szülők értesítését. Döme ezután már jogszerűen tett őszinte, beismerő vallomást, mi más tehetett volna, vizeletéből kimutatták a droghasználat nyomait.

Az ügyben, mint ahogy ez az iskolából kipattanó drogos eseteknél szomorú módon tipikus, igen sok diák ellen is vádat emeletek. A tizennyolc vádlott átlagéletkorát épphogy csak 20 évre lehet felkerekíteni, közülük öten fiatalok. A mérleg összesen hat feltételezett díler és tizenhárom fogyasztó. Az ügyben a kézirat lezárásáig nem született meg a jogerős ítélet.

143

ROBI

2001 szeptemberében a Budapesti Rendőrfőkapitányság munkatársai egy Deák térhez közeli utcában a 15 éves Robira és két iskolatársára „csaptak le”. Az igazoltatás és a ruházatátvizsgálás során Robi három darab tablettát adott át a rendőröknek, és elmondta, hogy előzőleg marihuánát fogyasztott. Barátait elengedték, Robit bevitték a rendőrségre és vizeletmintát vettek tőle, de nem hallgatták ki. Első gyanúsított kihallgatására édesanyjával és védővel ment, elmondta, hogy életében egyszer fogyasztott drogot, amint azt már az igazoltatáskor is elismerte. A gyanúsításban a fogyasztáson túl az szerepel, hogy tőle három Extasy tablettát foglaltak le.

Három hétre rá Robit elmeorvos-szakértői vizsgálta meg, hogy drogfüggőnek volt-e tekinthető. Természetesen a szakértő nemleges választ adott. Álláspontunk szerint a tizenöt éves, a drogot először kipróbáló gyanúsított esetében abszurd, hogy egy napot mulasztani kényszerül az iskolából egy nyilvánvalóan teljesen felesleges vizsgálat miatt. Ennek a józan észnek teljesen ellentmondó lépésnek egy nem hozzáférhető kerületi ügyészségi utasítás volt az állítólagos oka, amely – leg-

alábbis a rendőrségen ezt mondták –, előírta, hogy minden kábítószeres ügyben mechanikusan kötelező az igazságügyi elmeorvos-szakértői vizsgálat elvégzése. A rendőrség pedig jelen ügyben minden jó szándéka ellenére sem járhatott el ezzel ellentétesen, hiszen az ügyészség a nyomozás felett felügyeletet gyakorol. Utóbb kiderült, hogy ilyen írásos utasítás nem létezik.

Az eljárást az ügyészség megszüntette, és Robit megrovásban részesítették, figyelemmel arra is, hogy a drogot csak egyszer kipróbáló fiú rendezett, normális családi háttérrel rendelkezett, és az iskolában is jó eredményeket ért el. Az eljárás ilyen módon való megszüntetése egyébként azt is jelentette, hogy a felmerült bűnügyi költséget az állam viselte.

A lefoglalt tablettákról utóbb kiderült, hogy azok korántsem extasy tabletták, hanem a legálisan beszerezhető Xanax nevezetű nyugtató hatóanyagát tartalmazzák. Így azok nem minősültek kábítószernek, birtoklásuk teljesen jogszerű volt. Egyébként maga Robi sem tudta, hogy pontosan mit is vesz extasyként (egyszerűbben mondva tehát átverték), a tablettákat nem is próbálta ki, és csak véletlenül maradtak a táskájában.

MIKI

Szintén 2001 szeptemberében a 17 éves Miki Budapest egyik forgalmas terén álldogált barátjára várva, és ezalatt marihuánát vásárolt egy „rossz arcú punk férfitől”, mert kíváncsi volt, hogy milyen lehet a hatása. A füvet hazavitte, és otthon titokban ki is próbálta. Másnap a maradékot magával vitte az iskolába, ahol földrajzórán nekiállt egy újabb jointot sodorni a padban. Ezt észrevette a tanár és elkobozta tőle a drogot, majd elvitte az igazgatónak.

Az igazgató telefonált a rendőrségre, akik kb. egy óra múlva a gimnáziumnál voltak. Miklós időközben hazament, így a nyomozók már nem tudták elérni. Később édesanyjával együtt beidézték a rendőrségre, védőt nem rendeltek ki. Miki a rendőrségen vizeletmintát adott, mely alátámasztotta a marihuána fogyasztását. Gyanúsítottként – már védő jelenlétében – elmondott mindent a rendőrségen. A büntetőeljárás az ügyészségen megrovással zárult le. Az eljárást megszüntető határozat kihirdetéséről ez esetben is gyanúsított ídézést küldtek, és kizárólag Miklóséknak, és itt is a kétségbeesett édesanya telefonált és faxolt az ügyvédnek, hogy „ugye nem lesz gond”. Mikit nem rúgták ki az iskolá-

146

ból, és tudomásunk szerint ellene fegyelmit sem indítottak – persze a feljelentés attól még feljelentés marad.

KRISZTIÁN

Krisztián tizenöt éves korában, akkori baráti társasága miatt kezdett el marihuánát fogyasztani. Elég gyorsan eljutott oda, hogy már minden nap szívott, iskolai eredményei ennek hatására gyorsan kezdtek romlani. Szülei ekkor kivették az iskolából, és végül évismétlőként, nagy nehezen felvették egy másik gimnáziumba, ahová sikerült beilleszkednie, és a jegyei kezdtek javulni.

Krisztián 2002 tavaszán egy délután találkozott a régi iskolájából egy barátjával, és füvet szívtak. Az utcán igazoltatta őket egy csapat rendőr, szám szerint hatan. Mondták neki, hogy ha van nála valami, akkor adja át önként, úgyis megtalálják. Átadta a bokájára erősített egy zacskó füvet; ezt követően megmotozták, és még három zacskót találtak nála. A barátjánál semmi nem volt, ezt a srácot mindjárt el is engedték. Krisztián ekkor elmondta a rendőröknek, hogy az anyag marihuána, és szívott is már belőle. Ezután bepakolták egy

147

rendőrfurgonba, ahol folyamatosan faggatták: „Díler vagy? Kinek viszed az anyagot?”. Egy közeli parkban megálltak a kocsival, és az ott tartózkodó fél tucat fiatalember mindegyikét igazoltatták, abból a feltételezésből kiindulva, hogy Krisztián – bár ezt természetesen tagadta – mégis drogárus, és éppen a vevőkhöz ment csípték el. A parkbéli razzia eredménytelennek bizonyult, Krisztián senkit nem ismert közülük és nyilván ők se látták Krisztiánt soha.

A rendőrségen az akkor már eléggé megrettent Krisztiánt azonnal kihallgatták. Egész pontosan a rendőrség épületében a folyosón egy nyomozó közölte vele, hogy mondja el, kitől vette a füvet, neki más nem kell, mint egy név és egy telefonszám, aztán mehet is. Ha viszont ezt nem kapja meg, akkor Krisztiánt megverik és lecsukják: „2007-ig ülni fog”.

Krisztián megmondta, kitől vette a füvet. Ekkor még azt akarták, árulja el a jelszót is, amit a dílernek szokott mondani. Krisztián először nem is értette, mit akar ezzel a rendőr. Ilyen „jelszó”-t ugyanis nem tudott, nem is volt; méghozzá azon egyszerű oknál fogva, mert nem egy elvertemült, sötét napszemüveges nagykereskedőtől vásárolt, hanem mint általában a füvet szívó tizenévesek, egy magakorabeli barátjától, aki „tudott szerezni”.

148

Ezt követően Krisztiánt elszállították az orvos-szakértőhöz, ahol vizeletmintát vettek tőle és hazaengedték.

A jogszabályok szerint rendőri intézkedés során csak ruházátvizsgálásra kerülhet sor, motozásra csak gyanúsítottal szemben, büntetőeljárásban. Megint más kérdés, hogy egy fiatalkorú gyanúsítottal szemben minden kényszerítő intézkedést fokozott körültekintéssel kell végrehajtani. Krisztián a TASZ munkatársának elmondta, hogy volt osztálytársának az igazoltatást követően még a heréjét is megfogták, hátha az alsónadrágjában van valami „oda nem való”. Amennyiben Krisztiánnál kábítószer-gyanús anyagot találnak és elismeri, hogy drogot fogyasztott, akkor előállítás után gyanúsítottként kell kihallgatni. Ekkor lehetett volna sort keríteni a motozásra is.

Fiatalkorú kihallgatásáról lévén szó, értesíteni kellett volna a törvényes képviselőjét, és védőt kellett volna kirendelni számára (akit szintén értesíteni kellett volna), mindezekre azonban nem került sor. Krisztián szülei egyébként, hasonlóan a legtöbb családhoz, vasárnap délután otthonukban elérhetőek lettek volna.

Amennyiben nem gyanúsítottként hallgatják ki Krisztiánt, akkor önként adhatott volna vizeletmintát, de erre nem lehetett volna kötelezni. Krisztiánt aznap

149

nem gyanúsították meg, erre csak az igazoltatás után két hónappal került sor. Semmilyen jegyzőkönyv nem készült arról, hogy Krisztián önként adott volna vizeletmintát annak tudatában, hogy erre nem köteles, ha annak végeredménye ellene szóló bizonyíték lehet egy büntetőeljárásban. Nem is mondtak neki semmit, csak kezébe nyomták a poharat.

A 16 éves Krisztiánt elmeorvosi vizsgálatra akarták kötelezni, annak ellenére, hogy alkalmi fogyasztóként egyértelművé tette, és az eset körülményeiből is nyilvánvaló volt, hogy nem kábítószerfüggő.

A fiatalkorúak elleni eljárásban – mint azt már láthattuk – be kell szerezni a terhelt iskolai jellemzését. Nincs akadálya annak sem, hogy a rendőrség hivatalos megkereséssel forduljon a tanintézmény igazgatójához, közölve, hogy diákjuk ellen indult büntetőeljárásban van szükségük az iskolai jellemzésre. Krisztián ügyében a rendőrség – szintén az állítólagos ügyési utasításra hivatkozva – ezt az utat óhajtotta választani. Krisztián olyan gimnáziumba jár – ahová még egyszer, igen nehezen került be, szakítva a régi, hozzá kevésbé illő és rá rossz hatást gyakorló osztályközösséggel –, ahol egy ilyen megkeresés után valószínűleg azonnal kirúgják, hasonlóra már volt ott példa.

A védő felkereste a kerületi ügyészséget, hogy meggyőződjön ennek az utasításnak a pontos tartalmáról. Ott azt a felvilágosítást kapta, hogy ilyen nem létezik, a rendőrség rosszul tudja. Valóban megosztott az ügyészek gyakorlata abban a tekintetben, hogy milyen módon kell beszerezni az iskolai jellemzést, de mindenképpen az a lényeg, hogy a jellemzés formailag megfelelő legyen (tehát pecséttel, aláírással ellátott, és tartalmilag a tanuló magaviseletére és iskolai eredményeire vonatkozó irat legyen).

A Krisztián elleni eljárást végül a Fővárosi Főügyészség megrovással zárta le.

IMRE

Az elsős gimnazista Imrét 1999. március 17-én az igazgató két osztálytársával együtt kihívta az első óráról, és bekísérte az irodájába, táskástul, kabátostul. A másodikból is hoztak négy diákot. Az igazgatói irodában már várta őket pár rendőr, akik közölték, hogy akkor most beviszik őket a rendőrségre, felesleges tiltakozni. A fiatalokat szirénázó rendőrautóval vitték végig a városon. Az ablakból az iskola akármely bámész nebulója

jól megfigyelhette, hogy kiket vágnak be a „meseautóba”.

Imrét tanúként hallgatták ki a nyomozók. Közben megérkezett a rendőrségre édesapja is, mert az iskolai titkárnő – nem a rendőrség! – értesítette, hogy elvitték a fiát. Egyébként ő volt az egyedüli szülő, aki aznap jelen volt a kihallgatásokon. Amikor az apa megérkezett, akkor kérte, hogy hagyják abba a kihallgatást, mert ő ugyan nem jogász, de a fiát iskolába engedte el, és nem rendőrségre, szeretne beszélni az ügyvédjével. A rendőrök a kérésnek nem tettek eleget, pedig az apuka közölte, hogy később természetesen hajlandó bárhová elmenni kihallgatásra a fiával, miután arra megidéztek. Ekkor azt a felvilágosítást kapta, hogy a rendőrségnek joga van előállítani a gyereket az iskolából, és kihallgatni, sőt, a kihallgatás végén Imre vizeletmintát is fogadni. Imre mondta, hogy nem szeretne, de erre azt a választ kapta, hogy márpedig innen addig el nem megy, mivel köteles mintát szolgáltatni, sőt, ha kell, akkor erre kényszeríteni is fogják.

Kihallgatásán Imre arra a kérdésre nem válaszolt, hogy fogyaszt-e kábítószer. Elmondta, hogy ismer egy idősebb srácot, aki a tanulóknak ad el marihuánát. Egyébként az általa elmondottakat, melyeket későbbi

vallomásaiban is fenntartott, a már említett tiltakozástól eltekintve összességében helyesen rögzítették. Az aznap előállított iskolatársai a dilerre vonatkozóan szintén terhelő vallomásokat tettek, és ők még azt is elismerték, hogy szívtak már füvet.

Az igazgató végig ott volt a rendőrségen a kihallgatások alatt, néhányra be is ült. Imre apjának annyit mondott, hogy ezek után szeptembertől be fogja vezetni a szűrőpróba-szerű vizeletvizsgálatot.

Imre szervezetében a drogteszt szerint THC, a marihuána hatóanyaga volt, így gyanúsított lett. A többiekénél a teszt eredménye negatív lett, mivel azonban ők (tanúként, védő nélkül és az őket feljelentő iskolai igazgató törvényes képviselője mellett) elmondták, hogy kipróbálták a marihuánát, ettől kezdve szintén gyanúsítottként szerepeltek az ügyben.

Az eljárás folyamán kiderült, hogy 1999. február végén egy állatkerti osztálykiránduláson páran elszívtak egy cigarettát – több gyerek azt állította, hogy az füves cigi lehetett, bár nem tudtak erről semmi biztosat mondani. Pontos információkkal még az a lány sem tudott szolgálni, aki a „fogyasztók” (Imre és két lány) mellett állt, nem látta, hogy milyen cigarettát szívtak, nem érzett semmilyen furcsa szagot és nem változott

meg a barátai viselkedése sem, miután elszívták a cigit. Egyébként az osztálykiránduláson összesen ötven tanuló és öt tanár vett részt. Felmerült még egy 1998. decemberi vásárlás is, de ezzel kapcsolatban sem sikerült semmilyen érdemleges bizonyítékot összegyűjteni. Állítólag az egyik szülő szólt az igazgatónak, hogy az iskolában drogoznak a tanulók. Erre ő kijelentette, hogy ez „nem az ő kompetenciája”, majd egy tantestületi gyűlés után bejelentést tett a rendőrségen.

Az ügyben tanúként kihallgatták az Imre első meghallgatását lefolytató rendőrt is. Állítása szerint mindenki önként adott vizeletmintát. A védő kérdésére, hogy „annak, hogy egy tanú önként ad vizeletmintát (...) van-e írásos dokumentuma?” azt válaszolta, hogy „ennek nincs, mert csak önként adhat. Mivel a vizeletvételek mindenféleképpen önkéntes a tanúnál.” A rendőr arra sem emlékezett, hogy Imre apja jelen lett volna a kihallgatáson, bár azt elmondta, hogy amennyiben megérkezik, akkor azt pontosan jegyzőkönyvezni kell, mert ekkor „átveszi a tanártól a törvényes képviselői jogot.” Ilyen feljegyzés a jegyzőkönyvben nem szerepelt. Ha Imre apja a kezdetektől jelen volt, akkor az igazgatóval nem kellett volna aláírni a jegyzőkönyvet, ha pedig „menet közben” érke-

154

zett meg, akkor azt fel kellett volna tüntetni a dokumentumon.

Az iskolában decemberben volt egy droggal kapcsolatos felvilágosító óra a gyerekeknek, melyet egy heroinistákkal foglalkozó pszichiáter tartott. A szülőknek egy külön előadást szerveztek, melyre összesen négyen mentek el. Az első kihallgatások után több gyereket – így Imrét is – meghallgatott a tantestület. Ekkor egyikük sem mondta, hogy fogyasztott volna valamilyen drogot. Végül, más okokra hivatkozva Imrét és az egyik lányt eltanácsolták az iskolából.

Az ügyben a nyomozás több mint 3 évig tartott, 2003-ban volt az első tárgyalás, az eljárás még nem fejeződött be. Imre időközben leérettségizett és főiskolára jár.

PÉTER

Pétert 2000 tavaszán kereste fel a rendőrség, mivel egyik barátja drogos ügybe keveredett. Ekkor Péter egy hónapja töltötte be a tizennegyedik életévét. Áprilisban több embert is letartóztattak, és Péter, valamint tizenöt társa – ebből nyolc általános iskolás – ügye két

155

évvel az eljárás megindulás után, 2002 tavaszán került a bíróság elé. Péter az eljárás során nem tagadta, hogy két alkalommal füves cigarettát szívott osztálytársaival. A bíróság ezért őt – hasonlóan az ügyben fogyasztással megvádolt ismerőseihez – megrovásban részesítette.

Péter az eljárásból viszonylag szerencsésen került ki, de ezt közel sem mindenki mondhatta el magáról. Az egyik vádlott például első fokon öt év letöltendő börtönbüntetést kapott, mert 19 éves korában egy-két alkalommal marihuánás cigarettát adott át 16 éves öccsének.

JEGYZETEK

1. A Btk. visszaélés kábítószerrel bűncselekmény törvényi tényállására vonatkozó 1999. március 1-jén hatályba lépett módosítás hatásvizsgálata, kutatási beszámoló, készítette: Ritter Ildikó, Országos Kriminológiai Intézet, Bp., 2002.
2. l. Ritter Ildikó i.m.
3. A fiatalkorú előzetes letartóztatottakat javító-nevelő intézetekben is fogva lehet tartani. Az ilyen intézetek nagy kihasználtsága miatt azonban a fiatalkorúak legtöbbször ugyanúgy rendőrségi fogdában, vagy BV-intézetekben ülnék előzetesben, mint felnőttkorú társaik. Mivel azonban a

jogszabály elkülönített fogvatartásról beszél, külön zárkákban kerülnek elhelyezésre. A gyakorlatban ez nem ritkán azt eredményezi, hogy a fiatalkorú előzetes letartóztatottak napokat vagy akár heteket is eltölthetnek teljesen egyedül – amíg nem kerül melléjük egy szintén fiatalkorú gyanúsított.

4. 2003. januárjában a sajtónak nyilatkozva az OM egyik munkatársa kifejezetten a drogos eseteket jelölte meg egyik okként a pedagógusok titoktartási kötelezettségének törvényi szabályozása kapcsán.

IV. fejezet

VEGYES

ESETEK

Az utolsó fejezetben igyekeztünk olyan eseteket összegyűjteni, melyek szereplői legtöbbször a „rosszkor, rossz helyen” szerencsétlen szituációjának köszönhetően kerültek a rendőrség látókörébe. Ebbe a kategóriába tartoznak a „diszkórazziás” esetek is, amikor a rendőrség megszállva egy-egy szórakozóhelyet, vagy más, fiatalok által látogatott műintézményt, nagy létszámban állít elő „leendő gyanúsítottakat” – álláspontunk szerint legtöbbször törvényi felhatalmazás nélkül. Amellett, hogy nem egy most következő történet komoly alkotmányossági és jogbiztonsági problémákat is felvet, üzenetük akár az is lehet: veled is megtörténhet!

TIBOR

1997 őszén a fiatalkorú Tibort és két ismerősét az utcán igazoltatták, mert a rendőrök szerint „szemmel láthatóan bódult állapotban voltak”. Tibor egyik ismerősénél

speedet és fecskendőket találtak, a többieknél nem volt semmilyen gyanús dolog. A rendőrségen mindegyik fiút meztelenre vetkőztették, majd vizeletminta adására kötelezték őket. Tibort ki is hallgatták, de ekkor még nem rendeltek ki számára ügyvédet, és nem értesítették törvényes képviselőjét sem. Később természetesen édesapja folyamatosan jelen volt a rendőrségi kihallgatásokon. Tibor mindvégig élt a hallgatás jogával, és megtagadta a vallomástételt, viszont a teszt eredménye pozitív lett. A TASZ ügyvédje az eljárásban arra hivatkozott, hogy a rendőrségnek nem volt joga a fiú vizeletét megvizsgálni, mivel nem találtak nála semmit, és így azt nem lehet bizonyítékként felhasználni¹.

A Fővárosi Főügyészség egy évvel később Tibort megrovásban részesítette, megválaszolatlanul hagyva azt a kérdést, hogy miért tekintették jogszerűnek a vizeletmintavételt.

ZOLTÁN ÉS DÁNIEL

Zoltán 2000 februárjában lakásától nem messze, egy parkolóban barátjával, Dániellel elszívott egy marihuánás cigarettát. Házuk előtt a rendőrök igazoltatták

őket, és az ezt követően tartott házkutatás során Zoltántól egy kevés füvet foglaltak le – Zoltán volt az, aki elismerte, hogy a lakáson is van marihuána, egyébként a rendőrök oda sem mentek volna. A rendőrségen mindketten elismerték a drogfogyasztást.

Az ügyészség mindkét vádlottra felfüggesztett szabadságvesztés, pénzmellékbüntetés és pártfogó felügyelet kiszabását kérte, tárgyalás tartása nélkül. Az első fokú bíróság mindenben helyt adva az ügyési indítványnak Zoltánt fél év, Dánielt 7 hónap felfüggesztett fogházra, és 12 000, illetve 16 000 forint pénzmellékbüntetésre ítélte, valamint a végzés szerint jelentkezniük kellett pszichiátriai gondozóban, vagy drogambulancián. A bíróság tárgyalás tartása nélkül hozott határozata ellen fellebbezésnek nincs helye, de kérni lehet, hogy az első fokú bíróság mégis tartson tárgyalást – ez meg is történt.

Álláspontunk szerint a bíróság döntése szokatlanul és indokolatlanul súlyos volt. Hasonló bűncselekmények miatt a bírósági ítélezési gyakorlatban legfeljebb pénzbüntetést szabnak ki, és teljesen szükségtelen bármiféle kötelező kezelést előírni.

Az első fokú bíróság végül a tárgyalás tartása nélkül hozott határozatától nem tért el, és változatlanul hagy-

ta a súlyos büntetéseket. A tárgyaláson a bíró a következőket kérdezte Zoltánéktól: „Kábítószerrel visszaélés... tudják maguk, mi a kábítószer? Na hát majd én megmondom maguknak! Tyson, meg Holyfield ökle, na az a kábítószer!” A TASZ ügyvédjének tanácsára benyújtott fellebbezés után 2002. május elején másodfokon mindketten egy év próbára bocsátást kaptak, mely nem számít büntetésnek, csak egy figyelmeztető jellegű intékezés.

JÓZSEF

József 1999 júliusában négy barátjával egy koncerten szórakozott, majd betértek egy budapesti klubba. Egy óra múlva tucatnyi POLICE feliratos egyenruhájú férfi kezdte igazoltatni a vendégeket, így Józsefet is, sőt alaposan megnézték táskáját, övtáskáját, ellenőrizék útlevelét és a papírjai elvesztéséről szóló rendőrségi iratot is. A rendőr megkérdezte tőle, hogy „minek örülsz?“, mivel József kétségtelenül jókedvű volt: a koncerten és a szórakozóhelyen megittak pár sört. Miután az igazoltatással végeztek, a rendőr továbblépett, József pedig összepakolta holmiját. Eközben látta,

164

hogy az egyik barátja, Gábor vitába keveredik a rendőrökkel, és ő is odament, hogy megtudja, mi a probléma, és bekapcsolódott a feszült hangulatú beszélgetésbe, amit egyébként József, kétségtelen, nem vett túl komolyan. Ekkor ismételten felszólították, hogy igazolja magát, és ő újból engedelmeskedett, bár azt megjegyezte, hogy ez már a második az este. Ekkor telhetett be az egyik rendőrnél a pohár: hátratekerték a kezét, majd „mit képzelsz, ki vagy te” megjegyzés kíséretében elkezdték kifele tuszkolni. A mosdókhoz érve József kérte, hogy menjenek vissza, mert amikor a „testi kényszer” alkalmazására került sor, elszakadt a táskája és szeretné összeszedni a holmiját – van, ami nem is az övé volt, hanem egy barátja bízta rá – és megpróbált megfordulni. „Ellenszegült!” konstataulta némi meglepékedéssel a hatóság tagja, és Józsefet a földre teperték. Ezután egy civil ruhás, rendőrjelvényes férfi fojtott hangú „Ne itt! Itt mindenki látja!” felszólítására Józsefet megbilincseltek (oly szakszerűen, hogy erről még aznap orvosi látlelet is készült) és beültették a szórakozóhely előtt várakozó rendőrautóba. A rendőrkapitányságon a fogdán egy maga alá vizező ittas személlyel várta a reggelt. Fél füllel hallotta a szomszédos cellában két srác beszélgetését – őket azért

165

vitték be aznap este, mert speedet és extasyt találtak náluk.

A másnap reggeli kihallgatáson arra voltak kíváncsiak, hogy József mit tud a tőle lefoglalt, fehérés-rózsaszínes színű port tartalmazó zacskóról. E számára teljesen váratlan fejlemény hatására József megtagadta a vallomástételt, de a bűnösségét nem ismerte el, mivel nála nem volt kábítószer. Nemsokára a másik zárka lakóival egy kocsi elvitték és mindhármuktól vizeletmintát vettek. József szervezetében az igen alapos vizsgálat semmilyen kábítószerrel nem talált.

József másnap az eseményeket részletesen leírva panaszt tett a rendőrségen. Nem tette volna, ha nincs ez a kábítószeres „fejlemény”; de így már tisztázni kívánta magát. Később több vallomást is tett, melyekben végig következetesen fenntartotta állításait. Időközben az is kiderült, hogy szomszédos cellában éjszakázó, már említett fiatal emberek egyikétől furcsa mód egy zacskó speed, nincs rá jobb szó – eltűnt. Ez a fiatal ember, nevezzük Ferencnek, azóta három vallomásában is megerősítette: az intézkedés során egy extasy tablettát és két zacskó speedet adott át önként a rendőröknek – azonban a rendőri jelentés tanúsága szerint tőle a tablettán túl csak egy tasak port foglaltak le. Ferenc ügyét Józse-

166

fétől időközben elkülönítették és lezárták: Ferenc azonban vallomását József tovább folytatódó ügyében igazmondásra kötelezett tanúként is fenntartotta.

Az ügyben tanúként kihallgatták a József ellen fellépő rendőröket is, aki tagadták, hogy bármilyen szabálytalanságot követtek volna el. Emlékezetük szerint József az intézkedéskor feltűnően részeg volt, és összevissza káromkodott („minden rendőr bekaphatja!”), valamint nem volt hajlandó magát igazolni. Mindezek miatt testi kényszert alkalmaztak ellene, majd kezét „hátra helyzetben” megbilincseltek, s a szórakozóhely előtt álló rendőrautónál pedig ruházatából előkerült az útlevele, amelyben egy zacskó fehér port találtak. Mikor rákérdeztek, hogy ez micsoda, „ő elég arrogánsan válaszolt”.

Meghallgatták József barátját, Gábort is, aki beszámolt a közte és a rendőrök között zajlott vitáról, melybe József beleavatkozott. A fiatal ember azt is látta, hogy József egy már igazoltatott csoportból csatlakozik hozzájuk, és természetesen szemtanúja volt annak is, amikor barátját az egyik rendőr a falhoz teremtette. Egyébként Gábor még aznap este, amikor még nem is tudta, hogy Józsefet kábítószerrel visszaéléssel fogják meggyanúsítani, a rendőri atrocitások miatt érzett fel-

167

háborodása okán panasszal élt a rendőrség Teve utcai székházában.

A későbbi eljárás során a rendőrség sorozatban sértette meg a Be. szabályait. Többször úgy folytatattak le tanúkihallgatást, hogy erről a védőt nem értesítették, holott ez kötelességük lett volna. Előfordult, hogy az ily módon felvett vallomások cáfolták József védekezését, de amikor szabályosan, védő jelenlétében ezeket újra meg kellett ismételni², akkor József igazát erősítették. Megtörtént, hogy a rendőrség Józsefet gyanúsítottként idézte, és amikor megérkezett ügyvédjével a rendőrségre, közölték vele, hogy az iratokat már az ügyészségre továbbították, vádemelési javaslattal. Később természetesen ezt a vallomástételt is pótolni kellett. Védőként csak a rendőrségi szakban három panaszt tettünk, melyeket a nyomozás felügyeletét ellátó kerületi ügyészség kivétel nélkül jogosnak talált. Az akta egyébként majd három évig a kerületi ügyészség, a rendőrség és Fővárosi Főügyészség között vándorolt. Eddig a kerületi ügyészségen négy ügyész, a rendőrségen pedig összesen szintén négy rendőr intézkedett az ügyben.

József vallomását a rendőrség 2001 novemberében a Fővárosi Ügyészségi Nyomozó Hivatala³ felé továbbí-

totta. Ebből, és az 1999-es panaszából kifolyólag elvileg végre eljárás indulhatott volna „ismeretlen” rendőrök ellen bántalmazás hivatali eljárásban, hivatali visszaélés és hamis vád (a „terhére rótt” kábítószer ügyében) bűncselekmények miatt, de a nyomozást 2002 januárjában megtagadták. Ezt azzal indokolták, hogy a rendőri jelentések, a parancsnoki vélemény, valamint a rendőrök tanúvallomása alapján nem volt semmiféle verés, az eljárás jogszerű volt, és ezen okok miatt a hivatali visszaélés (vagyis, hogy a szemtelenkedő Józsefet a rendőrök és közte lezajlott konfliktus miatt, retorzióképpen, jogtalanul állították elő) és a bántalmazás alapos gyanúja fel sem merül. A hamis vád miatt pedig az ún. alapügy (az állítólagosan fellelt drog miatt) folyamatban van, és ebben az esetben a törvény szerint csak az alapügyben eljáró hatóság feljelentése után járhatnak el. Hogy teljesen egyértelmű legyen, itt tehát a feljelentésre jogosult hatóság alatt elsősorban azt a rendőrséget kell érteni, amelynek beosztottait terhelte József. Ezek az érvek elég nehezen védhetők. Egyrészt, a bántalmazásnak tanúja volt József barátja is, de vallomását a Nyomozó Hivatal súlytalannak tekintette. Másrészt, „az alapügyben eljáró hatóság feljelentése” kritérium egyértelműen teljesült akkor, amikor a rend-

őrség – valamilyen oknál fogva – jelentős késéssel bár, de mégis elküldte József rendőri intézkedést kifogásoló vallomását a Nyomozó Hivatalnak. Ez nem más, mint a hivatalbóli feljelentés, még akkor is, ha kétségtelenül nem írták rá az iratra ezeket a szavakat; persze ez nem is szükséges. Hasonló esetben a nyomozó hatóságok minden bejelentést és közlést automatikusan feljelentésként értékelnek.

A nyomozást megtagadó határozat ellen József védője panasszal élt, melynek – bár más indokok alapján – a Fővárosi Főügyészség részben helyt adott, és a Nyomozó Hivatalt utasította a nyomozás lefolytatására – de csak a bántalmazás miatt.

Az „alapügy” eközben lassan haladt előre. Indítványoztuk az eljárás megszüntetését, mert álláspontunk szerint nem volt bizonyítható, hogy Józseftől került volna elő a drog, de indítványunkra a hatóság nem reagált. Az eljárás felfüggesztését is kértük, mivel a kábítószerezés bűncselekményben nem lehet addig dönten, amíg a hamis vádas eljárás le nem zajlott. Egyértelmű, hogy mindenekelőtt a rendőri visszaéléseket kellene kivizsgálni.

Végül az Ügyészségi Nyomozó Hivatal a bántalmazás miatt indult büntetőeljárást megszüntette, mert a

nyomozás adatai alapján a bűncselekmény „megtörtént”e kétséget kizáróan nem bizonyítható, az eddig beszerzett bizonyítékokra tekintettel a további eljárástól sem várható eredmény”. E határozat ellen is panasszal éltünk – ezt a panaszt is az az ügyészség bírálta el, amely József ellen vádat emelt: az eredmény meglepő módon ismét elutasítás volt. József ügyében ezek után a bíróság fog dönteni, és az eljárás befejezését követően nyíthat meg a lehetőség a rendőrök elleni, hamis vád miatti eljárásra. Azonban sok-sok évvel az események után reális az esélye annak, hogy nem sikerül majd tisztázni a felelősséget.

TÜNDE

1997 áprilisában razziát tartottak egy vidéki diszkóban. Tündét igazoltatás után előállították, és kezébe nyomtak egy poharat azzal: pisiljen bele. Vizeletminta-vétel előtt jogairól nem oktatták ki, nem is gyanúsították semmivel, és közvetlenül a mintaadás után tanúként hallgatták ki. Az eljárás miatt Tünde ügyvédje panaszt tett, tanúként ugyanis csak önként adhatott volna vizeletmintát, és fel kellett volna hívni a figyelmét

arra, hogy erre nem köteles, ha annak eredményétől rá nézve terhelő bizonyíték várható.

A Pest Megyei Főügyészség a panaszt elutasította. Indokolása szerint a diszkóban rendőrorvosok voltak, és megnézték, hogy ki produkálja a „kábítószer-fogyasztás tüneteit”. A vizeletvétele azért volt törvényes, mivel a szabályszerű előállítás célja eleve a vizeletvétele. A tanúkihallgatást megelőzően az Rtv. az irányadó. Továbbá: „A rendelkezésre álló adatok szerint az előállított személyekkel közölték, hogy a vizeletminta-vétel milyen célt szolgál. A vizeletminta-vétel ezt követően az érintettek beleegyezésével történt, nem pedig kényszerítés útján.” A „bűncselekmény gyanújának bizonyítása érdekében” történt intézkedés tehát nem volt törvénysértő.

A határozat ellen további panasszal éltünk. A megyei ügyészség álláspontunk szerint törvénysértően kiterjesztő értelmezését adja a Rtv-nek, mert az a mintaadási kötelezettséget csak a közlekedésrendészeti feladatok körében említi. Tündét pedig ugyan fizikailag nem kényszerítették, de számára nem kínáltak fel választási lehetőséget.

Panaszunkra a Legfőbb Ügyészség Nyomozásfelgyeleti Főosztálya is elutasító választ adott. Idéztek a rendőri jelentésből: „nevezett személyt a fenti időben a disz-

kóban igazoltattuk. A jelenlevő rendőrorvos kábítószer-fogyasztás jeleit tapasztalta, ezért vizeletminta vétel és elszámoltatás céljából a városi rendőrkapitányságra előállítottuk.” Vagyis a kábítószer-fogyasztás gyanújának megalapozását szolgálta a vizeletvizsgálat. Szerintük a korábbi döntés egyebekben is helytálló és megalapozott volt: önkéntes volt a mintaadás, nem volt kényszerítés. Nem merült fel adat arra, hogy Tündét kötelezték volna, sőt, „a rendelkezésre álló adatok szerint a vizeletminta-vételt megelőzően az előállított személyekkel közölték, hogy a vizeletminta-vétel milyen célt szolgál, majd felkérték őket a vizeletminta-vételhez szükséges közreműködésre. Az értesítettek ehhez beleegyezésüket adták, amely szóban hangzott el, erről külön jegyzőkönyv nem készült.”

Tünde ellen végül nem indult büntetőeljárás, mert vizeletéből semmilyen kábítószerrel nem tudtak kimutatni.

MÁTÉ ÉS BARÁTAI

1999 szeptember elején névtelen telefonos bejelentés érkezett a rendőrségre, hogy egy belvárosi szórakozóhe-

lyen a felszolgálók nyíltan drogot árusítanak. Két civil ruhás nyomozó még aznap személyesen szállt ki a helyszínre, ellenőrizni, hogy igaz-e történet. Egy órát tartózkodtak a kávézóban, de senki nem kínált nekik kábítószer, gyanús dolgot nem tapasztaltak. Igaz, hogy a rendőrök véleménye szerint az ott szórakozó fiatalok közül többen úgy néztek ki, mint aki esetleg fogyaszt valamilyen drogot. A rendőri jelentésből nem derült ki, hogy a „drogfogyasztó kinézet” pontosan mit is takar. (Persze egy kávézóban mindenki fogyaszt drogot – ha mást nem, hát koffeint és alkoholt.) Tény az is, hogy ha akár csak gyanú merült volna fel bűncselekmény – közelebbről tehát kábítószer-fogyasztás – elkövetésére, akkor a rendőröknek ott helyben intézkedniük kellett volna.

Másnap a „Bubu” nevezetű ún. egyéb rendőri-társadalmi kapcsolat jelentette a rendőrségen, hogy ő is elment ebbe a kávézóba, ahol a felszolgáló eladott neki egy gramm speedet, és elmondta, hogy másnap is lesz, ha akar még venni. Szerinte a helyen a férfimosdóban tárolták az eladásra szánt drogot, a vécéartály felső felületére ragasztva; a mellékhelyiségbe egyébként már „be sem lehetett menni”. Erre már a rendőrség nagy erővel vonult ki a helyszínre, ahol az említett helyen

174

majd húsz gramm amfetamint találtak. Egyébként érdekes kérdés, hogy miért éppen egy nyilvános, a vendégforgalom – pontosabban a férfi vendégek – számára nyitva álló mellékhelyiségben tárolták az eladásra szánt drogot a kizárólag női alkalmazottak.

Mindenestre a rendőrök az összes vendéget és dolgozót megmotozták, volt olyan, akinek még az alsónadrágjába is benéztek, de nem találtak semmit. Ezután mindenkit előállítottak a rendőrségre, és vizeletmintát vettek tőlük. Öt fiataalt, akik vendégként ültek a kávézó teraszán, szintén megmotoztak, ellenőrizték a pupillájukat, még a karjukat is megvizsgálták, tűszúrásnyomokat keresve, és megkérdezték tőlük: fogyasztottak-e kábítószer. Válaszuk nemleges volt, egyébként a rendőrök a mosdóban ekkor már megtalált speedről nem is kérdezték őket.

Az előállítást követően a rendőrségen a kezükbe nyomtak egy-egy műanyag poharat – ebbe kell vizeletmintát adni. A felszólításon kívül ekkor egy szó sem hangzott el, s így olyan sem, ami bármiféle – jogokra történő – kioktatásra utalt volna. Miután az intézkedő rendőr elvette a poharakat, annyit azért megjegyzett, hogy most majd elválnak, hogy tanúk lesznek-e, vagy gyanúsítottak.

175

A teszt után ismét kérdezték őket, hogy fogyasztottak-e kábítószer, illetve, hogy mit tudnak a speedről a mosdóban. A felhívást nyomtatékosítandó, az egyik fiatalembert azzal fenyegette meg az eljáró rendőr, hogy értesíti a munkahelyét, a másikat pedig azzal, hogy iskolájának fog faxolni. A szintén előállított felhasználókat ki sem kérdezték, hanem vizeletminta-adás után haza is mehettek – pedig a Bubu nevű ember információi alapján ők lettek volna a feltételezett dílerek...

Az öt fiatalember panaszt tett a rendőrségen. A jogszabályok szerint csak a Rendőrségi törvény által egyértelműen körülhatárolt esetekben lehet valakit előállítani. A konkrét ügyben azonban egyik törvényben említett eset sem lett volna alkalmazható. Például a rendőr a közbiztonság érdekében a hatóság, vagy az illetékes szerv elé állíthatja azt, aki bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható. Ilyenkor tehát még nem indul büntetőeljárás, elég egy „egyszerű” gyanú is az intézkedéshez. Azonban teljesen világos, hogy ügyfeleinkre a kávézóban, miután igazolták magukat, tagadták a drogfogyasztást és alaposan átvizsgálták őket, semmilyen gyanú nem terelődhetett. Az összes vendég előállítását nem indokolja a helyszínen talált drog sem. Annak per-

176

sze semmi akadálya nem lett volna, hogy a lefoglalt speed miatt indult eljárásban tanúként idézzék be őket, viszont sem az Rtv., sem a Be. nem jogosítja fel a rendőroket tanúk előállítására.

Az Rtv. csak egy esetben jogosítja fel a rendőrséget arra, hogy szakértői vizsgálatra kötelezzen valakit⁴: a közlekedésrendészeti intézkedések körében a járművezetőt lehet vér-, és vizeletminta adására kötelezni, és ebből a célból előállítani⁵. Ezen kívül csak a büntetőeljárás gyanúsítottja kötelezhető vizeletminta szolgáltatására.

Ügyfeleinket nem közlekedésrendészeti intézkedés körében igazoltatták – elég nehéz autót vezetni egy kávézó teraszán üldögélve. A rendőri intézkedés során drogot nem találtak náluk. Egyébként ha valaki a vizeletminta adását megtagadja, akkor ezt kikényszeríteni nem lehet, mivel a katéteres mintavétel invazív beavatkozás és a műtéti eljárással esik egy tekintet alá⁶.

Közben megérkezett a vizeletvizsgálat eredménye, mindnyájuknál marihuána-fogyasztás nyomait mutatták ki. A rendőrség panaszunkat elutasította, és gyanúsítottként hallgatták ki ügyfeleinket. A panasz elutasítása ellen fellebbeztünk, ezen kívül kértük az ügyészségtől az eljárás megszüntetését. Erre azonban nem ke-

177

rült sor. Az eljáró ügyész a fiatalokat megrovásban részesítette, tehát a pusztán vizeletvizsgálat eredménye alapján megállapították, hogy elkövették a kábítószerrel visszaélés vétségét, vagyis kábítószerrel fogyasztottak. A megrovás kihirdetése után két héttel az ügyészség az előállítás és vizeletminta-vétel ellen bejelentett panaszunkat elutasította, szerintük minden törvényes volt. A határozatokban érdemben nem foglalkoztak azzal a kérdéssel, hogy vajon törvényesen szerezte-e be a rendőrség a terhelő bizonyítékokat. Ügyfeleink kérték, hogy valamennyi jogi lehetőséget használjuk ki abból a célból, hogy az előállítás és vizeletvizsgálat jogtalanságát megállapítsák, ezért a megrovás ellen panasszal élünk, így a büntetőügy a bíróság elé került.

Az ügy iratainak tanulmányozása során észrevettük, hogy a rendőri intézkedésről egy helyett négy különböző jelentés készült. Két jelentésben szerepel az, hogy figyelmeztették az előállítottakat arra, hogy nem kötelesek vizeletmintát adni, illetve, hogy a felszólításnak önként eleget tettek. A másik kettőben szó sem esik semmilyen figyelmeztetésről, s az egyikben még az is szerepel, hogy „az említett személyekről megállapítani nem tudtuk, hogy kábítószerrel fogyasztottak-e, vagy sem, ezért nevezettéket (...) előállítottuk.”

178

A büntetőperben az elsőfokú tárgyaláson a bíró – bár megjegyzete, hogy a nyomozásfelügyelet nem az ő feladata – teljes körűen és korrekt módon folytatta le a bizonyítási eljárást. Ügyfeleinken kívül meghallgatták az eljáró rendőröket is. Közülük egyik sem volt képes elfogadható magyarázatot adni a jelentések több változatban történt elkészítésére⁷, bár azt elismerték, hogy ők írták, illetve aláírták a jelentéseket. Az egyik rendőr például kifejtette, hogy akit előállítanak, annál a „vizeletminta-vétel elkerülhetetlen”, praxisában legalábbis még nem fordult elő ennek ellenkezője, pedig már négy éve szinte csak drogos ügyekben nyomoz.

Végül a bíróság is arra az álláspontra helyezkedett, hogy a rendőri intézkedés jogszerű, a vizeletminta biztosítása pedig törvényes volt, annak eredménye alapján pedig megállapította ügyfeleink felelősségét és megrovást adott, az ügyészségi határozattal egyezően. A döntést azzal indokolták, hogy a rendőrtanúk szerint márpedig elhangzott a jogokra történő kioktatás, és ennek alátámasztásaképpen a bíróság kiválasztott és elfogadott egyet a négy jelentés közül, mondván, hogy az okiratokat nem áll módjában felülbírálni; véleménye szerint a kiválasztott jelentés volt autentikus (mert ez vágott egybe a tanúvallomásokkal). A határozat indo-

179

kolása szerint az önkéntes vizeletminta-adást alátámasztotta az is, hogy ügyfeleink nem tiltakoztak a rendőrségen a pisiltetés ellen. Részlet az ítéletből: „A bizonyítás törvénytelenységét a vádlottak azzal is bizonyították, hogy a vizsgálatnak nem önként vetették alá magukat (választási lehetőséget nem kínáltak fel számukra), mivel – hivatkozásuk szerint – az, hogy mintaadásra nem kellett őket kényszeríteni, nem jelent önkéntességet. Kijelentésük önmagában is ellentmondásos, másrészt nem elfogadható. A tanúk nyilatkozata alapján kiderült, hogy a vádlottak megtagadhatták volna a mintaadást. Köztudott az is, hogy az állampolgárok gyakran – minden kioktatás nélkül – megpróbálnak ellentmondani a hivatalos, így a rendőri felszólításoknak. Az, hogy a konkrét esetben miért nem mondtak ellent a vádlottak a felszólításnak, több indokkal is magyarázható, kivéve a kényszerítés tényét.” – szól a bírósági határozat indokolása.

Álláspontunk szerint, bár kétségtelenül előfordul, de nem az a tipikus, hogy az állampolgárok ellenszegülnek a rendőri intézkedésnek. Még kevésbé valószínű, hogy ezt pont a rendőrségen tennék. Viszont ha kioktatják őket törvényes jogaikra, akkor teljesen érthetetlen, hogy miért ne élneek lehetőségeikkel – minden

180

felesleges ellenszegülés nélkül egyszerűen csak nemet mondva.

A bíróság továbbá hivatkozott egy, a rendőrségi nyomozásra vonatkozó 1990-es belügyminisztériumi utasításra is, miszerint a közrend megsértésével összefüggésbe hozható személyekkel kapcsolatos gyanúok tisztázására kerülhetnek. „Erre tekintettel került sor – a jogszabályi előírásoknak megfelelően – a vádlottak előállítására, majd a mintavételre is”.

Ezt az utasítást a rendőröknek be kell tartaniuk, azonban egy ilyen alacsony szintű szabály nem róhat semmilyen kötelezettséget az állampolgárokra nézve.

Az elsőfokú határozat ellen fellebbeztünk, ám a büntetőügyben a másodfokú jogerős döntés az elsőfokú határozatot helyben hagyta, gyakorlatilag mindent rendben találva.

A kávézót nem zárták be, az alkalmazottak „tiszták” voltak. Szerintük egy rosszakarójuk állt a névtelen telefonok és a WC-ben talált drog háttérében, aki minden jel szerint így próbált megszabadulni a vendéglátós konkurenciától.

Az eset végeredménye szerint megszületett tehát az első olyan bírósági döntés, mely az alapos gyanú nélkül

181

történő vizeletminta-vétel törvényességét vizsgálja. A bíróság szerint ma Magyarországon a jogszabályok lehetővé teszik azt, hogy ha a rendőrök szükségesnek tartják, akkor bármilyen konkrét, személyre szóló bizonyíték nélkül bárkit beviuessenek utcáról, szórakozóhelyről a rendőrségre, és ott vizeletmintát vegyenek tőle, ráadásul elég, ha csak egy rendőri jelentés tartalmazza azt, hogy az előállítottakat a joгаikról kioktatták.

182

BULIBÓL A RENDŐRSÉGRE

2002 őszén, egy vasárnap délelőtt egy fővárosi raktárépületben egy nagyszabású születésnap buli záróakordjaként megjelentek a BRFK Közrendvédelmi Főosztályának rendőrei. Átkutatták a szemetet és a takarítani ott maradt fiatalok ruházatát. 29 embert előállítottak a Gyorskocsi utcába, vizeletmintát vettek tőlük. Mivel az egyik lány nem akart könnyedén beszélni a rendőrautóba, egy szemeteskonténerhez szorították a nyakánál fogva, amit ő – nem meglepő módon – fojtogatásnak élt meg. Egy másik lány útközben kérte a rendőröket, hogy hadd menjen el WC-re, mert már indulás előtt is szükségét érezte, de nem engedték meg neki. Így a rendőrségre vizeletben ázó nadrágban érkezett, és az előállítás 10 óra ideje alatt abban üldögélt. A buli helyszínén maradt személyes tárgyakat a rendőrség elvitte, azonban arról a tulajdonosok átvételi elismervényt nem kaptak, sőt később felvilágosítást sem, hogy mi lesz a lemezek, fényképezőgépek, táskák, ru-

183

haneműk, illatszerek, pénztárcák sorsa. Egyikük másnap a bulihoz közeli szemeteskukában találta meg holmijának egy részét.

A helyszínen és a Gyorskocsi utcában megválaszolatlanul maradt az a kérdés, hogy miért viszik be őket, és miért kell vizeletmintát adniuk, pontosabban csak annyit mondtak nekik, hogy ha valaki nem hajlandó együttműködni, annál megvárják, amíg bepisil. Ezen kívül a „takarodj be”, „kisköcsög” és „pechetekre ez egy rendőrállam” válaszokat kapták azok, akik érdeklődtek a rendőri intézkedés miértjei felől.

A fogvatartás vége felé kiderült, hogy a fiatalok nem gyanúsítottak, hanem tanúk, ki is hallgatták őket. Alítólólag a helyszínen egy gépkocsiban kábítószeret találtak, ez alapozta meg a rendőrök szerint a procedúrát.

Az előző esetből ismert jogszabályok erre az ügyre is alkalmazhatók. A rendőröknek semmilyen jogszervi okuk nem volt a fiatalok tanúként történő előállítására, és tanúként vizeletminta adására való kötelezésükre. Ennek ellenére, az ügyben bejelentett panaszunkat Budapest rendőrfőkapitánya 2003. márciusában elutasította. Akinek a vizelettesztje pozitív lett, az már gyanúsítottként kapta a rendőrségre szóló idézést.

JEGYZETEK

1. A Büntetőeljárás törvény (1973. évi I. tv.) 60. §-a kimondja, hogy a Büntetőeljárás törvény rendelkezéseivel ellentétesen lefolytatott bizonyítás eredménye bizonyítékként nem vehető figyelembe.
2. Mivel a törvénysértően felvett bizonyíték a büntetőeljárásban nem használható fel (l. 1-es lábjegyzet).
3. Ez a hatóság foglalkozik Budapesten a rendőrök által elkövetett bűncselekmények felderítésével.
4. Mégpedig az Rtv. 44. § (1) bekezdés c) pontja alapján.
5. Az Rtv. 33. § (2) bekezdés c) pontja alapján.
6. Márpedig az egészségügyi jogszabályok szerint az ilyen beavatkozásokhoz a vizsgálat alanyának hozzá kell járulnia.
7. Válaszaikból néhány: „erre nem tudok magyarázatot adni” „fogalmam sincs, nem tudom” „erre a kérdésre nem tudok válaszolni, nem emlékszem”.

UTÓSZÓ

Miközben az Európai Unió legtöbb országában a drogfogyasztást vagy nem büntetik, vagy a gyakorlatban eltekintenek a szigorú szankciók alkalmazásától, hazánkban a drogos büntetőeljárások túlnyomó többségét kizárólag fogyasztók ellen indítják. Az esetek többségében a legkevésbé veszélyes illegális drog, a marihuána szerepel az eljárásokban, és az összes drogos büntetőügy kb. 90%-ában kizárólag csekély mennyiséggel visszaélőket sikerül tövény elé állítani.

Magyarországon a becslések szerint több százezer olyan ember él, aki kipróbált már valamilyen tiltott kábítószer, és a drogfogyasztók között egyre több a fiatal. Rendőrségi szakemberek is elismerik, hogy a kemény kábítószer-függők esetében a büntetőeljárások a legritkább esetben eredményeznek pozitív változást. Kérdés az is, hogy jó irányba halad-e büntetőpolitikánk, ha évről-évre egyre több kíváncsi kamasz, tanuló és diák elmen indulnak kábítószeres eljárások droghasználat miatt.

A TASZ jogsegélyszolgálatának esetei arra hívják fel a figyelmet, hogy a rendőrségi beavatkozás a gyakorlatban – még a jogi előírások betartásával is – olyan hátrányt jelent az eljárás alá vont fiatal embereknek és családjuknak, mely nem áll arányban azzal a „bűnnel”, hogy valaki belekóstol egy füves cigibe, netán hétfévente alkohol helyett más anyagot használ. De felmerül az a kérdés is, hogy az erőforrások hatékony kihasználását jelenti-e a drogfogyasztás elleni fellépés során, amikor kiképzett rendőrök és diplomás vegyészek azzal töltik munkaidejüket, hogy illegális pszichoaktív szerek után kutatnak az aluljáróban sétáló fiatalok zsebében és vizeletében.

A TASZ megalakulása óta eltelt évek és a jogsegélyszolgálat tapasztalatai csak megerősítették azt az álláspontunkat, hogy a kábítószer-fogyasztás elleni büntetőjogi fellépés haszontalan, indokolatlan és aránytalan – és gyakran jóval több kárt okoz a droghasználóknak és környezetüknek, mint maguk az illegális kábítószerek.